T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Sermet Koç

MEDYA MENSUPLARI, İLETİŞİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYELERİ VE ÖĞRENCİLERİNİN İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEKİ FARKINDALIKLARI VE YAKLAŞIMLARI

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

Barış MUTLU

İSTANBUL, 2020

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Sermet Koç

MEDYA MENSUPLARI, İLETİŞİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYELERİ VE ÖĞRENCİLERİNİN İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEKİ FARKINDALIKLARI VE YAKLAŞIMLARI

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

Barış MUTLU

İSTANBUL, 2020

Özet

Medya Mensupları, İletişim Fakültesi Öğretim Üyeleri ve Öğrencilerinin İnsan Hakları İhlallerindeki Farkındalıkları ve Yaklaşımları

Medya kavramı internet üzerinde gelişen sosyal paylaşım platformlarının büyümesiyle, halk arasında tarihinde en yüksek yaygınlaşma oranını yakalamış; bu yönüyle hem sosyal bilimcilerin hem yönetici elitin hem de sermayedarların daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. İnsan hakları kavramı ise dünyanın farklı noktalarında farklı algılanarak; iktidarların çıkarları doğrultusunda baskı altına almaya çalıştıkları örneklerle anılır olmuştur.

Medyanın insan hakları ihlallerine yer vermesi, kısa tarihi boyunca hep tartışmalara yol açmış; bazen sermaye sahipleri, bazen de siyasi elit ya da bürokratlar gazetecilerin görevlerini evrensel basın ilkeleri doğrultusunda yerine getirmelerine mani olmuşlardır. Hemen her alanda olduğu gibi medya sektöründe de teknolojinin baş döndürücü hızla kaydettiği gelişim büyük değişikliklere yol açmış, ilk gazetenin kuruluşundan bugüne kadar halkın haber alma hakkına hizmet için var olması gereken medya kuruluşları çeşitli nedenlerden ötürü bu idealden uzaklaşmıştır.

Medya Mensupları, İletişim Fakültesi Öğretim Üyeleri ve Öğrencilerinin İnsan hakları İhlallerindeki Farkındalıkları ve Yaklaşımları başlıklı bu çalışma, sözü edilen idealden uzaklaşmanın mesafesi ve nedenleriyle ilgili araştırmayı hedeflemiştir.

Medya ve insan hakları başlıklarındaki temel kavramlara yer verilen çalışmada; geriye dönük arşiv taraması gerçekleştirilerek insan hakları ihlallerine örnek olabilecek haber ve yorumlar bulunmuş; bunların hukuki ve sosyolojik arka planı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sorun olarak nitelediği başlıklarla ilgili nedenler ise anket çalışmasında incelenmiştir. 9 farklı üniversitede 269 iletişim fakültesi son sınıf öğrencisi, yine bu üniversitelerin iletişim fakültelerinde görevli 84 öğretim üyesi ve siyasi pozisyonları farklı 9 basın kuruluşunda 146 medya mensubu ile gerçekleştirilen yüz yüze

görüşmelerde medyada insan hakları ihlallerine dönük farkındalık ve yaklaşım beşli Likert ölçeği kullanılan 30'u kapalı uçlu ve 6'sı açık uçlu 36 soru yöneltilmiştir.

Tezin bulgular kısmında eldeki veriler ayrıntılı şekilde işlenmiş, tartışma kısmında literatür taraması, arşiv örnekleri, ilgili hukuki kararlar ve anket sonuçları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Tartışma bölümünde tez konusuna ait bulgular ve araştırma sonuçları, farklı eleştirel yaklaşımlarla ele alınan tartışma başlıkları özetlenmiş; medya mensupları, iletişim fakültesi öğretim üyeleri ve öğrencilerinin insan hakları ihlallerindeki farkındalıkları ve yaklaşımlarının mevcut duruma etkisi değerlendirilmiştir.

Tezin sonuç bölümünde ise sorun olarak nitelenen başlıklarda olumlu ilerleme sağlanabilmesi için gereken öneriler sunulmuş, basın mensupları; öğretim üyeleri ve öğrenciler kadar yasa koyucuya düşen ödevler de belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medya, İnsan hakları, İnsan hakları ihlalleri.

Abstract

Awareness and Approaches of Human Rights Violation as seen by Members of the Media, Students and Academics of Communication Faculties

With the growth of social sharing platforms on the Internet, the concept of media has reached the highest prevalence rate among the public. In this respect, the media has attracted the attention of social scientists, the ruling elite and capitalists. The concept of human rights is diverged in different parts of the world. They have even been mentioned with the extreme examples, which has been used by authorities and leaders to suppress the public's interests.

As in almost every field, the vertiginous development of technology in the media sector has led to great changes. Throughout its brief history, the media's involvement in human rights violations has caused controversy. Sometimes the owners of capital, sometimes the political elite or bureaucrats, prevented journalists from fulfilling their duties in accordance with the principles of universal journalism. Since the establishment of the first newspaper, the media organizations that should have existed to serve the public's right to receive information have moved away from this ideal for various reasons.

This study which is called 'Awareness and Approaches of Media Workers and Faculty of Communication Students and Academicians in Human Rights Violations' aims to investigate the reasons of deviation from the mentioned ideal. Regarding the basic concepts of media and human rights, a retrospective archive survey was conducted to find examples of human rights violations, as well as their legal and sociological background was evaluated.

The reasons for the titles that are described as problematic ones (?) were examined in the survey study. A total of 269 communication faculty senior students at nine different universities, 84 faculty members working in the communication faculties of these universities and face-to-face interviews with 146 media members at nine media outlets.

For 30 close ended questions has been used the five-point Likert scale plus 6 open ended questions.

In the findings section of the thesis, the available data were handled in detail, the literature review, archive samples, relevant case law and survey results were discussed comparatively.

In the discussion section, the findings of the thesis topic and the results of the research, and the topics discussed in different critical approaches are summarized. The impact of the awareness and approaches of the media employees, faculty members and students on human rights violations and their effects on the current situation were evaluated.

The concluding section of the thesis outlines the proposals on measures to be taken in order to make positive progress in the presented headings. As well as the faculty members and students, appropriate legislative proposals are also indicated.

Keywords: Media, Human rights, Human rights violations.

İçindekiler

Özet i
Abstract iii
İçindekiler v
Tablolar Listesi vii
Kısaltmalar Listesi x
1. Giriş ve Amaç 1
2. Genel Bilgiler 5
2.1. Medya kavramı 5
2.1.1. Medya kavramı tanımı ve anlamı 5
2.1.2. Medyanın işlevleri 9
2.1.3. Medya kavramı ile ilgili kuramlar 16
2.1.3.1. Gündem oluşturma kuramı 16
2.1.3.2. Medya ve propaganda kuramı 18
2.1.3.3. Medya bağımlılığı kuramı 19
2.1.3.4. Medya etiği ve medya kavramına dair eleştiriler 19
2.2. İletişim Fakültesi Kavramı 21
2.2.1. İletişim fakültesi kavramı ve gelişimi 21
2.2.2. Ülkemizde faaliyet gösteren iletişim fakülteleri ve kapsamları 26
2.3. İnsan Hakları Kavramı 31
2.3.1. İnsan hakları kavramının tanımı ve kapsamı 31
2.3.2. İnsan hakları türleri 35
2.3.3. İnsan hakları hukukunda başlıca hak ve özgürlük konuları 37
2.3.4. İnsan hakları ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlar 46
2.3.5. Türkiye ile AİHM arasındaki ilişkiler 51
3. Gereç ve Yöntem 55
4. Bulgular 58
4.1. Kapalı Uçlu Sorulara Alınan Yanıtlar 58
4.2. Açık Uçlu Sorulara Ait Bulgular 89

5. Tartışma 100
6. Sonuçlar 110
7. Kaynakça 116
8. Ekler 122
Ek-1: Anket Formu 122
Özgeçmiş 127

Tablolar Listesi

Tablo I. Anket Uygulanan Medya Mensupları, Öğrenci Ve Öğretim Elemanlarının Dağılımı 56
Tablo II. “Mevcut Yasalar Medyanın İnsan Haklarıyla İlgili Haberleri Tarafsız ve Tam Yansıtmasına Engel Teşkil Etmektedir” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 58
Tablo III. “Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımında Editoryal Etki Büyüktür” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 65
Tablo IV. “Muhabirin İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberlerde Etki Gücü Büyüktür.” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 66
Tablo V. “Medyanın İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Konulara Yeterli İlgiyi Gösterdiğini Düşünüyorum.” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar ... 67
Tablo VI. ‘’Çalıştığım/Öğrenim Gördüğüm Yerde İnsan Hakları İhlalleriyle Karşılaştım” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 68
Tablo VII. ‘’Savcılıkların Soruşturma Sırasında Gizliliğe Önem Verdiğini Düşünüyorum” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 69
Tablo VIII. "İnsan Hakları İhlaliyle İlgili Haberlerin İşlenmesinde Siyasi Düşüncenin Etkisi Olur” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 70
Tablo IX. "Medya Mensubu İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Bir Haberden Ötürü Baskı Altında Kalabilir” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 71
Tablo X. "Güvenlik Güçleri Suçluların Ortaya Çıkarılabilmesi İçin Gerekirse İşkence Yapabilir” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 72
Tablo XI. "Medya Kuruluşlarının Ticari Çıkarları, İnsan Haklarına Yönelik Bazı İhlallerin Görmezden Gelinmesine Neden Olabilir” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 73
Tablo XII. "Bilirkişilik Kurumunun İşleyişini Güvenilir Buluyorum” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 74
Tablo XIII. "İletişim Fakültelerinde İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Yeterli Bilgilendirme Mevcuttur” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 75

Tablo XIV. "İnsan Haklarıyla İlgili Bilimsel Çalışmaların Yeterli Düzeyde Olduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 76
Tablo XV. "Medyada Cinsiyetçiliğin Etkili Olduğuna İnanıyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar..... 77
Tablo XVI. "Devletin Aleyhine İşlenen Suçlarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmaması Söz Konusu Olabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 78
Tablo XVII. "İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberlerin Yeteri Kadar İzlendiğini Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 79
Tablo XVIII. "İnsan Haklarıyla İlgili Konularda Haber Takip ve Devamlılığının Yeterli Derecede Yapıldığını Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 80
Tablo XIX. "İnsan Haklarıyla İlgili Haberlerde Kullanılan Fotoğrafların Uygun Olduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 81
Tablo XX. "Medya Mensupları İnsan Haklarıyla İlgili Haberlerde Oto Sansür Gereği Duyarlar" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 82
Tablo XXI. "İşkencenin Önlenmesi İçin Devletin Gerekeni Yaptığına İnanıyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 83
Tablo XXII. "Medyada 'Aksi İspat Edilinceye Kadar Herkes Suçsuzdur' İlkesine Uyulduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 84
Tablo XXIII. "Medyanın Kitleleri Yönlendirme Gücü İnsan Hakları İhlallerine Yol Açacak Şekilde Kullanılabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar. 85
Tablo XXIV. "Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımında Gazete Sahibinin Etkisi Vardır" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 86
Tablo XXV. "Medya Kuruluşlarında Adli Bilimler Editörünün İstihdam Edilmesi Gerekir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 87
Tablo XXVI. "Dünya Basının İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberleri Yeterli Derecede Değerlendirdiğini Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 88
Tablo XXVII. "İnsan Hakları İhlalini Konu Alan Haberler Verilmeden Üzerinde Tartışıldığını Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar ... 89

Tablo XXVIII. "Bireylerin Özel Hayat Hakkı Konusunda Gazetecilerin Genel Bilgisi Yeterlidir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar..... 90
Tablo XXIX. ''Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Dönük Haberlerde Irk Ayrımcılığı Uygulandığına İnanıyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar..... 91
Tablo XXX. "Medyanın İnsan Hakları Konusundaki Duyarlılığı Yasalarla Sağlanabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar..... 92
Tablo XXXI. "Medya Kuruluşlarının Bir Bölümü Sistemli Olarak İnsan Hakları İhlallerini Görmezden Gelmektedir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar 93
Tablo XXXII. Katılımcıların İfadelere Verdikleri "İnsan Hakları" Kavramının Çağrıştırdığı Örgütler..... 94
Tablo XXXIII. "İşkence" ve "Eziyet" Kavramları Arasındaki Farklar..... 96
Tablo XXXIV. Türkiye'nin AİHM ile İlişkisi Hakkında Bilinenler 98
Tablo XXXV. İnsan Hakları Örgütlerinin Yapısı ve Faaliyetleri İle İlgili Bilinenler.. 101
Tablo XXXVI. Konu İle İlgili Belirtilmek İstenen Konular..... 103

Kısaltmalar Listesi

ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK : Avrupa Konseyi
BM : Birleşmiş Milletler
CD : Compact Disc (Veri Saklama Diski)
DVD : Digital Versatile Disc (Çok Amaçlı Sayısal Disk)
GPRS : General Packet Radio Service (Genel Paket Radyo Servisi)
GSM : Global System for Mobile Communications (Mobil İletişim için Küresel Sistem)
IPI : International Press Institute (Uluslararası Basın Enstitüsü)
İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirisi
KSHUS : Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
Md : Kanun Maddesi
MEDİZ : Kadınların Medya İzleme Grubu
MvSHS : Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
RTÜK : Radyo Televizyon Üst Kurulu
SEEMO : South East Europe Media Organization (Güneydoğu Avrupa Medya Organizasyonu)
SK : Sayılı Kanun
TCK : Türk Ceza Kanunu
TDK : Türk Dil Kurumu
TESEV : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WAP : Wireless Application Protocol (Kablosuz Uygulama Protokolü)

1. Giriş ve Amaç

Dünya basın tarihinde insan hakları ihlallerinin dile getirilmesi, insan haklarıyla ilgili kavramların anlaşılıp kabul edilmesinden çok öncesinde başlamıştır. Kendi tarihinin hemen her döneminde çeşitli unsurlar tarafından baskı altına alınma teşebbüslerine maruz kalan basın yayın organları, hak ihlalleriyle ilgili haber ve yorumlara yer verirken sıkıntılar yaşamıştır. Baskıcı rejimlerde çalışan gazeteciler için, hak ihlalleri gündelik hayatın rutin bir parçası haline gelmiştir (İnsan Hakları Konseyi, 2006).

Günümüzde iletişim düzeninin ve basının kitleleri yönlendirmedeki başarısı, sosyal bilimciler için de ilgi çekici bir konudur. Bu güçler iktidar olmak, iktidarda bulunanları yıpratmak, seçimleri manipüle etmek, bir ideolojiyi yaymak ya da demokrasiyi kesintiye uğratmak için kullanılabilir ve kullanılmaktadır. Basının ve kitle iletişim araçlarının toplumsal yaşamın etkin bir parçası olmasıyla birlikte politik, kültürel gündemi de belirlemesi kaçınılmaz hale gelmiş, gündelik yaşam medya tarafından belirlenmeye başlanmıştır. Toplumlardaki kültürel, ekonomik toplumsal vb. yenilikler, değişiklikler ve olaylar, basın ve medya aracılığıyla gündeme getirilmekte ve yine kitle iletişim araçları tarafından gündemden düşürülmektedir. Bununla birlikte medyanın belirleyici olduğu kadar, belirlenen bir konumda olduğunu da unutmamak gerekir (Güngörmez, 2002).

Tam da bu noktadan hareketle, basına kadın hakları, çocuk hakları, engelli hakları, çevre hakları gibi başlıklarda önemli görevler düşmektedir. Çevreye zarar veren bir sanayi kuruluşunun söz konusu faaliyetleri basın kuruluşları tarafından topluma

ulaştırılır. Toplumun desteği yöneticileri çevreye zarar veren kuruluşla ilgili hızlı ve etkin önlemler almaya iter.

Bu noktada basının siyaset alanındaki etkisine değinmek gerekirse, Meyer'in; siyasetin medya sisteminin etkisi altına girdiğinde değişebildiğini vurgulamasından söz edilmelidir. Meyer, özetle medyanın, siyasal süreci etkileyebildiğini iddia etmektedir. Buna ek olarak özellikle sınıfsal mücadelenin verildiği süreçlerde medya, egemen sınıf ya da sınıfların, kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülmesinden kaynaklanan çıkarlarının korunması için kitlelerin bilinçlerinin şekillendirilmesinde etkin rol oynayabilmektedir (Çevik, 2010).

Türkiye'deki duruma bakıldığında, durumun yukarıdaki görüşler ile birebir örtüştüğünü söylemek zor değildir. Çalışmada incelendiği üzere iletişim fakülteleri özelinde de durum farksızdır.

Çalışmanın bir diğer konusu olan ifade özgürlüğü kavramına göz atıldığında ise, durumun sanılandan kötü olduğu açıktır. Halen tutuklu bulunan gazeteci ve basın mensubu sayısı göz önünde bulundurulduğunda; buna kapatılan ya da yayını geçici olarak durdurulan basın kuruluşları eklendiğinde mevcut durum nettir.

Çağdaş ve özgürlükçü demokrasilerde, gerçek anlamda demokratik bir yönetim biçiminin tüm toplumsal ve siyasal güçlerin katkısıyla gerçekleşebileceği kabul edilir. Devlet yönetimini elinde bulunduranların, toplumsal ve siyasal güçler tarafından sürekli olarak denetlenmesinin, sağlıklı bir demokratik düzeni sağlayabileceği varsayılır. Bu bağlamda özgürlükçü demokrasilerde seçimler, kuvvetler ayrılığı, yasama ve yürütme organının denetlenmesi, siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, dernekler ve vakıflar büyük önem taşımaktadır. Denetlemeden söz edilen bu noktada basının ne derece kritik bir role sahip olduğu ise herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bununla

birlikte demokratik bir toplumda, devlet yönetimini elinde bulunduranların denetlenmesinde en önemli faktör kamuoyudur. Kamuoyunun gerek oluşmasında, gerekse açıklanmasında en büyük rolü oynayan ise tüm kitle iletişim araçlarıyla birlikte yine basındır. Bu anlamda basın hem, haber, düşünce ve bilgileri yorumlayarak ve değerlendirerek kamuoyunun oluşmasında etkili olmalı; hem de, siyasal iktidarı sürekli gözetleyerek ve eleştirerek özgürlükler için ciddi bir koruma sağlamalıdır. Basının bu misyonunu yerine getiremediği toplumlarda özgürlüklerden söz etmek mümkün olmayacaktır. Burada devlet yönetimlerine ve iktidarlara düşen görev basının bir silah gibi kullanılması, farklı görüşleri susturması ve başka değerleri tehdit eder hale gelmesi değildir. Gerekli yasal düzenlemeleri yapmak, basın özgürlüğüne tanınan sınırlar aşıldığında saldırının kaynağının basın olup olmadığına bakılmaksızın gerekli yaptırımları uygulamak daha rasyonel bir çözümdür. Özellikle Türkiye gibi demokrasinin tüm kurumlarıyla tam olarak yerleşmediği ülkelerde bu dengeyi korumak oldukça zordur (Salihpaşaoğlu, 2007).

İnsan haklarının özgün tanımında yer alan işkence eziyet ve kötü muameleye maruz kalışın görünürlüğünü haberleştirme yoluyla arttırma ve toplumda bu yönde bir farkındalık oluşturma noktasında medyanın büyük bir önemi vardır. Mevcut hukuk yollarının yanında medya planında oluşacak olan bu destek insan hakları mücadelesinde büyük pay sahibi olacaktır. Örneğin Türkiye'deki insan hakları başlıkları arasında en özgün örneklerden biri göç ve mülteci sorunudur. Bu sorunda göçmen ve mültecilerin hedef alınmasından ziyade sorumluluğun tüm devletlerde olduğuna vurgu yapılması, medya kuruluşlarının söz konusu başlıklarla ilgili haberleri işlerken konumlandığı noktayı belirtmesi açısından hayatidir.

Türkiye'nin yaklaşık yüz elli yıllık olan basın tarihi, yukarıda sözü edilen dengenin sürekli basın özgürlüğü aleyhine işlediğini gösteren örneklerle doludur. Türk basın tarihi incelendiğinde, basına tanınan özgürlük alanının belirlenmesinde, "basın özgürlüğünün bir değer olarak kabul edilmesinden ziyade, siyasal iktidarla basın arasındaki ilişkilerin daha belirleyici olduğu görülmektedir. Basın, iktidarla aynı dili konuştuğu dönemlerde özgür olmuş, iktidarı eleştirdiği dönemlerde ise özgürlüğünden olmuştur. (Salihpaşaoğlu, 2007).

Bu tez çalışmasında medya mensuplarının, mensup adaylarının ve bu alanda eğitim veren akademisyenlerin bilinen tarihi gerçeklikler ışığında insan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerde farkındalık ve davranışları incelemektir. Bu tutum ve davranışlar basın özgürlüğü için sansürden daha tehlikeli sayılan oto-sansürün temelini oluşturmaktadır.

2. Genel Bilgiler

2.1. Medya kavramı

2.1.1. Medya kavramı tanımı ve anlamı

Bireylerin bir konu hakkında bilgi alma isteği, temelde bir iletişim süreci kurma ve fikir alışverişinde bulunma amacı taşıdıkları anlamına gelmektedir. Toplumsal bir varlık olan ve yaşamını sürdürebilmek adına iletişim kurmak zorunda olan insanoğlu, var olduğu günden bu yana diğer bireylerle iletişim kurmak ve bilgiye ihtiyaç duyduğu konular hakkında haber almak mecburiyetini hissetmiştir. Gelişen koşullarla birlikte değişen iletişim süreçleri zaman içerisinde kişilerarası iletişim kalıplarından çıkarak geniş kitlelere hitap eden iletişim biçimlerine dönüşmüştür. Ve zamanla tek bir kaynak tarafından gönderilen mesajların geniş kitleler tarafından alınması böylece iletişim süreçlerinin hızlanması ve kolaylaşması ihtiyaçları duyulmaya başlanmıştır. Günümüzde sıkça kullanılan medya kavramı da bu ihtiyaç sonucunda ortaya çıkmış ve zamanla gelişerek sınırlarını aşmış bir kavramdır.

"Medya, kişilerin bilmek, öğrenmek haklarının gerçekleşmesine katkıda bulunan, bu konudaki gereksinimlerini karşılayan araçlar bütünüdür." (Girgin, 2002). Bir başka tanıma göre ise medya; iletişimin bazı tekniklerle ve belirli bir teknoloji uygulanarak çoğaltılıp güçlendirilmesinde ve çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesinde kullanılan araçlardır (Düzgün, 1995).

Bu tanımlardan yola çıkarak denilebilir ki medya, geniş kitleleri bilgilendirmek amacıyla başlatılan iletişim süreçlerinin ilgili hedef kitlelere iletilmesinde kullanılan çok yönlü ve geniş kapsama alanına sahip araçların toplamıdır.

Medya kavramı yapısı gereği ve hayatın bu denli içinde bir kavram olması sebebiyle günlük dilde de sıkça kullanılmaktadır. Ancak bu amaçsız kullanımlar zaman zaman kavramın yanlış ifade edilmesine ve yansıtılmasına sebep olmaktadır. Medya sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı olan media kelimesi bu dile Latince'deki 'mediae' kelimesinden türeyerek girmiştir ki 'mediae' kelimesi dilimizde 'araç' sözcüğüne karşılık gelmektedir (Konukman, 2006). Buradan da anlaşılabileceği gibi medya sözcüğünün kelime anlamı temelde 'araç' kavramına denk gelmektedir. Ancak gelişen koşullar ve zaman içerisinde dilde gerçekleşen değişimler sonucunda medya kavramının anlamında farklılıklar ve ayrımlar ortaya çıkmıştır. Söz konusu farklılıklar kavramda anlam bulanıklığına ve sınırların net olarak çizilememesine neden olmaktadır.

"Medya kavramının üç anlamı arasında bir yakınlaşma ortaya çıkmıştır: (i) Medya eski genel anlamında aracılık eden ya da arada bulunan bir aktör ya da kurumdur; (ii) teknik anlamda, yazılı basın ile sesli ve görüntülü basın arasında bir ayrım yapılmaktadır; (iii) kapitalist anlamda – hâlihazırda var olan ya da planlanan – bir gazete veya yayın hizmeti, reklamcılık gibi başka bir şeyin aracı olarak görülür." (İrvan, 2002).

Anlam karmaşası bir tarafa bırakıldığında medya kavramının kitle iletişimi için gerekli olan araçlara işaret ettiği görülebilir. Bu noktada değinilmesi gereken önemli kavramlardan biri medyanın çıkış noktası olan kitle iletişimi kavramıdır. Bireylerin doğdukları andan itibaren sahip oldukları kendini ifade etme arzusu gelişen koşullar ve teknolojinin de etkisiyle daha geniş hedef kitlelere ulaşma ve mesajlarını iletme

arzusuna dönüşmüştür. 15. yüzyılda matbaanın icat edilmesi devamında radyonun, televizyonun ve nihayetinde internet teknolojisinin insanların hayatına girmesiyle kitle iletişimi giderek önem kazanmıştır. Kitle iletişimi kavramının daha net anlaşılabilmesi için kavramın iki temel bileşeni olan kitle ve iletişim kavramları açıklığa kavuşturulmalıdır.

Günlük dilde de sıkça kullandığımız ve duyduğumuz kitle, alanın uzmanları Erdoğan ve Alemdar tarafından "toplumsal bakımdan farksız, heterojen, birbirinden bağıntısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farklardan yoksun geniş bir nüfus" (Erdoğan ve Korkmaz, 1990) olarak tanımlanmaktadır. Daha basit bir ifadeyle kitle, bireylerin şahsi olarak temsil edilmediği insan yığını anlamına gelmektedir.

Her bireyin günlük yaşamının bir parçası olan ve dilimize Latince'deki Communis kelimesinden geçen (Arsev, 2000) iletişim kavramı ise çok yalın bir ifade ile ''Haberi, düşünceleri, duyguları vb. bildirme, düşünceleri paylaşma ya da değiş tokuş etme etkinliği; bilgi, haber, düşünce ya da görüş alışverişidir. (Bülbül, 2002) Ancak iletişimin pek çok farklı boyutu ve yönü bulunmaktadır. Kitle iletişimi de iletişim kavramının farklı boyutlarından biri ve geniş alıcılara yönelik türüdür.

Kentleşme ve sanayileşme sonrasında kitle üretimine paralel olarak doğan kitlelere hitap etme ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan kitle iletişimi, gelişen koşullar ile varlığını sürdürmeyi ve gelişerek güçlenmeyi başarabilmiştir. İletişim süreci iletilecek bir mesajı olan kaynak kişinin mesajını çeşitli kanallar aracılığıyla alıcıya iletmesi olduğu gibi kitle iletişimi de kaynağın mesajını alıcılara iletmesidir, ancak burada farklı olan nokta alıcıların geniş bir kitleyi oluşturması ve kanal olarak da medyanın kullanılmasıdır. İlk olarak 1940'lı yıllarda D. Laswell tarafından gerçekleştirdiği siyasal erk ve propaganda çalışmaları sırasında kullanılan (Baysal, 2010) kitle iletişimi kavramı

şu şekilde tanımlanabilmektedir; “Kitle iletişim, belli özellikli sosyal gruplara veya üyelerinin teknik araçlar sayesinde heterojen olan ve geniş alana yayılmış sayıca fazla insanlara sembolik içerikleri iletmeyi veya ulaştırmaya çalıştıkları süreçtir.” (Fidan, 1995).

Diğer iletişim türlerinde bulunan ve iletişimin sürekliliğini sağlayan geribildirim özelliğini taşımamakla birlikte kitle iletişiminde öğeler açısından ‘kitle üretimi’ ve kitle tüketimi’ olmak üzere iki farklı boyuttan söz etmek mümkündür. “Kitle iletişiminde mesajlar kitleler için üretilmekte ve kitleler tarafından tüketilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, bireylere özgü birtakım spesifik özelliklerini yerine kitlenin algılarına dönük standart mesajlar üretilmekte ve bu mesajlar birtakım araçları kullanan izleyici, dinleyici veya okuyucu niteliklerine sahip bireylerin oluşturduğu kitle tarafından tüketilmektedir.” (Karamanlıoğlu, 2010)

Kitle iletişiminin karakteristik özelliklerinden bir diğeri ise, söz konusu iletişimin yüz yüze değil bir araç aracılığıyla olmasıdır ki söz konusu araçlar – kitle iletişim araçları – medya unsurunu doğurmaktadır. Pek çok ülkede toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda belirleyici rol oynayan, kamuoyunun fikirleri üzerinde büyük ölçüde etkili olan ve günlük yaşamın önemli bir parçasını oluşturan medya unsuru, geniş kitlelere ulaşabilmesi özelliği ile söz konusu kitleleri etkileyebilme gücüne de sahip olmaktadır. Bu sebeple kavramın kapsamı ve tüm özellikleri aydınlatılmalı ve kavram her yönüyle tanınmalıdır.

Değişik medya araçları tarafından gönderilen mesajlar farklı bireyler tarafından; bireylerin geçmiş yaşam deneyimlerine, yaşam biçimlerine kişilik yapısına, algılama yeteneğine, kültür düzeyine, bağlı bulunduğu sosyal yapıya ve buna benzer değişkenlere göre farklı algılanır. Bireylerin farklı algılamalarının olması mesajların tek bir ağızdan

gönderilmesi konusunda bazı sakıncalar doğurmaktadır. Bu sebeple de kitle iletişim araçlarında gönderilecek mesajlar için, hedef kitlenin de özellikleri göz önüne alınarak, farklı medya araçları seçilmektedir. Medyanın kapsamını oluşturan bu farklı medya araçlarının her birinin kendine özgü özellikleri bulunmakta ve söz konusu özellikler medya aracının seçimi esnasında belirleyici rol oynamaktadır. Medya araçlarını farklı özelliklerine bağlı olarak;

- ✓ Görsel – İşitsel Medya
- ✓ Basılı Medya
- ✓ İnternet ve Yeni Medya olarak 3 kategoride inceleyebiliriz.

2.1.2. Medyanın işlevleri

Bireylerin hayatlarında önemli bir yere sahip olan ve toplumsal gelişme için de büyük bir rol oynayan medya kavramını özel kılan toplumsal hayatın içerisinde pek çok işleve sahip olmasıdır. "İşlev sözcüğü, medyanın ne yapması gerektiği, gerçekte ne yaptığı ve amaçlarının ne olarak göründüğü konularını kapsamaktadır." (Greame, 1995). Medyanın pek çok çağdaş ve demokratik toplumda yasama, yürütme, yargı güçleri arasında dördünce olarak ya da bir sacayağı olarak görülmesi medyaya yüklenen işlevlerin önemini gösterir niteliktedir.

Medyanın işlevleri Lasswell tarafından; çevrenin gözetlenmesi, toplumun parçaları arasında bağlantı sağlamak ve bir kuşaktan sonraki kuşağa toplum mirasının aktarılması olarak sıralamıştır. Bu işlevlere zamanla Wright tarafından eğlendirme işlevi ve McQuail tarafından seferberlik- harekete geçirme işlevleri eklenmiştir (Kayaaltı, 2006). Medya kavramının işlevlerine dair pek çok uzman tarafından pek çok ayrım

geliştirilmiş olsa da söz konusu ayrımlar arasında en çok kabul göreni ve literatürde en sık rastlanılanı UNESCO Komisyonunca hazırlanan sınıflandırmadır. UNESCO Komisyonu tarafından hazırlanan sınıflandırmaya göre medyanın işlevleri 8 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

- ✓ Haber ve Bilgi Sağlama İşlevi,
- ✓ Toplumsallaştırma İşlevi,
- ✓ Güdüleme İşlevi,
- ✓ Tartışma Ortamı Hazırlama İşlevi,
- ✓ Eğitim İşlevi,
- ✓ Kültürün Gelişmesine Katkı İşlevi,
- ✓ Eğlendirme İşlevi,
- ✓ Bütünleştirme İşlevi,
- ✓ Haber ve Bilgi Sağlama İşlevi

Medyanın bilinen ve akla ilk gelen işlevi olan Haber ve Bilgi Sağlama işlevi, temelde medyanın habere esas olacak olay, fikir ve gelişmeye ulaşmalarını, bunları üretmelerini ve yaymalarını içermektedir. Medyanın ortaya çıkmasını sağlayan haber verme görevi, 17. yüzyılın başında yayınlanan ilk gazeteden itibaren kitle iletişim araçlarının temel işlevi olma özelliğini kazanmış ve yaşadığımız modern dünyaya gelinceye kadar medyanın da esas işlevi olmayı sürdürmüştür (Karakoç, 2007). Değişen koşullar çerçevesinde medya kavramı da gelişmeler ve değişimlere tanık olmuştur, Bilgi Çağı'na girilmesiyle bireylerin haber ve bilgi alma isteğinin artması medyanın bu işlevinin daha da önem kazanmasına sebep olmuştur.

Medya, olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslar arası koşulların anlaşılmasını, bilerek tepkide bulunulmasını sağlayabilirler. Bu işlev, haberlerin, verilerin, imgelerin, görüş ve yorumların toplanmasını ve işlem görmesini

içerir (Konukman, 2006) Haberler, güncel olaylardan hazırlanan programlar, belgeseller, insanı öncelikle dünya hakkında bilgilendirir ve düşüncelerine zemin hazırlar (Özdemir, 1998).

Toplumsallaştırma İşlevi

Her birey doğduğu ve büyüdüğü çevreyle birlikte yaşadığı topluma ayak uydurma süreci ile toplumsallaşma yoluna gitmekte ve böylece bir gruba ait olma isteğini de tatmin etmektedir. İnsanların toplum içerisinde varlıklarını sürdürebilmeleri, toplumsal yaşam dâhilinde bulunan tüm unsurlarla sağlıklı bir şekilde bütünleşmeleriyle diğer bir deyişle toplumsallaşmalarıyla doğrudan ilgilidir. "Bireyin toplum yaşamına katılmak için sahip olması gereken beceriler, disiplinli davranışlar, amaçlar ve nihayet bireysel davranışı başkalarının davranışlarıyla bütünleştirmeyi sağlayan uyum toplumsallaşma sürecinin kapsamına giren unsurlardır." (Karakoç, 2007).

Medyanın toplumsallaşmayı sağlaması sürecinde örnekler sunma yolunu kullanmaktadır, medya toplumdan, toplumsal gruplar arasında etkileşimlerden örnekler sunarak ve bireylerin bunların toplumun ve toplumsal hayatın birer parçası olduğunu anlamasını sağlayarak toplumsallaşmayı sağlar. Özetle, medya bireye toplumdan kesitler sunarak nasıl toplumun bir parçası olacağını göstererek toplumsallaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Güdüleme İşlevi

En yalın tanımlama ile güdüleme, bir bireyi bir işi gerçekleştirmesi için harekete geçirici unsurlar sunma durumudur. Toplumsal açıdan güdülemeye bakıldığında ise,

“Toplumların kendilerine belirledikleri amaçları açıklayıp, özendirerek, bireyin toplum yaşamında olduğu gibi, bu amaçlar için gösterilen çabalara da katılmasını sağlama işlevidir.” (Yüksel, 2001).

Medya toplumda var olan ve zamanla oluşan ilke ve amaçları bireylere ileterek, onları özendirme suretiyle toplumsal hayat için olduğu gibi toplumsal amaç için de çaba göstermelerine katkıda bulunmaktadır. Medya gerçekleştireceği yayınlar aracılığıyla siyaset, ekonomik gelişmeler, çalışma vb. konularda bireyin ortak amaçları kavramasına ve bu amaçla faaliyetlerde bulunmasına yardımcı olmaktadır. Bu bireye yol gösterme ve ortak amaç için hareket etmeye yönlendirme medyanın güdüleme işlevini oluşturmaktadır.

Tartışma Ortamı Hazırlama İşlevi

Toplumda var olan amaç ve ilkelerin toplumsal amaçlar olarak kabul görmesi belirli bir süreç ve çaba sonrasında gerçekleşmektedir. Zira söz konusu ortak amaç ve ilkelerin toplumun belirli bir kesiminin ya da belirli kişilerin düşünce ve görüşlerinin ürünü olmaması için bir tartışma ve düşünme sürecinin geçirilmesi daha sağlıklı olmaktadır. Medya da tartışma ortamı hazırlama işlevi ile söz konusu toplumsal amaç ve ilkelerin oluşması ve belirlenmesi aşamalarında bireylere konu hakkında tartışma ortamı hazırlamak suretiyle bu amaç ve ilkelerin doğru şekilde belirlenmesine yardımcı olmaktadırlar. Medyanın toplumun ortak amaç ve ilkeleri hakkındaki işlevi sadece bununla sınırlı değildir. Medya tartışma ortamı hazırlayarak, toplumsal amaçların; belirlenmesini, aktarılarak yayılmasını ve daha da önemlisi yanlış ya da eksik bulunan amaç ve ilkelerin tartışılmasını sağlamaktadır. ‘‘Diğer yandan medya hazırlayabileceği

tartışma ortamı ile bireylere aktarılan toplumsal değer ve amaçlara açıklık kazandırmakta, gelişmelerine katkıda bulunmaktadır.” (Yüksel, 2001).

Eğitim İşlevi

Bireyin eğitimi, düşüncelerinin gelişmesine, kişiliğinin oluşmasına, yetenekleri ve becerileri hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olmaktadır. Medya açısından bakıldığında bireyin ve toplumun eğitilmesinin 18. ve 19. yüzyıllara denk geldiği görülmektedir. Bu yıllarda, özellikle gazeteler bireyin ve toplumun eğitilmesi işlevleri üstlenmişlerdir, devamında 20. yüzyılda aynı görev, radyo ve televizyona devredilmiştir (Karakoç, 2007).

Medyanın eğitim işlevine iki farklı açıdan bakmak mümkündür. Bu bakış açılarından ilkine göre, medya bilgi ve haber vermek suretiyle bireylerin bilgi, yetenek ve beceri düzeylerini arttırmaktadır. İkincisine göre ise, medya gelişen teknoloji ile birlikte bireyleri ve toplumu doğrudan eğitme işlevini görebilmektedir. Diğer bir deyişle, okul kavramının tüm işlevleri medyanın eğitim işlevi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Güz, 2005).

Tüm bunların dışında eğitimin daimi amacının toplumsal mirası kuşaktan kuşağa aktarmak ve bu suretle öğrenimin devamlı olmasını sağlamak olduğu göz önünde bulundurulursa bu noktada medya da bireylerin örnekler görmesi aracılığıyla öğrenmelerini ve toplumsal mirasın aktarılmasını sağlamaktadır ki bu da medyanın eğitim işlevinin bir diğer yönünü oluşturmaktadır.

Kültürün Gelişmesine Katkı İşlevi

Medyanın bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahip olmasının temel sebeplerinden biri de, kültür unsuru üzerindeki etkileridir. Medya kültürün tanımlanmasında (Yüksel, 2001) kültürel öğelerin topluma sunulmasında (Güz, 2005) geliştirilmesine ve bir toplum mirası olarak aktarılmasında rol almaktadır. Kültürün tanımlanmasında medyaya düşen en büyük görev, toplumsallaşma sürecinin başında olan ve toplumunu ve kültürünü tanımaya çalışan bireylerin sahip oldukları kültürleri tanımlayabilmesi medyadaki temsiller ve medya aracılığıyla gönderilecek haber ve bilgiler aracılığıyla olacaktır.

Eğlendirme İşlevi

Diğer tüm işlevlerinin yanı sıra bireylerin boş zamanlarını da hoşça geçirmesine katkı sağlayan medyanın bir diğer işlevi de eğlendirme işlevidir. Toplumsal yaşamın baskıcı temposuna kapılmış olan bireyleri eğlendirme (Yüksel, 2001) amacı da güden medya, sunduğu hizmetler aracılığıyla rahatlama amacı güden bireyler açısından kurtarıcı olarak görülmektedir (Güz, 2005).

"Birey yaşama mücadelesinden değişimden etkilenir, bunalır, insanlık tarihi boyunca da bireyler eğlenceyle bu bunalımdan uzaklaşma, rahatlama çabasında olmuşlardır. Bireylerin eğlenme ve stres atma bağlamında başvurduğu en önemli kaynak medyadır. Medya (kitle iletişim araçları), toplumsal yaşamın baskıcı temposunda bunalan bireylere, hoşça zaman geçirtme, dinlendirme olanaklarını daha ucuz ve çeşitlilik içinde sunabilirler." (Konukman, 2006).

Medyanın eğlendirme işlevinde temel olan, gündelik yaşamdan sıkılmış bireyi, var olan durumlardan bir süreliğine de olsa uzaklaştırmak, geçici de olsa kısa bir dinlenme, deşarj olma ve rahatlama imkânı sunmaktır. Medya zaman zaman eğlendirme işlevini gerçekleştirirken aynı zamanda yine kültürel aktarım sağlama, güdüleme ya da toplumsallaştırma işlevlerini de gerçekleştirmektedir.

Bütünleştirme İşlevi

Bir toplum içerisinde yaşayan bireyler, birlik olabilmek ve bir toplumun parçası olabilmek adına ilişkiler ve iletişim süreçleri kurmak durumundadırlar. Toplumdaki bireylerin ve grupların ilişkilerinin gelişmesinde, söz konusu bireylerin ve grupların birbirlerini tanımalarında ve anlamalarında medya önemli bir rol üstlenmektedir ki bu rol toplumsal bütünleştirme görevini de içermektedir. Medya gerçekleştirdiği faaliyetler, sunumlar ve aktarımlar sayesinde farklı kitleler arasında bir köprü görevi görerek söz konusu kitleleri birbirlerine bağlar ve toplum içerisinde bir bütünleştirme sağlar. Bütünleştirme işlevi sayesine medya sadece bireyler ve gruplar arasındaki bölünmeleri ortadan kaldırmakla kalmamakta aynı zamanda sosyal çatışmalarında mümkün olduğunca en aza indirgenmesine katkıda bulunmaktadır (Güz, 2005).

UNESCO Medya Komisyonu tarafından belirlenen medyanın temel işlevleri bunlar olmakla birlikte komisyon tarafından göz ardı edilen ya da gelişen koşullar sonrasında medyanın işlevlerine eklenen bir işlev vardır ki bu da; Medyanın Kamuoyu Oluşturma İşlevidir. Kamu ve oy kelimelerinin birleşimi ile ortaya çıkan ve günlük yaşamda da sıkça kullanılmakla beraber çoğu zaman yanlış kullanımlara sebep olan kamuoyu kavramının birden fazla anlamı olduğunu söylemek mümkündür.

Medya, toplumda meydana gelen olayları, ülke sorunlarını hedef kitlesine ulaştırarak kamuoyunu bilgilendirmektedir. Haber kaynağı olan medya, bireylerin aynı konular hakkında bilgi sahibi olmasını, ülke ile ilgili olarak benzer duygu ve düşüncelerin paylaşılmasına yardımcı olarak en önemli işlevlerinden birini yerine getirmekte ve kamuoyunun oluşmasını sağlamaktadır (Konukman, 2006).

Bu noktada bir toplumdaki kamuoyunun sağlıklı ve gerçek bilgilere dayalı olarak oluşturulması toplumsal gelişim açısından da büyük önem taşımaktadır. Medya, kamuoyunun oluşturulması işlevini yerine getirirken zaman zaman bu işlevi kötüye kullanmakla eleştirilse de kamuoyunun sağlanması ve toplumla paylaşılması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.1.3. Medya kavramı ile ilgili kuramlar

2.1.3.1. Gündem oluşturma kuramı

Belirli bir konunun geçerlilik kazanması için öncelikle geniş kitleler tarafından paylaşılması ve kabul edilmesi gerekmektedir. Geniş kitlelere kolayca ulaşarak fikirleri empoze etmenin en kolay yollarından biri medya aracılığıyla kitle iletişiminin kurulmasıdır. Kitle iletişim araçları geniş kitlelere sadece ulaşılmasını değil aynı zamanda çoğunlukla bireylerin istenilen doğrultuda etkilenmesini de sağlar.

Gündem koyma, gündem saptama ya da gündem belirleme kuramı olarak adlandırılan kurama göre medya kamuoyunun, medyayı takip eden kimselerin ne düşüneceklerine değil ama ne hakkında düşüneceklerine karar vermektedir. Diğer bir medyada önem gören, yer bulan ve bu araçlarca gündem olması istenen konu halkın

üzerinde konuşacağı, düşüneceği konu olmaktadır, gündem medya tarafından belirlenmektedir. Kurama göre medyanın bir konuya ayırdığı yer, bu yerin konumu ve miktarı izleyenlerin o konuya önem verme derecelerini belirler.

İngilizce karşılığı 'agenda-setting' olan gündem belirleme kuram ilk olarak, Kurt Lang ve Gladys E. Lang tarafından ortaya atılmış ve daha sonra Amerikalı araştırmacılar McCombs ve Shaw tarafından geliştirilmiştir. Kuramın ortaya çıktığı dönemlerde medya ile ilgili yaklaşımlar sadece medyanın etkileri üzerinde durmaktaydı. O dönemde gerçekleşen ABD başkanlık seçimlerinde medya gündemindeki önemli konuların sırasını belirleme amacıyla yapılan çalışmalar gündem belirleme kuramının bugünkü halini almasını sağlamıştır.

Gündem belirleme kuramının temel unsuru gündem kavramıdır. ''Gündem, zamanın belirli bir noktasında, önem sırasına göre dizilmiş olaylar ve konular listesi olarak tanımlanmaktadır.'' (Terkan, 2005) Gündem kelimesi sadece literatürde değil günlük dilde de sıkça kullanılmakta ve üzerinde düşünülen konu anlamına gelmektedir. Gündem kavramı durağan bir yapıya sahip değildir, karşılıklı etkileşimler sonucu oluşan ve yaygınlaşan, dinamik bir olgudur. Sorunlar önem kazandıkça ya da kaybettikçe gündem ve gündemdeki konuların sırası da değişme gösterir. Gündem sıralamasına giren olaylar ve konular ise gündem maddesi olarak adlandırılır. Kuramın diğer unsurları ise olay ve sorun (konu) unsurlarıdır. Gündem belirleme kuramı çerçevesinde olay kavramı, zaman ve yer ile sınırlı ayrı oluşumlar olarak tanımlanırken sorun ise, bir olayın işlendiği çerçeve olarak anlatılabilir.

Gündem belirleme yaklaşımından bahsedildiğinde mutlaka değinilmesi gereken bir diğer konu da yapay ve doğal gündem kavramlarıdır. Doğal gündem, insanların kontrolü dışında ortaya çıkan zelzele, sel vb. doğal afetler ile fikirleri etkileme amacı

taşıyan kişiler tarafından ortaya çıkarılmamış gündem konularını kapsar. 17 Ağustos depremi sonucunda oluşan gündem veya 2005 yılında Endonezya'yı vuran tsunami sonucunda oluşan gündemler doğal gündeme örnek olarak gösterilebilir. Yapay gündem ise, belirli bir insan topluluğunun kanaat ve davranışlarını değiştirme amacı taşıyan kişilerin kendi görüşleri doğrultusunda gündem yaratması durumudur. Burada amaç oluşturulan yapay gündem ile konuyla ilgisi olan kişilerin aslında var olmayan bir sorun hakkında düşünmelerini sağlamak ayrıca çıkar sahiplerinin istediği yönde fikir değişiklikleri yaratmaktır. Yapay gündem oluşturulurken söz konusu fikirleri değiştirmek isteyen kişilerin çıkarları gözetilir ve bu tür kamuoyunun oluşmasındaki en önemli ve en etkili unsur tüm dünyayı sarmış olan kitle iletişim araçları özellikle de son yıllarda etkinliği kontrol edilemez boyutlara ulaşmış olan internettir.

2.1.3.2. Medya ve propaganda kuramı

Medyanın kasıtlı propaganda aracı olarak kullanıldığı, içte egemenliği ve dışta emperyalizmi desteklediği görüşünün önde gelen savunucusu Amerikan dilbilimci Chomsky'dir. Chomsky'e göre medyanın ana işlevlerinden birisi propaganda yapmaktır zira çıkar ve sınıf çatışmalarının bu derece yoğun olduğu bir dünyada medya sistemli bir şekilde propaganda yapmak zorundadır. Kurama göre medya çıkar sahiplerinin istekleri ve talimatları doğrultusunda sadece propaganda amaçlı yayınlarda bulunmakta ve bu kişilerin hesabına çalışmaktadır. Günümüz koşullarında medyanın ayakta kalabilmesi için bu propagandayı gerçekleştirmesi gerekmektedir. ''Propaganda modeline göre, medya haberlerin ve çözümlemelerin çatısını ayrıcalıkları destekleyen bir çerçevede kurarak ve bu doğrultuda he türlü tartışmayı sınırlayarak, birbirleriyle sıkı sıkıya kaynaşmış olan devletin ve şirketlerin çıkarına hizmet etmektedir.'' (Tekinalp,2006)

Kurama göre medya bilgi aktarma görevini yerine getirirken bilgiler ve haberler bir süzgeçten geçirilmektedir. Ve bu süzgeçten çıkar sahiplerinin firmalarının kâr etmesini sağlayan bilgiler, reklamlar ve söz konusu kişiler hakkında lehte bilgiler geçebilmektedir.

2.1.3.3. Medya bağımlılığı kuramı

1976 yılında DeFleur ve Ball-Rokecah tarafından ortaya atılan kuram, izleyici, medya sistemleri ve toplumsal sistem arasındaki etkileşimi açıklamaya çalışır. Kurama göre medya bilgi kaynağı olmasını yanı sıra sosyal ve siyasal hayatın korunma, değişme ve çatışma süreçlerinde de önemli rol oynar. Kuramın 3 ana unsuru; izleyici, medya sistemi ve toplumsal sistemdir. Kurama göre, toplumlar ve bireylerin yaşam tarzları giderek daha karmaşık hale geldikçe bireyler daha fazla bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacını karşılamak, bilgi edinmek ve kendisine yön vermek isteyen birey, ihtiyaç duyduğu bilgileri medyadan alır ve zamanla bu alım bağımlılığa dönüşür. Ve zamanla verilen bilgi doğru olmasa dahi bağımlılığın verdiği bir etkiyle kitle iletişim aracından gelen her türlü bilgi doğru kabul edilerek benimsenmektedir. ‘‘Kitle toplumunda bireyler, kendi toplumlarındaki mevcut gelişmelerle ilgili bilgi sahibi olmaları ve buna göre hayatlarını düzenlemeleri için bilgi kaynaklarına bağımlı hale gelirler.’’ (Güz, 2005)

2.1.3.4. Medya etiği ve medya kavramına dair eleştiriler

Her meslek grubunun kendine ait etik kuralları olmasının doğal bir sonucu olarak Medya kavramının da kendine özgü birtakım ilkeleri içeren medya etiği

bulunmaktadır. Diğer yandan medya kavramının etik kavramıyla iç içe olması ve her iki olgunun bir arada kullanılması mesleki boyuttan ötedir. Medya kavramı var olduğundan bu yana etik boyutu tartışılmaktadır. ‘‘1626 yılında Londra’da sahnelenen “The Staple of News” “Haber Dükkânı” adlı oyunda şöyle denilmekteydi; “Gazeteci, kesinlikle utanma duygusundan yoksun ve okuyucuların saflığından yarar sağlamak için ne olursa yazmaya hazır biridir.” (Ekici, 2006). Buradan da anlaşılacağı üzere medya ve etik kavramları daima bir arada anılan kavramlardır ki medyanın giderek güçlenmesi kavramın üzerinde daha da fazla düşünülmesini ve diğer meslek dallarından çok daha öncelikli olarak medya etiğinin tartışılmasını gerekli kılmaktadır.

Gelişen koşullar ve artan bilgi ihtiyacı sebebiyle medya mensuplarının sorumluluğunun boyutu ve medyanın gücü giderek artış göstermektedir. Diğer yandan yaşanan teknolojik gelişmeler sebebiyle kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte medya mensuplarının ulaştığı ve dolayısıyla etkilediği kişi sayısının artması söz konusu sorumluluğun daha da önem kazanmasına sebep olmaktadır. Her medya mensubu her bir yeni haber içinde doğru – yanlış değerlendirmesi içine girerek etik ilkelere uymakla mesleğinin gerektirdiklerini yerine getirmek arasında dengeleme sürecini yaşamaktadır (İrvan, 2002). Diğer yandan medya mensubunun tüm çabalarına rağmen medya olgusuna ve medya mensubuna karşı bakış açısı değişmemekte ve bazı kitlelerce medya kavramı yoğun bir şekilde eleştirilmektedir.

Bu temel konuların dışında medya:

- ✓ Yayınlarında şiddet, müstehcenlik ve mahremiyet ihlallerinde bulunması,
- ✓ Özel çıkarlara alet edinilmesi,
- ✓ Ticarileşmesi, tekelleşmesi

- ✓ Doğru haber ve doğru bilgi verme ilkesinde ihlaller yaşanması,
- ✓ Eleştiri sınırını aşan yayınlarda bulunması,
- ✓ Şiddeti özendirici insani değerleri incitici yayınlarda bulunduğu ve ayrımcılığa teşvik etmesi,
- ✓ Mahkeme kararıyla kesinleşmedikçe kişilerin masumiyeti ilkesini ihlal etmesi,
- ✓ Özel hayata saygı ve mahremiyet göstermemesi gibi konularda sıkça eleştirilmektedir.

Gerek medya etiği konusunda gerekse medya kavramının eleştirilmesi konusunda medya mensuplarına düşen temel görev mesleki etik ilkelere mümkün olduğunca uyum göstermek ve mesleki çıkar toplumsal yarar dengesini bozmayarak toplum için yararı bulunacak haberlerin hazırlanmasını ve kitlelere iletilmesini sağlamaktır.

2.2. İletişim Fakültesi Kavramı

2.2.1. İletişim fakültesi kavramı ve gelişimi

İletişim fakülteleri, iletişim bilimleri hakkında eğitim ve öğretim veren, bu konuda uzmanlaşmak isteyen bireylere alanın teorik ve pratik bilgilerini gösteren, söz konusu alanda ayrıntılı müfredata sahip yüksek eğitim kurumlarıdır. Önceleri genellikle Basın Yayın Meslek Yüksekokulu ya da Gazetecilik Yüksek Okulu olarak ve Hukuk Fakültelerine ya da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerine bağlı olarak başlayan İletişim Fakülteleri, iletişim kavramının önem kazanmaya başlaması ve bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sebebiyle fakülte kapsamında eğitim vermeye

başlamışlardır. İletişim fakülteleri, verilmek istenen eğitime ve sonuçta elde edilmek istenen mezun profiline göre değişiklik göstermekle birlikte genellikle:

- ✓ Gazetecilik,
- ✓ Halkla İlişkiler
- ✓ Radyo, Televizyon ve Sinema bölümlerini içermektedir.

İletişim fakültelerinin belkemiği olarak görülen ve iletişim fakültelerinin çıkış noktası olarak da kabul edilebilecek olan gazetecilik bölümü kapsamında bilginin ve bilgi iletişiminin önemini göz önüne alarak medya ve haber odaklı derslerle eğitim programları oluşturulmakta, haber medyasında çalışacak gençlere genel kültür kazandırmayı, iletişim ve kitle iletişimi kuramlarındaki çağdaş gelişmeleri aktarmayı ve bu bilgiler ışığında öğrencilerin çeşitli uygulamalar gerçekleştirmesi amaçlanmaktadır.

İletişim fakültelerinin gazetecilik bölümlerinde yine fakülteden fakülteye farklılık göstermekle birlikte Genel Gazetecilik, Basın Ekonomisi Ve İşletmeciliği, Basın Yayın Tekniği Ve Bilişim Gibi Anabilim Dalları Olmaktadır. Verilen dersler genel dersler ve alan dersleri olmak üzere farklı formatlara ayrılmakta ve toplamda 8 yarıyıl süre ile derslere devam edilmektedir. Bu konuda kesin olarak belirlenmiş ve standartlara bağlanmış bir müfredat olmamakla birlikte bir iletişim fakültesinin gazetecilik bölümünde genel olarak; İletişim Bilimine Giriş, Araştırma Yöntemleri, Ekonomi, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Türk Dili, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi, Yabancı Dil, Gazeteciliğe Giriş, Hukuka Giriş, Sosyal Psikoloji, Siyasi Tarih, İletişim Tarihi, Haber Toplama – Yazma Teknikleri, Anayasa, İletişim, Teknoloji ve Toplum, Görsel Kültür, Temel Fotoğrafçılık, Enformatik, Basın Tarihi, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Metin ve Yorumları, Örgüt Sosyolojisi, İletişim Kuramları, Uygulamalı Gazetecilik, İletişim Hukuku, Basın Dili, Haber Çözümlemeleri,

Televizyon Gazeteciliği, Basın Fotoğrafçılığı, Mesleki İngilizce, Popüler Kültür, Diksiyon ve Etkili Konuşma, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Çevre Sağlık ve İletişim, Grafik Tasarımı, Kişilerarası İletişim, Gazete Yazı Türleri, Basının Güncel Sorunları, İnternet Gazeteciliği, İletişim Sistemleri, Sunum ve Seslendirme, Kültürlerarası İletişim, İletişimin Ekonomi Politiği, Medya Çalışmaları, Küreselleşme ve İletişim, İletişim Sosyolojisi, Uzman Gazetecilik, Masaüstü Yayıncılık, Basın İşletmeciliği, Haber Ajansları, Medya ve Toplumsal Temsil, İnsan Hakları Ve Demokrasi, AB ve Kültür Politikaları, Türkiye Ekonomisi, Web Tasarım, Alternatif Medya, İletişim ve Etik, Güncel Sorunlar, Süreli Yayın Tasarımları, Yayın İşletmeciliği, Sözlü Ve Yazılı Kültür, İletişim ve Propaganda, Uluslararası İletişim, Sosyal Politika Tartışmaları, Medya ve Terör gibi dersler verilmektedir.

İletişim fakülteleri açısından büyük önem taşıyan bir diğer bölüm olan Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümü farklı üniversitelerin farklı fakültelerinde Halkla İlişkiler ya da Halkla İlişkiler ve Reklamcılık olarak da eğitim vermektedir. Bölüm kapsamında Kişilerarası İletişim, Reklamcılık, Araştırma Yöntemleri ve Halkla İlişkiler olmak üzere farklı anabilim dalları olabilmektedir. Halkla ilişkiler, reklamcılık, tanıtım alanlarında öğrencilere teorik ve pratik bilgilerin verildiği halkla ilişkiler bölümlerinde amaç gelişen iletişim ortamında önem kazanan halkla ilişkiler, tanıtım, reklamcılık, kamuoyu araştırmaları konularında verdiği eğitimle bu alanlara katkıda bulunmak, piyasada deneyim elde edebilmeleri için kamu ve özel kuruluşlarla yakın ilişki içerisinde bulunmalarını sağlamak ve öğrencilere öğrenimleri süresince gönüllü staj olanakları sunmaktadır.

Halkla ilişkiler bölümü kapsamında fakülteden fakülteye değişiklik göstermekle birlikte verilen dersler; İletişim Bilimine Giriş, Araştırma Yöntemleri, Ekonomi,

Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Türk Dili, Atatürk İlke ve İnkılapları, Yabancı Dil, Halkla İlişkilere Giriş, Araştırma Yöntemleri, Hukuka Giriş, Sosyal Psikoloji, Siyasi Tarih, İletişim Tarihi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Anayasa, İletişim, Teknoloji ve Toplum, Görsel Kültür, Temel Fotoğrafçılık, Enformatik, Halkla İlişkiler Tarihi, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Metin ve Yorumları, Örgüt Sosyolojisi, İletişim Kuramları, Halkla İlişkiler ve Reklam Uygulamaları, İletişim Hukuku, Reklam ve Tanıtım Kampanyaları, İkna Kuramları, Reklam Tarihi, Reklam Metin Yazarlığı, Sponsorluk, Mesleki İngilizce, Popüler Kültür, Diksiyon ve Etkili Konuşma, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Çevre, Sağlık ve İletişim, Grafik Tasarım, Kişilerarası İletişim, Kamuoyu Araştırmaları, Siyasal Kampanyalar, Halkla İlişkiler Yazarlığı, Konuşma Metni Yazarlığı, Mesleki İngilizce, İletişim Sistemleri, Sunum ve Seslendirme, Kültürlerarası İletişim, Medya Çalışmaları, Küreselleşme ve İletişim, İletişim Sosyolojisi, Tüketici Davranışı, Medyayla İlişkiler, Pazarlama, Medya ve Toplumsal Temsil, İnsan Hakları ve Demokrasi, AB ve Kültür Politikaları, Türkiye Ekonomisi, Web Tasarım, Alternatif Medya, Medya Çalışmaları, İletişim ve Etik, Güncel Sorunlar, Tüketim Kültürü, İmaj Yönetimi, Yönetim ve İşletme, Sözlü ve Yazılı Kültür, İletişim ve Propaganda, Uluslar Arası İletişim, Sosyal Politika Tartışmaları, Medya ve Terör'dür.

İletişim fakültelerinde eğitim veren bir diğer bölüm olan Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü, Radyo-Televizyon, Sinema, İletişim Bilimleri, Fotoğrafçılık gibi farklı anabilim dallarına ayrılabilmektedir. Radyo ve televizyon yayıncılığı ve yapımcılığı ile sinema sektörü için nitelikli eleman yetiştirmeyi amaçlayarak toplumsal, siyasal ve ekonomik olayları kavramaya yönelik uzmanlık bilgileri veren iletişim konularında

eğitim ve araştırma yapan Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü'nde akademik ve mesleki uygulamaların iç içe geçtiği bir eğitim programı uygulanmaktadır.

Radyo, Televizyon ve Sinema bölümünde eğitim kapsamında genel olarak şu derslere yer verilmektedir; İletişim Bilimine Giriş, Araştırma Yöntemleri, Ekonomi, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Türk Dili, Atatürk İlke ve İnkılapları, Yabancı Dil, Radyo, Televizyon ve Sinemaya Giriş, Hukuka Giriş, Sosyal Psikoloji, Siyasi Tarih, İletişim Tarihi, Görüntünün Teknik Temelleri, Anayasa, İletişim, Teknoloji ve Toplum, Görsel Kültür, Temel Fotoğrafçılık, Enformatik, Radyo ve Televizyon Tarihi, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Metin ve Yorumları, Örgüt Sosyolojisi, İletişim Kuramları, Yapım – Yönetim, İletişim Hukuku, Radyo Program Yapımı, Sinema Tarihi, Senaryo, Uygulamalı Fotoğrafçılık, Belgesel Sinema, Mesleki İngilizce, Popüler Kültür, Diksiyon ve Etkili Konuşma, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Çevre, Sağlık ve İletişim, Grafik Tasarım, Kişilerarası İletişim, Sinemada Türler, Senaryo Uygulamaları ve Dramaturji, Kamera ve Aydınlatma, Kısa Film, İletişim Sistemleri, Sunum ve Seslendirme, Kültürlerarası İletişim, Medya Çalışmaları, Küreselleşme ve İletişim, İletişim Sosyolojisi, Film Kuramları, Televizyonda Reklam Yapımı, Kurgu, Film Eleştirisi, Medya ve Toplumsal Temsil, İnsan Hakları ve Demokrasi, AB ve Kültür Politikaları, Türkiye Ekonomisi, Web Tasarım, Alternatif Medya, Medya Çalışmaları, İletişim ve Etik, Güncel Sorunlar, Tüketim Kültürü, İmaj Yönetimi, Yönetim ve İşletme, Sözlü ve Yazılı Kültür, İletişim ve Propaganda, Uluslararası İletişim, Sosyal Politika Tartışmaları, Medya ve Terör'dür.

Gelişen koşullar ve yaşanan değişimlere bağlı olarak bu üç ana bölüm dışında farklı üniversitelerin iletişim fakültelerinde yeni bölümlerin eğitim vermeye başladığı görülmektedir. Söz konusu bölümlerin bazıları şunlardır:

- ✓ Reklamcılık,
- ✓ Görsel İletişim Tasarımı
- ✓ İletişim Tasarımı,
- ✓ Fotoğraf ve Video,
- ✓ Bilgi-Belge Yönetimi,
- ✓ Kültür Yönetimi,
- ✓ Medya ve İletişim Sistemleri,
- ✓ Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi,
- ✓ Sanat Yönetimi,
- ✓ Televizyon Haberciliği ve Programcılığı,
- ✓ Yeni Medya

İletişim kavramının giderek önem kazanmasıyla birlikte gelecek yıllarda iletişim fakültelerine verilen önemin artacağı ve gerek fakülte sayısında gerekse fakülte kapsamında eğitim veren bölümlerin sayısında artış görüleceği öngörülmektedir.

2.2.2. Ülkemizde faaliyet gösteren iletişim fakülteleri ve kapsamları

İletişim fakülteleri ülkemizde ilk olarak Basın Meslek Yüksekokulu ya da Gazetecilik Okulu adı altında ve Hukuk Fakültesi'ne ya da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı olarak hizmet vermekteydiler. Ancak yaşanan gelişmeler ve iletişim kavramına verilen önemin artmasına paralel olarak iletişim fakülteleri diğer fakültelerin bünyesinde ayrılarak sadece iletişim alanını inceleyen bir fakülte olarak hizmet vermeye başlamışlardır. İletişim fakültelerinin önem kazanmasıyla birlikte ise ülkemizde faaliyet gösteren iletişim fakültelerinin sayısında artış olmuştur.

Günümüzde 12 tanesi vakıf üniversitesi bünyesinde 15 tanesi ise devlet üniversitesi bünyesinde olmak üzere toplam 27 tane iletişim fakültesi ülkemizde eğitim vermektedir. Bu fakülteler şöyle sıralanabilir:

- Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2000 yılında eğitime başlayan fakülte kapsamında Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Gazetecilik, Radyo- Televizyon ve Sinema bölümleri 4 yıllık lisans eğitimi vermektedir (http://iletisim.akdeniz.edu.tr/bolumler, Erişim: 01.04.2019)
- Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi; 1972 yılında kurulan ve ilk eğitimine 1977 yılında başlayan fakülte bünyesinde İletişim, Basın ve Yayın ve Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümleri bulunmaktadır (http://www.anadolu.edu.tr/akademik/fak_ilt/, Erişim: 01.04.2019).
- Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1965 yılında Basın Yayın Yüksekokulu olarak açılan okul, 1992 yılında iletişim fakültesine dönüştürülmüştür. Her yıl yaklaşık olarak 150 mezun veren fakültede, Gazetecilik, Radyo Televizyon Sinema ve Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümleri bulunmaktadır (http://ilef.ankara.edu.tr/fakulte/bolum.php?bodb=895&alt=1, Erişim: 01.04.2019).
- Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1997 yılında kurulan ve 1999 yılında Radyo Televizyon Sinema bölümü ile eğitimine başlayan fakülte 2003 yılında da Gazetecilik bölümünü açmıştır (http://fakulteler.atauni.edu.tr/iletisim/tarihce.php, Erişim: 01.04.2019).
- Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1999 yılında kurulan fakülte, iletişim alanında kuramsal ve uygulamalı derslere yer vermektedir. Gazetecilik, İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler, Fotoğraf ve Video, Reklamcılık ve Sinema ve Televizyon bölümleri bulunmaktadır. http://www.bahcesehir.edu.tr/iletisim, Erişim: 01.04.2019).
- Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1997 yılında sadece Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümüyle eğitime başlayan fakülte, 2002 yılında Bilgi ve Belge Yönetimi ve İletişim Tasarımı bölümlerini faaliyete geçirmiş, 2003 yılında ise

Radyo, Televizyon ve Sinema bölümünü bünyesine katmıştır (http://ilf.baskent.edu.tr/kw/index.php, Erişim: 01.04.2019).

- Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi; Beykent Üniversitesi bünyesinde 2007 yılında kurulan fakültede Görsel İletişim ve Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümleri bulunmaktadır. Gazetecilik ve Televizyon Haberciliği bölümleri ise yakın zamanda hayata geçirilecek projeler arasında bulunmaktadır (http://yeni.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/IFakulte.php?CategoryId=1023, Erişim: 01.04.2019).
- Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1994'de bölüm olarak açılmış, 1997'de fakülte haline gelmiştir. Pratik imkanların geniş olduğu fakültede Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Gazetecilik, Radyo- Televizyon ve Sinema, Görsel Sanatlar'ın yanı sıra Görsel İletişim Tasarımı bölümleri bulunmaktadır (http://www.emu.edu.tr/akademik/fakulteler/if.aspx, Erişim: 01.04.2019).
- Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1968 yılında İzmir Karataş Özel Gazetecilik Okulu adı altında kurulan fakülte 1971 yılında Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu olarak değiştirildi, 1979'da Basın Yayın Yüksekokulu adı altında Hukuk fakültesine bağlı olarak eğitim veren okul, 1992 yılında fakülte unvanını alarak Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi oldu. Günümüzde fakülte bünyesinde Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Gazetecilik, Radyo Televizyon Sinema, Reklamcılık ve Görsel İletişim Tasarımı bölümleri bulunmaktadır. (http://iletisim.ege.edu.tr/detay.php?SayfaID=181, Erişim: 01.04.2019).
- Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2001 yılında kurulan ve başlangıçta sadece Halkla İlişkiler bölümünün bulunduğu fakülte 2003 yılında Radyo Sinema Televizyon ve Gazetecilik bölümlerini de bünyesine katmıştır (http://iletisim.erciyes.edu.tr/tarihce.asp, Erişim: 01.04.2019).
- Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1997 yılında kurulan ve 2001 yılında öğretime başlayan fakülte, Gazetecilik, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Görsel İletişim Tasarımı ve Radyo-Televizyon Sinema bölümlerini içermektedir (http://web.firat.edu.tr/iletisim/default.asp?sayfa=1, Erişim: 01.04.2019).

- Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1994 yılında kurulan Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde Gazetecilik, Halkla İlişkiler ve Tanıtım ve Radyo Televizyon Sinema bölümleri bulunmaktadır (http://iletisim.gsu.edu.tr/tr/genelbilgiler/, Erişim: 01.04.2019).
- Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1967 yılında özel statülü olarak Başkent Gazetecilik Yüksek Okulu olarak kurulan Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi 1981 yılında Basın Yayın Yüksekokulu ve 1992 yılında ise Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi adını almıştır. Fakülte bünyesinde Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Gazetecilik, Radyo Televizyon ve Sinema bölümleri yer almaktadır (http://www.ilet.gazi.edu.tr/index.php?tarihce, Erişim: 01.04.2019).
- Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2005 yılında kurulan ve 2006 yılında öğretime başlayan fakülte bünyesinde İletişim Bilimleri ve Radyo Televizyon ve Sinema olmak üzere iki farklı bölüm bulunmaktadır http://www.iletisim.hacettepe.edu.tr/tr/index.php?id=fakulte, Erişim: 01.04.2019).
- İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2007 yılında kurulan fakülte bünyesinde Görsel İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Radyo, Televizyon ve Sinema ve Gazetecilik bölümleri bulunmaktadır. http://www.arel.edu.tr/arel/akademik/fakulteler/iletisim/index.html, Erişim: 01.04.2019).
- İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2008'de kurulan fakülte bünyesinde Görsel İletişim Tasarımı, Gazetecilik, Radyo Televizyon ve Sinema, Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümleri bulunmaktadır (http://iletisim.aydin.edu.tr/, Erişim: 01.04.2019).
- İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1996 yılında kurulan İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesinde Fotoğraf ve Video, Görsel İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler, Kültür Yönetimi, Medya ve İletişim Sistemleri, Reklamcılık, Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi, Sanat Yönetimi, Sinema ve Televizyon, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı bölümleri bulunmaktadır (https://www.bilgi.edu.tr/tr/akademik/iletisim-fakultesi/, Erişim: 01.04.2019).

- İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2001 yılında kurulan fakülte bünyesinde Medya ve İletişim Sistemleri, Halkla İlişkiler, Görsel İletişim Tasarımı bölümleri 4 yıllık eğitim vermektedir http://www.iticu.edu.tr/iletisim/default_iletisim.htm, Erişim: 01.04.2019).
- İzmir Ekonomi Üniversitesi İletişim Fakültesi; İzmir'de 2001 yılında kurulan üniversite bünyesindeki İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ve Medya ve İletişim olmak üzere iki farklı bölümle eğitim vermekte, teorik ve pratik eğitimlerle alanında uzman kişiler yetiştirmeye çalışmaktadır http://comm.ieu.edu.tr/index.php?optio com_content&view=article&id=1%3Agiris&catid=3%3Ailetisimfakultesi&lang =tr, Erişim: 01.04.2019).
- Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2003 yılında kurulan Fakülte bünyesinde Halkla İlişkiler ve Tanıtım, İletişim Tasarımı, Yeni Medya, Radyo, Televizyon ve Sinema ve Reklamcılık bölümleri bulunmaktadır http://iletisim.khas.edu.tr/genel-bilgiler/fakulte-hakkinda-4.html, Erişim: 01.04.2019).
- Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi; Karadeniz bölgesinde eğitim veren ilk ve tek iletişim fakültesi olan okul, 2003 yılında kurulmuş, 2008 yılında ise öğrenci kabulüne başlamıştır. Fakülte kapsamında Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Gazetecilik, Radyo-Televizyon ve Sinema bölümleri bulunmaktadır (http://www.ktu.edu.tr/fakulte/iletisim/index.html, Erişim: 01.04.2019).
- Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1997 yılında kurulan ve 1998 yılında öğrenci kabulüne başlayan Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde Gazetecilik, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Radyo, Televizyon ve Sinema, Görsel İletişim Tasarımı, Reklamcılık bölümlerini barındırmaktadır (http://if.kocaeli.edu.tr/akademik/akademikbirimler.htm, Erişim: 01.04.2019).
- Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1997 yılında kurulan İletişim Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren bölümler; Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü ve Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü'dür. Ayrıca fakülte bünyesinde

Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Pazarlama İletişimi Yüksek Lisans Programları ile İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Programı yer almaktadır (http://iletisimnew.maltepe.edu.tr/fakulte/genelbilgi, Erişim: 01.04.2019).

- Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1948 yılında kurulan ve ilk Gazetecilik Okulu olan okul, 1982 yılında Basın Yayın Yüksekokulu, 1992 yılında ise İletişim Fakültesi adını almıştır. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde Gazetecilik, Halkla İlişkiler ve Tanıtım ve Radyo Televizyon Sinema bölümleri bulunmaktadır (http://iletisim.marmara.edu.tr/tarihce.php, Erişim: 01.04.2019).
- Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2001 yılında kurulan fakülte kapsamında Gazetecilik, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ve Radyo Sinema Televizyon olmak üzere toplam üç bölümde eğitim vermektedir (http://www.mersin.edu.tr/fakulte.php?id=6&tip=1, Erişim: 01.04.2019).
- Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi; 1993 yılında ilk olarak Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümü ile öğretim hayatına başlayan okul, 1994'te Gazetecilik 1997'da ise Radyo, Televizyon ve Sinema bölümlerini bünyesine katmıştır (http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/index.php?sayfa=tarihce, Erişim: 01.04.2019).
- Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi; Fakülte Gazetecilik, Görsel İletişim Tasarımı, Radyo-Televizyon ve Sinema, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Reklam Tasarımı ve İletişimi Bölümü olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır (http://www.yeditepe.edu.tr/fakulteler/iletisim-fakultesi, Erişim: 01.04.2019).

2.3. İnsan Hakları Kavramı

2.3.1. İnsan hakları kavramının tanımı ve kapsamı

İnsan hakları kavramı birden çok öğeyi bünyesinde barındıran karmaşık bir kavramdır ve bu sebeple kavramın açıklanabilmesi için öncelikle kavramı oluşturan ya

da kavramla yakından ilişkili diğer kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle insan hakları kavramı kapsamında incelenmesi gereken ilk ve en önemli kavram 'insan' kavramıdır.

Dünya üzerinde yaşanan değişimlerin ve gelişmelerin temel öznesi olan insan, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre: "iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşan, akıl ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı" olarak tanımlanmaktadır. İnsan doğar, büyür, yaşamını devam ettirmek amacıyla mücadele verir ve ölür. Bu mücadele süreci insanın sosyalleşme sürecidir. İnsan düşünen, bilen, karar veren ve eylemde bulunan, akıl ve düşünme yeteneği sayesinde kendi kendini yönetebilen sosyal bir varlıktır. Sosyalleşme insan yavrusunun toplumun bir üyesi haline gelmesidir (Gökburun, 2007).

İnsan hakları olgusunun açıklanabilmesi için değinilmesi gereken bir diğer kavram da 'hak' kavramıdır. "Hak kavramı sözlükte 'gerçek, sabit ve doğru olmak, gerekmek, bir şeyi gerçekleştirmek' anlamlarının yanında 'buyurmak, bir kanunla sabit hale getirmek, tanrı ve insanlara karşı ödev, hukuk, imtiyaz' manalarına da gelmektedir. İngilizcedeki hak kelimesinin ise biri ahlaki biri siyasi olmak üzere iki anlamı vardır: doğruluk ve yetki. Hak kavramı, kökündeki uygunluk ve yerindelik anlamları nedeniyle ahlaki bir güce sahiptir." (Güven, 2006).

Hak kavramı kullanıldığında söz konusu hakka sahip olan kişinin, bir şey üzerinde yetkili olduğu ve söz konusu şey üzerinde tasarruf sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Daha basit bir ifadeyle denilebilir ki hak, bireye herhangi bir şey üzerinde sahiplik ve söz hakkı sağlar. Ahlaki bir kavram olan hak kavramı, bireyin davranışlarını etkileyen ilkeler üzerinde doğrudan ve büyük bir etkiye sahiptir. Hak kavramını anlamlı kılan ve haklı olma iddiasının sürdürülmesini sağlayan kavram ise

‘meşruiyet’tir. Meşruiyet bir şeyin bir hakka dayanması sebebiyle saygıya ve itaate layık olması anlamına gelmektedir. Diğer yandan bir konu üzerinde hakka dayanan bir meşruiyetin oluşabilmesi için bireylerin söz konusu meşruiyeti algılamalarına izin verecek derecede bir özgürlüğe sahip olmaları gerekecektir. Aksi takdirde söz konusu durum meşruluktan çıkar ve zorlamaya girer.

Özgürlük kavramı insan hakları kavramıyla yakından ilişkili olan ve bireyin düşünmesi, istemesi ve eylemde bulunması için bir etkinlik alanından oluşan bir kavramdır. “Özgürlük tarih boyunca birçok düşünür tarafından ayrı biçimde tanımlanmıştır. Bunun nedeni, özgürlüğün çok boyutlu bir kavram olmasıdır. Bir tanıma göre özgürlük, ‘toplumun ayırdığı bağımsızlık alanı’dır. Diğer bir görüşe göre ise, “bir engelin bilgi ve uğraş yoluyla aşılması’dır.” (Şenoğlu, 2005). Özgürlük en genel olarak insanın, önünde bulunan türlü seçeneklerden birini, dış etkilerin etkisi olmadan, kendi iç dinamikleri ile seçmesini ifade etmektedir ki bu açıdan bakıldığında insan hakları kavramı için taşıdığı önem de görülebilmektedir.

Ancak özgürlük ve insan hakları kavramları bir arada kullanıldığında mutlaka üzerinde durulması gereken bir nokta vardır ki bu da özgürlük ve hak kavramları arasındaki ilişkidir.

“Özgürlük bir haktır ancak bütün haklar özgürlük değildir. Özgürlüğe sahip olmak aynı zamanda başkasına karşı öne sürülebilen haklara da sahip olmak demektir. Hak ve özgürlük bir tek hukuki gerçeğin iki tarafını oluşturur. Özgürlük bir haktır ve hak ancak özgürlükle gerçekleşebilir. Bu iki taraflı ve karşılıklı bir etkidir, bunlardan biri olmadan diğeri olamaz. Ortada gerçekleştirilecek bir hak yoksa özgürlüğün de anlamı yoktur, diğer yandan özgürlük yoksa hak kavramı da anlamını yitirir. Genel

olarak denilebilir ki; özgürlük hakkın gerçekleşme aracı, hak ise özgürlüklerin temeli ve konusudur." (Donnelly, 2003).

İnsan haklarıyla yakından ilişkili bu kavramların açıklanmasının ardından insan hakları kavramının genel çerçevesi görülmektedir. "İnsan hakları temelde bütün insanların sahip olduğu ve olması gereken hakları ifade etmektedir. İnsanoğlu, doğuştan sahip olduğu devredilemez ve vazgeçilemez haklara sahiptir. Bu haklar onun 'insan olarak varoluşunun' kendi başına taşıdığı değerden kaynaklanır." (Aydın, 2008).

İnsan hakları aynı zamanda zayıfın güçlü karşısında korunması ve ezilme ve sindirilmelerin engellenmesi temellerine dayanmaktadır. "İnsan hakları, toplumun sosyal sınıfları içerisinde zayıf, güçsüz ve korumasız ve korumasız olanın korunmasını da sağlayan bir araçtır. Çünkü insan hakları ahlaki ve felsefi temelini, etik değerlerden alır." (Tezcan vd., 2010). Ancak her ne kadar insan hakları kavramı zayıfın korunmasına dayansa da dünyanın pek çok ülkesinde yakın tarihte dahi –Bosna-Hersek'te, Ruanda'da, Somali'de, İsrail-Filistin olaylarında- pek çok zayıfın ezildiği ve insan haklarına gereken önemin gösterilmediği görülmektedir.

Bu sebeple bu noktada önemli olan ve üzerinde durulması gereken bir diğer konu da insan haklarının korunmasının önemidir. Gerek uluslararası ilişkiler, gerekse ülkemiz insanının devletten beklentileri, demokratik hukuk devleti ve insan haklarına saygılı devletin ve toplumun gelişmesi açısından insan haklarının korunması günümüzde büyük önem taşımaktadır. Yaşanan küresel gelişmeler sonucunda insan hakları ve insan haklarının korunması evrensel boyutta önem kazanmıştır.

2.3.2. İnsan hakları türleri

İnsan hakları kavramını farklı açılardan sınıflandırmalara tabi tutmak mümkündür, zira konu ile ilgili literatür incelendiğinde pek çok farklı sınıflandırmaya rastlanmaktadır. Bu sebeple verilecek hiçbir sınıflandırma doktrindeki kesin bir ayrımı ifade etmemektedir. İnsan haklarının türlere ayrılarak ele alınmasının sebebi, her bir hakkın farklı içeriğe ve işleve sahip olmasıdır. Bu koşullar göz önünde bulundurularak insan hakları kavramının şu sınıflandırmalarından söz edilebilir;

- **Koruyucu Haklar, İsteme Hakları ve Katılma Hakları Ayrımı:** Alman hukukçu Georges Jellinek tarafından hazırlanan bu sınıflandırma insan haklarını Koruyucu Haklar, İsteme Hakları ve Katılma Hakları olarak üç bölümde incelemektedir. İlk ayrım olan Koruyucu Haklara –Temel Haklar ve Ödevler başlığı altında yer alan- kişi dokunulmazlığı, zorla çalıştırma yasağı, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, haberleşme özgürlüğü, yerleşme ve seyahat özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi hak ve özgürlükler yer almaktadır. İsteme Hakları olarak adlandırılan ve bireyin devletten yardım isteme haklarını ifade eden ikinci ayrım kapsamında ise –Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler altında yer alan- sosyal içerikli, ailenin korunması, eğitim ve öğrenme hakkı, çalışma ve sözleşme özgürlüğü, dinlenme hakkı, sendika kurma hakkı, toplu iş sözleşmesi hakkı, grev hakkı, konut hakkı gibi haklar bulunmaktadır. Bireyin siyasi gücün kullanılmasına aktif biçimde katılmasını ifade eden üçüncü ayrımdaki Katılma Hakları ise, vatandaşlık hakkı, seçme ve seçilme hakkı, siyasi partilerle ilgili hükümler, kamu hizmetlerine girme hakkı, vergi ödevi ve dilekçe hakkı gibi haklar girmektedir (Tezcan vd. 2010).

- **Birinci, İkinci ve Üçüncü Kuşak Haklar Ayrımı:** Bu sınıflandırma insan haklarını dönemsel olarak incelemeye tabi tutmakta ve insan hakları gelişim sürecini üç kuşakta ele almaktadır. İnsanın tarihsel gelişiminin içerisinde ilk kazandığı haklar olan Birinci Kuşak İnsan Hakları daha çok yasaklamalara

dayanmaktadır ve kişisel ve siyasal haklar olarak da nitelendirilebilmektedirler. Aristokrasi ve burjuvazi arasındaki çatışmalar sonucu ortaya çıkan bu haklar; kişi dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, can ve mal güvenliğinin sağlanması, din ve vicdan özgürlüğü, siyasi haklar, özel yaşamın gizliliği, angarya, zorla çalıştırma yasağı, işkence, onur kırıcı ve diğer zalimane davranış yasağı, dernek kurma hakkı gibi hakları içeren klasik haklardır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan ve ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ifade eden İkinci Kuşak Haklar'ın işçi sınıfının mücadelesi ile kazanılmış haklar olduğu söylenebilir. İkinci Kuşak Haklar, sosyal adaleti sağlama, sosyal eşitsizlikleri giderme, sosyal güvenlik, sağlık hakkı, adil ücret, asgari ücret ve sendikal hakları ifade eden Ekonomik ve Sosyal Hakların yanı sıra bilim ve sanat hakkı, eğitim hakkı gibi Kültürel Hakları da içermektedir. İnsan haklarının yeni bir ifadesi olan ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan Üçüncü Kuşak Haklar ise barış hakkı, yiyecek hakkı, haberleşme hakkı, insani yardım alma hakkı ve çevre hakkı gibi hakları kapsamaktadır (Tezcan vd., 2010).

- **Kişisel, Sosyal, Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Haklar:** Bu sınıflandırma insan haklarını Kişisel Hak ve Ödevler –eşitlik ilkesi, yaşama ve geleceğini tayin etme hakkı, hak arama ve yasal yargılanma hakkı, özel hayatın ve gizliliğin korunması, basın özgürlüğünü düzenleyen haklar-, Siyasi Haklar ve Ödevler –Vatandaşlık hakkı ve ödevi, seçme ve seçilme hakkı, kamu yönetimine katılma hakkı-, Sosyal Haklar ve Ödevler –Ailenin korunması, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı ve ödevi, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı-, Ekonomik Haklar ve Ödevler –Ticaret ve sanayi alanında çalışma ve sözleşme hakkı-, Kültürel Haklar ve Ödevler –Düşüncenin çeşitli yollarla açıklanması, bilim ve sanatı öğrenme hakkı, eğitim hakkı- gibi ayrımlara tabi tutmaktadır (Tezcan vd., 2010).

- **Bireysel Haklar - Kolektif Haklar:** İnsan haklarının bireysel olabileceği gibi kolektif de olabileceği görüşünden ileri gelen bu sınıflandırma siyasi ve sosyal hakların sınıflandırmada yer almaması sebebiyle yoğun olarak eleştirilmektedir.

- **İnsan Hakları – Yurttaş Hakları:** Kaynağını 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesinde bulan bu sınıflandırmaya göre, insan hakları insanın doğuştan var olan hakları olduğu halde, yurttaşlık ya da vatandaşlık haklarının ise yalnızca pozitif hukuk tarafından düzenlendiği oranda var olduğu görüşünü ileri sürmektedir (Tezcan vd, 2010).

2.3.3. İnsan hakları hukukunda başlıca hak ve özgürlük konuları

İnsan haklarının korunması ve bireylere düşüncelerini özgürce ifade edebildikleri, yeteneklerini geliştirerek kişisel ve toplumsal gelişimlerini tamamlayabilecek bir ortam sağlanması amacıyla insan hakları hukukunda bazı hak ve özgürlükler belirlenmiştir. Bu haklar ve özgürlükler başlıca şöyle sıralanabilir (Tezcan vd., 2010):

- ✓ Yaşama Hakkı; Anayasa m. 17/, AİHS m. 2, MvSHS m. 6, insan yaşamının korunması konusunda temel bir düzenlemeye yer vermektedir. Bu hakkın temeli şudur; bireylerin yaşamı kanunun koruması altındadır. En önemli temek haklardan birisi olan yaşama hakkı bireye etkili bir hukuksal koruma hakkı sağlamaktadır. Bu hakka göre devletin iki farklı yükümlülük üstlendiği görülmektedir ki bunların ilki yalnızca insan yaşamına saygı gösterme, yaşamı yok etme yasağına dayanan 'negatif yükümlülük'tür. Diğeri ise insan yaşamını etkili olarak korumak, bunun ihlal edilmesi durumunda caydırıcı etkiye sahip etkin ceza hükümlerine yer vermek, ceza kovuşturmasını organize etmek doğrultusunda olan 'pozitif yükümlülük'tür. Tüm bunların yanında insan yaşamının ortadan kaldırılmasının hukuki açıdan uygun sayıldığı bazı durumlarda bulunmaktadır. Ancak bu durum meşru savunma, kaçan kişinin yakalanması, ayaklanmaların bastırılması gibi yasal çerçevede meydana gelen ölümler için geçerlidir. Yaşama hakkı insan hakları hukukunun başında gelmektedir. Diğer insan hakları hukuku hak ve özgürlükleri yaşama hakkının türevi biçiminde ortaya çıkmaktadır.

- ✓ İşkence, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranışta Bulunma ve Ceza Verme Yasağı; Anayasa m. 17/3, AİHS m. 3, İHEB m. 5, KSHUS m. 7, işkenceye ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ve cezaya karşı birleşmiş milletler sözleşmesi ile işkence yasağına uyumu denetleyen bir komite kurulmuştur. İşkence yasağı sınırlamalara bağlı olmayan, mutlak bir haktır ve bu hakka göre her insan için işkenceye ve benzeri muameleye tabi olmama dokunulmaz bir hak olmalıdır. Bir kimseye maddi ya da manevi olarak yapılan aşırı eziyeti ifade eden işkence kavramının hukuki açıdan hangi unsurları içerdiği tartışmalı bir konudur. Doktrine bakıldığında bir olayın işkence sayılabilmesi için, kuvvetli bedensel acı ya da ıstıraba yol açması, taraflar arasında otorite ilişkisinin varlığı ve acı ve ıstırap veren hareketlerin belirli bir amaca yönelik olarak yapılmış olması gerekmektedir. Bu noktada şuna değinmek gerekir ki, işkence günümüze dek genel olarak iki sebeple kullanılmıştır, bunlar; farklı ideolojilere sahip kişileri korkutmak ve cezalandırmak ve suçluların cezalandırılması, suç deliline ya da suç bilgilerine ulaşılmasıdır. Günümüzde pek çok demokratik ülke işkence eylemlerini suç saymakta ve kabul etmemekte bununla birlikte ceza mahkemesi hukuklarında geçen 'her ne pahasına olursa olsun' gerçeğin ortaya çıkarılması maddesini de insan onurunu koruma çerçevesi içine almaktadır.

Bu noktada, işkence ve eziyet kavramlarının nasıl tanımlandığına ve birbirleri arasındaki farklılığa değinmekte fayda vardır; İşkence, fiziksel ya da ruhsal yönden, göz korkutma, caydırma, intikam alma, cezalandırma ya da bilgi toplama aracı olarak, bilinçli şekilde ağır acı çektirme biçiminde günümüzde halen kullanılmaktadır. Etimolojik olarak Farsça "şikenc" ya da "işkenc" kelimelerinden türemiştir. Bir kimseye çeşitli yöntemlerle uygulanan bedensel eziyet ya da çektirilen ruhsal acı, sıkıntı ve endişe verici durum anlamlarına gelmektedir. Genellikle bir kimseyi bir itirafa yönlendirme ya da istenilen bir şeyi yaptırma amacıyla, maddi veya psikolojik

yöntemlerle acı çektirerek uygulanan baskı olarak da tanımlanabilmektedir. Ayrıca, bir baskı yöntemi olarak, kimi toplulukları kontrol altına alma aracı olarak da hükümetlerce kullanıldığı görülmüştür. İşkencenin, kişinin yaşama, bedensel dokunulmazlık ve insanca muamele görme haklarını ihlal eden bir kavram olduğu da açıkça ifade edilebilir (Balak, 2009).

Kültürel, dini, tarihi vb. bazı farklılıklar, işkence kavramının hukuki tanımını etkilemektedir. Bir toplumda işkence sayılan davranış, başka bir toplumda doğal karşılanabilmektedir. Türk hukukunda da, işkence konusunda farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, işkenceyi; bir kimseye maddi ve manevi mahiyette eza verici hareketler yapılması şeklinde tanımlamaktadır. Türk Hukuk Lügati (1944)'nda ise işkence; "herhangi bir maksatla birisine cismen eza verici harekette bulunmak veya sanıklara suçlarını itiraf ettirmek için canlarını yakıcı muameleler yapmak, onlara eza ve cefa etmek" şeklinde tanımlanmaktadır.

Nuhoğlu (1999)'na göre, işkence; egemen gücün, gücünü kabul ettirmesi olarak da nitelendirilirken, aynı zamanda bilgi ve ifade alma amacı güden insanlık dışı muamele olarak tanımlanmıştır.

Yapılan tanımlamalar farklılık gösterse de, genel olarak işkencenin özgürlüğü devlet tarafından kısıtlananlara karşı uygulanan bir muamele olduğu düşüncesi yaygındır. Bu durumda işkencenin, kişinin ancak resmi sıfatı haiz memurların elinde bulunduğu sırada ve bu kişiler tarafından belirli bir amaca yönelik ve bilinçli olarak acı ve ıstırap veren hareketlerin uygulanması sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Sonuç olarak bir fiilin işkence olarak tanımlanabilmesi için, bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar (Üzülmez, 2003):

- ✓ Mağdura kuvvetli fiziki veya ruhsal acı veya ıstırap verilmesi,

- ✓ İşkence suçunun failinin resmi sıfatla hareket etmesi veya bu sıfatı haiz bir kimsenin, üçüncü kişileri kullanarak dolaylı şekilde fiili gerçekleştirmesi,
- ✓ Mağdurun tutuklulukta veya devletin elinde bulunduğu sırada işkenceye maruz kalması söz konusu olacağından mağdurun, iradesine yönelik etkileri ve ihlalleri önleyemeyecek durumda bulunması, otoriteye ve kendisine yapılanlara karşı boyun eğmeye mecbur olması,
- ✓ İşkence fiilinin mağdura karşı belirli bir amaca yönelik ve kasıtlı olarak yapılmasıdır.

Eziyet kavramı, kişiye yoğun fiziksel veya psikolojik acı verilmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Bu kavram, bir kişiye karşı, insan onuru ile örtüşmeyen, kişinin bedensel ve ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunulması olarak tanımlanabilir. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, eziyet suçunu düzenleyen 96. maddesinde, yoğun fiziksel veya psikolojik acının ani olarak değil, sistematik bir biçimde ve belli bir süre boyunca verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca eziyetin, işkence gibi, şahsın psikolojik durumu ve ruh sağlığı üzerinde tahrip edici uzun süre ya da hayat boyu sürebilecek etkiler bırakması gerektiğinden söz edilmiştir. Bu noktada, eziyetin belirli bir süreç içerisinde ve sistematik olarak uygulanması, en ayırt edici özellikler olarak ön plana çıkmaktadır. Buna göre, vücut dokunulmazlığını ihlal eden hareketlerin ani bir şekilde gerçekleştirilmesi halinde müessir fiilin varlığından söz edilebilirken, bu hareketlerin sistematik biçimde uygulanmış olması, eziyete dair koşulları doğurmaktadır (Balak, 2009) Burada "sistematik" kavramı ile anlatılmak istenen, söz konusu davranışın belirli bir plan çerçevesinde icra edilmesi, önceden tasarlanması, ya da birkaç kişi tarafından iş bölümü yapılarak gerçekleştirilmiş olmasıdır (Soyaslan, 2005).

- ✓ Kölelik, Angarya ve Zorla Çalıştırma Yasağı; Temel olarak 'Hiç kimse zorla çalıştırılamaz' ve 'Angarya yasaktır' maddelerine dayanan bu yasak, Anayasa m. 181 ve AİHS m4'te düzenlenmiştir. Düzenlenen maddelere göre bir bireyin isteği dışında çalıştırılması, köle ya da kul olarak tutulması yasaktır. Ancak bu yasak bazı hallerde ortadan kalkmaktadır. Bireyin tutuklu olması ya da şartlı salıverilme olması halinde kendisine yaptırılan işler, askeri nitelikteki hizmetler, ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı eylemler ve toplumun refahını tehdit eden kriz ve afet anlarında istenilecek her türlü faaliyet bu yasağın dışında kalmaktadır.

- ✓ Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı; Anayasa m.19 ve AİHS m.5'te düzenlenen bu hak bireylerin özgürlüğünü ve güvenliğini garanti altına alabilmeyi amaçlamaktadır. Bu düzenlemelerin amacı, bireyi, keyfi olarak özgürlüğünün sınırlanmasına karşı korumak ve buna dair güvenceleri öngörmektir. Özgür olan ya da özgürlüğü kısıtlanmış olan her kişini yararlanabileceği bu hak, gözaltına alma, tutuklama ve hükümlü olunan cezanın infazı gibi, ceza hukukuna bağlı sebeplerle özgürlüğünden mahrum bırakılmayı da kapsamaktadır. Ancak söz konusu hakkın geçerli olmadığı durumlar da bulunmaktadır ki bunlar; bireyin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi, mahkeme tarafından konulan yasaya uygunluğu yerine getirme amacıyla bireyin mahkum edilmesi, bireyin suç işlediğine ilişkin şüphenin ya da suç işledikten sonra kaçmasına engel olunması gerekliliğinin bulunduğu durumlar, yaşı küçük bireyin eğitim amacıyla usule uygun olarak gözetim altında tutulması, bulaşıcı hastalık yayan ya da akıl sağlığı yerinde olmayan bireylerin, alkoliklerin ve uyuşturucu bağımlılarının usule uygun olarak tutulması, kişinin usule aykırı olarak ülkeye giriş yapması durumlarıdır.

- ✓ Adil Yargılanma Hakkı; Anayasa m. 36 ile bireylerin adil ve dürüst yargılanması amaçlanmıştır. Ancak bu maddeye göre bunun geçerli olabilmesi için; mahkemelerin bağımsız olması, yargıçlık ve savcılık güvencesinin sağlanması, duruşmaların açık ve kararların gerçekçi olması

gerekmektedir. Bu koşullar altında bu maddenin uygulanması ile birlikte sadece bireylerin adil yargılanma hakkı sağlanmış olmaz aynı zamanda demokratik bir toplumda adaletin eksiksiz ve doğru işlemesi de sağlanmış olmaktadır.

- ✓ Suç ve Cezada Kanunilik Hakkı; Anayasa'da m.38/1 ile garanti alınan kanunilik ilkesi söz konusu maddede; 'kimsenin işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunu suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmayacağı' yer almaktadır.

- ✓ Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması; Anayasa m. 20 vd., AİHS m. 8 ile aile yaşamı, özel yaşam, konut ve haberleşme özgürlükleri garanti altına alınmaktadır. Bu maddeyle ilgili olarak devletin yükümlülüğü sadece müdahaleleri engellemek değil aynı zamanda bu hakları güvence altına alacak tedbirlerin de alınmasını sağlamaktır. Devlet, bireylerin özel hayatlarına karşı yapılan ihlallerde gereken ceza yaptırımını uygulamakla yükümlüdür. Bu madde birden fazla hakkı içermektedir, bunlar; bireyin kişiliğini özgürce oluşturabildiği alanın garanti altına alınmasını sağlayan özel hayata saygı hakkı, anne-baba ve meşru ya da gayrimeşru çocuklar ile yakın akrabaları da içine alan ailenin korunmasını sağlayan aile hayatına saygı hakkıdır.

- ✓ Konut Dokunulmazlığı Hakkı; Anayasa m. 21 ile garanti altına alınan bu hak barınmak için oturulan yerin, konutun korunmasına dayanmaktadır. Bu madde bireyin ikamet ettiği yerde herhangi bir zorlamaya maruz kalmasını, zorla dışarı atılmasını, konutun aranmasını, yıkılması ya da yakılmasını, izinsiz girişlerin engellenmesini sağlamaktadır.

- ✓ Vicdan, Din/İnanç Özgürlüğü; Anayasa m. 24 ve AİHS m. 9 ile bireylerin din ve vicdan özgürlükleri güvence altına alınmakta ve bunlara müdahale edilmesi durumunda kurallar konulmaktadır. Bir toplumun demokratikleşme sürecini tamamlayabilmesi için içerisinde yer alan bireylerin din ve vicdan

özgürlüklerini kullanabiliyor olmaları gerekmektedir. Her birey din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir, bu hakkı mutlaktır eve sınırlanamaz.

- ✓ İfade Özgürlüğü; Özgürlükçü demokratik her devletin temelinde düşüncelerini özgürce ifade edebilme diğer bir deyişle ifade özgürlüğü vardır. Zira bir devletin demokratik olabilmesi için ve demokratik toplumların da ilerleyebilmesi için gereken kişisel gelişim ancak ifade özgürlüğü ile sağlanabilmektedir. İfade özgürlüğü kavramına bakıldığında iki farklı özgürlüğü barındırdığı görülmektedir. Bunların ilki, insan beyninin aktivitelerinden biri olan düşünme eyleminin özgür olması ikincisi ise düşünme eylemi sonucunda ortaya çıkan ürünlerin paylaşılması olan düşüncelerin ifade edilmesi özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü gibi bir hakkın bulunması; gerçeklerin aranması, bireysel özerkliğin sağlanması, demokrasi kültürünün ve kendi kendini yönetme anlayışının oturabilmesi ve kişisel ve toplumsal gelişimlerin tamamlanması açısından önem taşımaktadır.

- ✓ Haberleşme Özgürlüğü; Anayasa m. 22, AİHS m. 8 ile garanti altına alınan bireyin haberleşme özgürlüğü hakkında haberleşmeden kavramı, telefon konuşmaları da dâhil olmak üzere her türlü yazılı ve sözlü gönderiyi ifade etmektedir. Bu maddede sağlanan haberleşme sürecindeki iletilerin devlet tarafından ya da devletin gözetimindeki bir özel firma tarafından taşınması önem taşımamaktadır. Mektupla görüşmekte dahil olmak üzere bireyin her türlü haberleşme faaliyetlerinde haberleşme dokunulmazlığı bulunmaktadır. Bu maddede istisnai durumlar, haberleşme sürecinin içerisinde devlete zarar vereceğine inanılan veya yasalara aykırı içeriğe sahip olduğu düşünülen durumlardır.

- ✓ Basın ve Kitle İletişim Özgürlüğü; Basın özgürlüğü, bireylerin kişisel gelişimi ve toplumsal gelişime katkıda bulunmaları için büyük önem taşıyan düşünceleri yayma özgürlüğünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kitle iletişim kavramı ise kamuoyunun oluşması ve düzenlenmesi, dış politikaların belirlenmesi, toplumun eğlence ihtiyaçlarını karşılayabilmek gibi önemli

işlevlere sahip olduğundan, kitle iletişim özgürlüğü de basın özgürlüğü kadar önem taşımaktadır. Basın özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğüne dair yerine getirilmesi gereken en önemli koşul basına ya da kitle iletişim araçlarına müdahale edilmemesi ve sansürün –gerekli sınırlar çerçevesinde- engellenmesidir. Basın ve kitle iletişim özgürlüğünü sağlamanın ve topluma çok sesli bir yelpaze sunmanın yolu ise basının tekelleşmesini engellemekten geçmektedir.

- ✓ Örgütlenme Özgürlüğü; İnsan hakları hukukunda örgütlenme özgürlüğünden söz edildiğinde iki farklı özgürlükten söz etmek mümkündür. Bunların ilki birden fazla kişini belirli bir amaçla bir araya gelerek ve belirli koşullar çerçevesinde dernek kurabilmesini sağlayan 'Dernek Kurma Özgürlüğü', ikincisi ise Anayasa m. 51'de yer alan ortak menfaatlerin korunmasını sağlayan 'Sendika Özgürlüğü'dür.

- ✓ Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı; Bir toplumda toplumsal gelişme için düşünce özgürlüğünün varlığından söz ediliyorsa ve düşünce özgürlüğü sağlanmak isteniyorsa mutlak suretle toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü de sağlanmış olmalıdır. Anayasa m. 34'e göre düşüncelerini paylaşmak ve açıklamak isteyenler belirlenen kurallar çerçevesinde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma özgürlüğüne sahiptirler.

- ✓ Etkili Başvuru Hakkı / Hak Arama Özgürlüğü; İnsan hakları hukukunun en önemli haklarından biri Anayasa m. 36'da geçen Hak Arama Özgürlüğü'dür. Zira bahsi geçen diğer hakların yerine getirilebilmesi ve işleyebilmesi için bu maddenin varlığına ihtiyaç vardır.

- ✓ Dilekçe Hakkı; Anayasa m.74'te geçen Dilekçe Hakkı'na göre, vatandaşlar kedilerini ya da toplumu ilgilendiren bir konuda fikirlerini beyan etmek, bir talepte bulunmak ya da bir öneride bulunmak amaçlarıyla yetkili makamlara ve TBMM'ne dilekçe yazma hakkına sahiptirler. Bu hak sayesinde

bireylerin, seslerini yetkili kişilere duyurabilmeleri ve yetkili kişilerin de halkın sorunları hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmaktadır.

- ✓ Ayrımcılık Yasağı; AİHS m. 14'te geçen Ayrımcılık Yasağı'na göre, AİHS ile tanınan haklar ve özgürlükler konusunda hiçbir din, dil, ırk, cins, siyasi görüş ayrımı yapmak yasaktır.

- ✓ Diğer Haklar; Yukarıda bahsi geçen haklar dışında daha özellikli konulara yönelik olan bazı diğer haklar ve özgürlükler de bulunmaktadır. Bu haklar ve özgürlükler şu şekilde sıralanabilir (Tezcan vd., 2010):

  - Mülkiyet Hakkı, (Anayasa m.35)
  - Eğitim ve Öğretim Hakkı, (Anayasa m.42)
  - Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı (Anayasa m.67)
  - Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü (Anayasa m.23)
  - Bilim ve Sanat Özgürlüğü (Anayasa m.27)
  - Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü (Anayasa m.48)
  - Toplu İş Sözleşmesi Hakkı (Anayasa m.54)
  - Grev ve Lokavt Hakkı (Anayasa m. 54)
  - Sağlık Hakkı ve Hasta Hakları (Anayasa m.56)
  - Çevre Hakkı (Anayasa m.56)
  - Sosyal Güvenlik Hakkı (Anayasa m.60)
  - Vatandaşlık Hakkı
  - Çocuk Hakları
  - Kadın Hakları
  - Engelli Hakları
  - Bilgi Edinme Hakkı
  - Azınlık Hakları
  - Kültürel Haklar
  - Özgürlüğünden Mahrum Bırakılan Grupların Hakları
  - Mülteci Hakları

2.3.4. İnsan hakları ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşlar

İnsan hakları kavramının önem kazanmasıyla birlikte ülkemizde ve global çapta söz konusu insan hakları hukukunun yerine getirilmesini sağlayacak ve uygulamaları kontrol edecek insan haklarıyla ilgili pek çok kurum ve kuruluş faaliyete geçirilmiştir. Bu kurum ve kuruluşların uygulamada kullandıkları yöntemler farklılık gösterse de – ya da bazıları çok spesifik alanlara hizmet etse de- hepsinin temelinde insan haklarının korunması düşüncesi yer almaktadır. Bahsi geçen insan haklarını koruyan ulusal kurum ve kuruluşların bazıları şunlardır;

- İnsan Hakları ve Uluslararası Kuruluşlar Daire Başkanlığı; İlk olarak 1988 yılında 'Çok Uluslu Kuruluşlar Dairesi Başkanlığı' adı altında kurulan ve 1992 yılında yapılan yönetmelik değişikliği ile İnsan Hakları ve Uluslararası Kuruluşlar Daire Başkanlığı adını alan bu kurum, Türkiye Cumhuriyeti'nde insan haklarını korumak amacıyla faaliyetler gösteren bir kurumdur. "İçişleri Bakanlığı'nın temel insan hak ve hürriyetleri konusundaki görevlerle uluslararası alanda taraf olduğumu sözleşmeler çerçevesinde; insan haklarına ilişkin uygulama ve gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve sonuçları değerlendirmek ve bakanlık bünyesindeki kuruluşların görev alanına giren iddia ve şikâyetleri değerlendirir. Sonuçlarını takip eder." (Gökburun, 2007).

- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu: Uluslararası alanda kabul gören insan hakları konusunda gerçekleşen gelişmeleri takip ederek, Türkiye'nin de

taraf olarak bulunduğu uluslararası anlaşmalarla Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı arasında uyum sağlamakla yükümlü olan bu komisyon aynı zamanda söz konusu uyumun sağlanabilmesi adına yeni yasalar ve uygulamalar önermekle de yükümlüdür. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun görevleri şöyle sıralanabilir: (Tezcan vd., 2010).

- ✓ Uluslararası alanda kabul gören insan hakları konusunda gelişmeleri izlemek,
- ✓ TBMM komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,
- ✓ Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek.
- ✓ İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli görüldüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,
- ✓ Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,
- ✓ Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında insan haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

- <u>İnsan Hakları Danışma Kurulu;</u> Türkiye Cumhuriyeti'nde insan haklarının kurumsallaşması sürecinde büyük bir etkisi olan bu kurul, Devlet Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapmakta ve sivil toplum örgütleri, üniversiteler, sendikalar ve meslek kuruluşları ağırlıklı bir kuruldur. İnsan hakları konusunda danışma görevi yapan kurul, insan haklarına dair önerileri içeren raporları hazırlamakla

ve insan haklarının geliştirilmesine, korunmasına dair görüşler bildirmekle yükümlüdür (Kaboğlu, 2006).

- İnsan Hakları Üst Kurulu; Türkiye Cumhuriyeti'nde insan haklarının kurumsallaşması sürecinde insan hakları alanına dair politikaların belirlenmesi ve stratejik kararların alınmasında büyük rol oynayan bu kurul, 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı müsteşarlarının katılımı ile kurulmuştur (Gökburun, 2007: 74). Başbakan'ın görevlendireceği bir Devlet Bakanının başkanlığında insan haklarının korunması ve geliştirilmesine dair idari ve kanuni düzeltmelerde bulunmak ve bu alanda öneriler sunmak bu kurulun görevidir.

- İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları: BM Genel Kurulu'nun kabul ettiği Paris İlkeleri'ne göre bütün üye ülkelerde insan hakları ihlallerini tespit etmek amacıyla üst kurullar kurulmak zorundadır ki bu organlar ülkemizde il ve ilçe insan hakları kurullarıdır (Tezcan vd., 2010). Amacı insan hakları ihlallerini önlemek ve insan hakları bilincini daha geniş kitlelere aktarmak olan bu kurulun genel görevleri şöyle sıralanabilir: (Gökburun, 2007).

  - ✓ İnsan hakları ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak,
  - ✓ İnsan haklarının korunmasını ve insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari sebepleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin valilik veya kaymakamlık makamına önerilerde bulunmak,
  - ✓ Her türlü ayrımcılığın önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmak,

- ✓ İdarenin uygulamalarında vatandaşlara hoşgörü ve nezaketle yaklaşılmasını sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak,
- ✓ Ayda bir tüm çalışmaları özet olarak, ilçelerde İl Kuruluna, illerde Başkanlığa bildirmek.

- İnsan Hakları Başkanlığı; 5 Ekim 2000 tarihinde KHK ile kurulmuş olan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı kurulu daha sonra değişikliğe uğrayarak Başbakanlık merkez teşkilatına, İnsan Hakları Başkanlığı olarak hizmet vermeye başlamıştır. (Tezcan vd., 2010). İnsan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunma amacıyla kurulan kurulun görevleri şunlardır (Gökburun, 2007):

  - ✓ İnsan hakları ile ilgili konularda görevli kuruluşlarla sürekli temas halinde bulunmak ve bu kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak.
  - ✓ İnsan hakları konusundaki mevzuat hükümlerinin uygulanmasını izlemek, izleme sonuçlarını değerlendirmek, uygulamada ve mevzuatta görülen aksaklıkların giderilmesi ve Türkiye'nin ulusal mevzuatının insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası belgelerle uyumlu hale getirilmesi doğrultusunda yapılacak çalışmaları koordine etmek ve bu konularla ilgili önerilerde bulunmak.
  - ✓ Kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet öncesi staj ve hizmet içi insan hakları eğitim programlarının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve koordine etmek.
  - ✓ İnsan hakları ihlâli iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek ve araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek ve alınabilecek önlemlere ilişkin çalışmaları koordine etmek.

- İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi; Amacı danışma organı olarak çalışacak ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planı amaçları doğrultusunda çalışmalar yapmak olan kuruluşta Başbakanlık'tan bir, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk

Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu bakanlıklardan birer, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Sağlık ve Kültür Bakanlıklarından birer temsilci ve insan hakları alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan altı temsilci ile bu alanda tanınmış beş öğretim üyesi olmak üzere toplam yirmi üyeden oluşmaktadır (Tezcan vd., 2010). Komite'nin görevi, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan eylem planı çerçevesinde Ulusal Program hazırlamak, bu program içinde yürütülecek çalışmaları izlemek ve değerlendirmek, ayrıca da Üst Kurulca istenecek diğer çalışmaları yerine getirmektir (Gökburun, 2007).

- İnsan Hakları İhlal İddialarını İnceleme Heyetleri; Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı bünyesinde oluşturulan bu birimler Türkiye Cumhuriyeti'nde insan hakları düşüncesinin gelişmesini ve insan hakları ihlallerinin yaşanmasını önlemektir. İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme ve Araştırma Heyetleri insan hakları ihlali iddialarını yerinde incelemek ve araştırmakla görevlidir (Tezcan vd., 2010).

Ülkemizde İnsan haklarının korunması ve gelişmesine yönelik olarak kurulan ve faaliyet gösteren bu kurum ve kuruluşların yanı sıra Türkiye'nin de taraf olduğu anlaşmalara imza atan bazı uluslararası insan hakları kurum ve kuruluşları bulunmaktadır. Bunların en önemlileri şunlardır:

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; AİHS'yi değiştiren 11 no.lu Protokolün yürürlüğe girmesiyle, bundan önce var olan Komisyon-Mahkeme ayrımı ortadan kaldırılmış ve tüm görevler Mahkemeye verilmiştir. Avrupa Konseyi'ne bağlı olan AİHM'nin görevleri şunlardır (Tezcan vd., 2010):

- Kabul edilemezlik kararı vermek; AİHS m.28'e göre, bir Komite AİHS m. 34 uyarınca yapılmış bir kişisel başvurunun daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde oybirliği ile kabul edilmezliğine veya kayıttan düşürülmesine izin verebilir ve bu karar kesindir.
- Bireysel başvuru ve devlet başvurularını çözümlemek; AİHM, ilgili üye devletin taraf olduğu ek protokolde koruma altına alınan haklarda herhangi bir ihlal olup olmadığını somut şekilde incelemek durumundadır.

2.3.5. Türkiye ile AİHM arasındaki ilişkiler

Türkiye, 10.3.1954 tarihinde kabul edilen 6366 sayılı yasa ile bu AİHS'ni onaylamıştır. 80'lerin sonundan itibaren Türkiye, bu arada insan haklarını koruma ve geliştirme konusunda, öteden beri var olan yargısal ve idarî mekanizmalara ek olarak yeni adımlar atmıştır. Bu yeni adımların başında, Türkiye'nin 1987 yılında kendi yetki alanındaki kişilere AİHS denetim organlarına başvuru hakkını tanıması ve buna bağlı olarak, 1990'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini kabul etmesi gelmektedir (İnsan Hakları, 2006).

Türkiye, AİHS'ni imzalamakla, sözleşmede söz edilen tüm hak ve hürriyetlere uyma yükümlülüğü altına girmiştir. Bu durum hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de Türkiye'de bulunan yabancılar için geçerlidir. AİHS'nin güvence altına aldığı haklar, 1961 ve 1982 Anayasaları ile de garanti altına alınmıştır. Türkiye, 1987 yılında Komisyon'un yetkisini tanıyarak, bireysel başvuru yolunu mümkün kılmıştır. Bu gelişme sayesinde, AİHS ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi durumunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) Türkiye aleyhine başvuruda bulunulabilmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca Türkiye, 1990 yılında zorunlu yargı yetkisini tanıyarak, sözleşmeyi kendi açısından tam olarak işler pozisyona getirmiştir.

Buna karşın Türkiye, yargı yetkisini tanıyan beyanında bazı çekincelerini de bildirmekten geri kalmamıştır. Buna göre, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, askeri personelin hukuki statüsü ve disiplin sistemiyle ilgili konularda, demokratik toplum kavramının Anayasa'daki ilkelere uygun yorumlanması yönünde görüş bildirilmiştir. Daha sonra, Bakanlar Kurulu'nun 1992'de aldığı bir kararıyla, söz konusu çekincelerin kaldırıldığı bildirilmiştir (Kasım, 2009).

AİHS'nin 10. maddesi, ifade özgürlüğü kavramını iki bölüme ayırmıştır. Bunlar, bilgi edinme ve fikir sahibi olma özgürlüğü ile edilen fikir ve bilgileri yayma özgürlüğüdür. Söz konusu madde, doğrudan basın özgürlüğüne ilişkin düzenlenmemiş olmakla birlikte, AİHM, maddede sözü edilen özgürlüklerin kullanılması bakımından basına özel statü tanıyan bir dizi ilke ve kuralı kapsamlı şekilde dile getirmiştir (Özbey, 2008). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, basın özgürlüğünü ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedir.

Öte yandan AİHM, düşünceyi açıklama özgürlüğü ile ilgili olarak, Türkiye hakkında birçok karara da imza atmıştır. Özellikle yürürlükten kalkan 765 sayılı TCK'nın 312. Maddesinden dolayı ulusal mahkemelerce verilen mahkûmiyet kararlarına yönelik birçok başvuruyu değerlendirmiş ve Türkiye'yi kusurlu bulmuştur. Bu tür kararlara örnek olarak; Ceylan, Sürek ve Özdemir, Gerger, Arslan, Erdoğdu ve İnce davaları gösterilebilir (Bıçak, 2002).

Söz konusu davalar sonucunda, bu kişiler terör döneminde ülkenin ulusal makamlarının mevcut politikalarına ilişkin eleştirel görüşler paylaştıkları ve yayınladıkları için, TCK'nın 312. Maddesine göre cezalandırılmışlardır. AİHM, başvurucuların cezalandırılmalarının, demokratik toplum anlayışı ile uyuşmadığı yönünde karar vererek Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Verilen

kararlarda, siyasi problemlere ilişkin haber ve düşünceleri duyurmanın basının görevi olduğu ve basının toplumu bilgilendirme hakkını kullanarak söz konusu haberleri yayınladığı vurgulanmıştır (Kasım, 2009).

Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti yasalarında ifade ve basın özgürlükleri kapsamında bazı değişiklikler de yapılmıştır. 03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, Anayasanın, "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" başlıklı 26. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne paralel biçimde yeniden düzenlenmiştir. 13. maddedeki genel sınırlama sebeplerinin de kaldırılması sebebiyle, "milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyet'in temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ifadeleri, maddenin ikinci fıkrasındaki yayın sınırlama sebeplerine eklenmiştir. Maddenin üçüncü fıkrası metinden çıkarılmış ve maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir. Ancak maddede yapılan esas değişiklik, "düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" cümlesinin metninden çıkarılması olarak değerlendirilmektedir. Bu değişiklikle paralel biçimde 28. maddede de değişikliğe gidilmiş ve "kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz" ifadesi Anayasa metninden çıkarılmıştır (Fendoğlu, 2001). Böylelikle Anayasa'da, Türkiye'de bulunan tüm yerel dillerin öğretim ve öğrenimi ile söz konusu dillerde yayın yapılmasını engelleyecek bir yasak, en azından kâğıt üzerinde kalmamıştır.

Son zamanlarda, AİHM'nin basın özgürlüğüne ilişkin Türkiye'ye karşı verdiği kararların, medya içeriğini düzenleyen yasalara tamamen olmasa da olumlu bir etkide bulunduğu söylenebilir. 6112 sayılı yeni Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, yayınların durdurulması için gerekli yasal kriterleri ağırlaştırmış para cezasını alternatif yaptırım olarak geliştirmiş ve cezaların medya

kuruluşunun büyüklüğü ile orantılı olması şartını getirmiştir. Ancak, RTÜK'ün yayın kuruluşlarına uyguladığı yaptırımlarda gözettiği yasal kriterler öznel, muğlak ve yoruma açık olmaya devam etmektedir.

Basın ve ifade özgürlüğü konusunda AİHM'ye taşınan davaların büyük çoğunluğu, Türkiye mahkemelerinin Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'na göre verdiği kararlara ilişkindir. Örneğin Hrant Dink'in Agos Gazetesi'ne 1915 olaylarına ilişkin bir yazısı nedeniyle ulusal medya tarafından "Türk düşmanı" olarak resmedilerek bir nefret nesnesine dönüştürülmesi ve sonrasında söz konusu yazısı nedeniyle 301. Maddeden mahkûm edilmesi, kendisine yapılan suikasta zemin hazırlamıştır. Dink'in öldürülmesinin Türkiye kamuoyunda eşi görülmemiş bir infiale yol açması, hükümeti bu koşullara rağmen kaldırmamakta ısrar ettiği 301. Maddede en azından bir düzenlene yapmaya mecbur bırakmıştır. Bu değişiklik ile, savcıların 301.madde altında soruşturma açması adalet bakanının yazılı iznine tabi kılınmıştır. Duruma ilişkin bir açıklamada bulunan ve aynı zamanda AİHM'ye seçilen ilk Türk kadın yargıç da olan Işıl Karakaş, özellikle Terörle Mücadele Kanunu'nun 6.maddesinin 2. ve 5. fıkralarıyla, Türk Ceza Kanunu'nun 301. Maddesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu belirterek, 301. Maddenin bütünüyle kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir (Kurban ve Sözeri, 2012).

3. Gereç ve Yöntem

"Medya Mensupları, İletişim Fakültesi Öğretim Üyeleri ve Öğrencilerinin İnsan Hakları İhlallerindeki Farkındalıkları ve Yaklaşımları" başlıklı tez çalışması kapsamında, medya ile ilişkili kitlelerle bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler basılı bir anket formu kullanılarak yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Deneklere 30'u kapalı uçlu (5'li Likert ölçeği kullanılan) 6'sı açık uçlu olmak üzere 36 soru yöneltilmiştir. Çalışmada toplam 499 deneğe ulaşılmıştır. İki denek görüşme sonrasında kendi isteğiyle anket çalışmasında yer almak istememiştir. Görüşmeler temel olarak 3 ana kitleye dağılmıştır. Buna göre:

- 9 farklı üniversitede 269 adet iletişim fakültesi son sınıf öğrencisi,
- Yine bu üniversitelerin iletişim fakültelerinde görevli 84 öğretim üyesi,
- 9 farklı gazetede çalışan 146 medya mensubu kapsanmıştır.

Gazete başına düşen görüşme sayısı ortalama 16-17 olduğu için gazete bazlı tablolama yapılmamıştır. Zira gazete başına düşen örneklem sayısı istatistiki açıdan anlamlılık içeren karşılaştırmalar yapmaya imkân vermemektedir. Alt gruplara göre örneklem dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo I. Anket Uygulanan Medya Mensupları, Öğrenci Ve Öğretim Elemanlarının Dağılımı

Üniversiteler	İletişim Fak. Öğrencisi	İletişim Fak. Öğretim Elemanı
-İstanbul Üniversitesi	30	7
-Ankara Üniversitesi	31	10
-Bilgi Üniversitesi	29	11
-Kocaeli Üniversitesi	30	10
-Marmara Üniversitesi	31	10
-Selçuk Üniversitesi	30	10
-Atatürk Üniversitesi	30	10
-Doğu Akdeniz Üniversitesi	29	5
-Ege Üniversitesi	29	11
Toplam	269	84

Gazeteler	Medya mensupları		
	Muhabirler	Köşe Yazarları	Y.İşleri Yön+Editörler
-Habertürk	8	3	5
-Hürriyet	13	5	5
-Milliyet	6	3	4
-Cumhuriyet	8	4	4
-Yeni Şafak	7	3	4
-Akşam	8	4	4
-Türkiye	8	2	6
-Diğer	16	7	10
Toplam	74	30	42

Anket formunun ilk bölümünde deneklere 30 farklı önerme okunmuş ve bu önermeleri 5'li ölçek (5'li Likert ölçeği) yardımıyla değerlendirmeleri istenmiştir.

Bir başka ifadeyle, deneklere okunan her bir ifadeye/önermeye -5'li ölçek yardımıyla- ne ölçüde katıldıkları sorulmuştur.

5'li ölçek şu ifadelerden oluşmaktadır:

1= Hiç katılmam

2= Katılmam

3= Kararsızım

4= Katılırım

5= Tamamen katılırım

Açık uçlu sorular uygulanırken deneklere cevap seçenekleriyle ilgili herhangi bir hatırlatma yapılmamış, ipucu verilmemiş, ama daha fazla verim alabilmek amacıyla deneğin verdiği her bir cevap sonrası "daha", "başka" şeklinde teşvik edici sorular sorulmuştur.

4. Bulgular

Anket çalışması ekteki formlarda yer almaktadır. Kapalı uçlu sorularda anket çalışması beşli Likert ölçeğine göre, açık uçlu sorularda ise uygulanan çalışma yüzdelik değerlere göre aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

4.1. Kapalı Uçlu Sorulara Alınan Yanıtlar

Tablo II. "Mevcut Yasalar Medyanın İnsan Haklarıyla İlgili Haberleri Tarafsız ve Tam Yansıtmasına Engel Teşkil Etmektedir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	4.04	Y.İşleri	42	4.10
Öğr. Gör.	83	3.61	Muhabir	74	4.14
Öğrenci	268	3.78	K.Yazarı	30	3.90
Toplam	497	3.81	Toplam	146	4.04
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.56	Ege Üniversitesi	40	3.88
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.66	İÜ	37	3.44
Toplam	83	3.61	AÜ	39	3.45
			Bilgi Ü.	40	3.90
			Kocaeli Ü.	40	3.58
			Marmara Ü.	41	3.98
			Selçuk Ü.	40	3.88
			Atatürk Ü.	40	3.96
			DAÜ	34	4.00
			Toplam	351	3.78

Bu önermeye en düşük katılımın İstanbul Üniversitesi'nden geldiği görülmektedir. Profesör/doçent ünvanlı öğretim elemanları da diğer kitlelere nazaran bu

önermeye daha düşük düzeyde katılım göstermektedirler. Mevcut yasaların medyanın insan haklarıyla ilgili haberleri tarafsız ve tam yansıtmasına engel teşkil ettiği düşüncesinin basın mensupları arasında yeterince kabul görmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan Doğu Akdeniz Üniversitesi ile Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi son sınıf öğrencileri ve öğretim görevlilerinin bu önermeye katılım düzeyleri diğer tüm gruplardan belirgin bir biçimde yüksektir.

Tablo III. "Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımında Editoryal Etki Büyüktür" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.90	Yazıişleri	42	3.90
Öğr. Gör.	83	4.01	Muhabir	74	3.84
Öğrenci	268	3.91	K.Yazarı	30	3.93
Toplam	497	3.93	Toplam	146	3.90
Öğretim Elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	4.11	Ege Ü.	40	4.08
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.87	İÜ	37	4.24
Toplam	83	4.01	AÜ	39	4.25
			Bilgi Ü.	40	3.60
			Kocaeli Ü.	40	3.98
			Marmara Ü.	41	3.78
			Selçuk Ü.	40	3.75
			Atatürk Ü.	40	3.93
			DAÜ	34	3.82
			Toplam	351	3.93

Bu ifadeye katılım düzeyi genel dağılımda ve alt gruplarda yüksektir. İstisnai olarak Bilgi Üniversitesi'nden gelen cevaplarda ortalama skor genel ortalamanın (3.93) az da olsa altındadır. Bu durumun aksine İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nden derlenen cevapların ortalama skoru da genel ortalamanın az da olsa üzerindedir. Diğer tüm alt grup cevapları genel ortalamaya paralel olup belirgin bir ayrışma gözlenmemektedir.

Tablo IV. "Muhabirin İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberlerde Etki Gücü Büyüktür." İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.76	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.71
Öğr. Gör.	83	3.06	Muhabir	74	3.79
Öğrenci	268	3.20	K.Yazarı	30	3.73
Toplam	497	3.34	Toplam	146	3.76
Öğretim Elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.00	Ege Ü.	40	2.69
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.16	İÜ	37	3.20
Toplam	83	3.06	AÜ	39	3.20
			Bilgi Ü.	40	3.65
			Kocaeli Ü.	40	3.38
			Marmara Ü.	41	2.93
			Selçuk Ü.	40	3.00
			Atatürk Ü.	40	3.22
			DAÜ	34	3.24
			Toplam	351	3.17

Genel dağılım arasında bu önermeye en yüksek katılım düzeyi, basın mensuplarına aittir. Basın mensuplarının cevapları kendi aralarında farklılaşmamaktadır. Öğretim görevlileri, muhabirlerin insan hakları ihlallerinin haberleştirilmesindeki rolünü daha fazla önemser görünmektedirler. Bu durum, bir diğer deyişle basın kuruluşlarında muhabirlerin işlerine müdahale edildiği şeklinde de yorumlanabilir. Öğretim görevlileri, muhabirin hazırladığı insan hakları ile ilgili bir habere, kurum içerisindeki daha üst bir güç tarafından müdahil olunduğu yönünde katılım göstermiştir. İfadeye yönelik olumsuza en yakın cevaplar ise, Ege ve Marmara

Üniversitesi öğretim görevlileri ve öğrencilerine aittir. Her iki üniversite için ortalama skor 3'ün altındadır. Bu oranlar öğretim görevlilerinin genel katılımından da daha düşük seviyededir. Ege ve Marmara Üniversitesi kitlelerinin; muhabirlerin insan haklarına yönelik oluşturdukları haberlerin, daha sonra başka güçler tarafından etki altına alındığına dair bir görüşe sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo V. "Medyanın İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Konulara Yeterli İlgiyi Gösterdiğini Düşünüyorum." İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.39	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.40
Öğr. Gör.	83	2.33	Muhabir	74	3.38
Öğrenci	268	2.69	K.Yazarı	30	3.37
Toplam	497	2.83	Toplam	146	3.39
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.32	Ege Ü.	40	2.38
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.38	İÜ	37	2.54
Toplam	83	2.33	AÜ	39	1.83
			Bilgi Ü.	40	3.53
			Kocaeli Ü.	40	2.46
			Marmara Ü.	41	2.38
			Selçuk Ü.	40	2.80
			Atatürk Ü.	40	2.65
			DAÜ	34	2.91
			Toplam	351	2.60

Basın mensupları dışındaki diğer iki kitle ve bunların alt grupları arasında medyanın insan hakları ihlalleriyle ilgili konulara yeterli ilgiyi gösterdiğini düşünme eğilimi kuvvetli değildir. Öğretim görevlilerinin bu konuda bir hayli karamsar bir tablo

çizmekte olduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Kaldı ki basın mensupları bile bu konuda çok kararlı bir tutum sergilememektedirler. Öğrenciler de yaklaşık olarak öğretim görevlileri ile aynı görüşü paylaşmış görünmektedirler. Dolayısıyla bu önermeye katılım skoru ortalamaları 4.00'ün hayli altında kalmıştır. Ankara Üniversitesi öğrenci ve öğretim görevlileri 1.83 ortalama skorla en olumsuz yaklaşımda bulunanlardır. Üniversiteler ve tüm alt gruplar (medya mensupları dâhil) içinde en olumlu yaklaşım, 3.5'luk oranla Bilgi Üniversitesi'nden gelmektedir.

Tablo VI. ''Çalıştığım/Öğrenim Gördüğüm Yerde İnsan Hakları İhlalleriyle Karşılaştım" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.47	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.46
Öğr. Gör.	83	3.12	Muhabir	74	3.47
Öğrenci	268	3.41	K.Yazarı	30	3.47
Toplam	497	3.38	Toplam	146	3.47
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.23	Ege Ü.	40	3.00
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.03	İÜ	37	3.46
Toplam	83	3.12	AÜ	39	3.08
			Bilgi Ü.	40	3.38
			Kocaeli Ü.	40	3.43
			Marmara Ü.	41	3.49
			Selçuk Ü.	40	3.08
			Atatürk Ü.	40	3.59
			DAÜ	34	3.64
			Toplam	351	3.34

Atatürk ve Doğu Akdeniz Üniversiteleri dışında genel dağılım ve alt grupları içinde genel ortalamadan belirgin bir biçimde farklılaşan gruplar olmadığı

görülmektedir. Profesör veya doçent ünvanlı öğretim görevlilerinin ise, genel ortalamaya göre insan hakları ihlalleriyle görece en az karşılaşan alt grup olduğu söylenebilir.

Tablo VII. ‘’Savcılıkların Soruşturma Sırasında Gizliliğe Önem Verdiğini Düşünüyorum” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	2.63	Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.69
Öğr. Gör.	83	2.29	Muhabir	74	2.48
Öğrenci	268	2.66	K.Yazarı	30	2.90
Toplam	497	2.59	Toplam	146	2.63
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.37	Ege Ü.	40	2.58
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.23	İÜ	37	2.49
Toplam	83	2.29	AÜ	39	2.35
			Bilgi Ü.	40	2.95
			Kocaeli Ü.	40	2.39
			Marmara Ü.	41	2.20
			Selçuk Ü.	40	2.50
			Atatürk Ü.	40	2.82
			DAÜ	34	2.94
			Toplam	351	2.57

Soruşturma sırasında savcılığın gizliliğe önem verdiği savı hemen hemen hiçbir kesimden ciddi bir destek bulamamaktadır. Genel olarak öğretim görevlileri arasında bu ifadeye katılanların oranı oldukça düşüktür. Öğretim görevlileri arasında özellikle profesör ve doçentlerin bu konudaki düşüncelerinin daha da olumsuz olduğu söylenebilir.

Bu konudaki en iyimser yaklaşımlar, köşe yazarları ile Bilgi ve Doğu Akdeniz üniversiteleri mensuplarından gelmektedir.

Marmara ve Ankara Üniversiteleri öğrenci ve öğretim görevlileri ise, sırasıyla 2.2 ve 2.3'lük katılım oranlarıyla, soruşturmaların gizliliği konusunda oldukça "endişeli" görünmektedirler.

Tablo VIII. "İnsan Hakları İhlaliyle İlgili Haberlerin İşlenmesinde Siyasi Düşüncenin Etkisi Olur" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.77	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.80
Öğr. Gör.	83	4.08	Muhabir	74	3.66
Öğrenci	268	4.00	K.Yazarı	30	4.00
Toplam	497	3.95	Toplam	146	3.77
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	4.26	Ege Ü.	40	3.90
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.87	İÜ	37	4.08
Toplam	83	4.08	AÜ	39	4.20
			Bilgi Ü.	40	3.63
			Kocaeli Ü.	40	4.13
			Marmara Ü.	41	4.07
			Selçuk Ü.	40	3.85
			Atatürk Ü.	40	4.15
			DAÜ	34	4.24
			Toplam	351	4.02

Bu önermeye katılım düzeyi genel dağılımda ve alt gruplarda belirgin bir biçimde farklılaşmamaktadır. Bir başka ifadeyle, ortalama skorlar hem alt grup

ortalamalarına, hem de genel ortalamaya göre istatistiksel açıdan anlamlı ölçüde değişiklik göstermektedir.

Özellikle öğrenciler ve öğretim görevlileri oldukça yüksek bir oranla söz konusu ifadeye katılmaktadır. Ankara ve Doğu Akdeniz Üniversiteleri en yüksek katılım oranına sahipken, düşük katılım oranları yine Bilgi ve Selçuk Üniversiteleri'ne aittir.

Tablo IX. "Medya Mensubu İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Bir Haberden Ötürü Baskı Altında Kalabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.79	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.86
Öğr. Gör.	83	4.02	Muhabir	74	3.69
Öğrenci	268	3.98	K.Yazarı	30	3.93
Toplam	497	3.93	Toplam	146	3.79
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.93	Ege Ü.	40	3.90
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	4.10	İÜ	37	4.11
Toplam	83	4.02	AÜ	39	4.15
			Bilgi Ü.	40	3.90
			Kocaeli Ü.	40	3.95
			Marmara Ü.	41	3.95
			Selçuk Ü.	40	3.78
			Atatürk Ü.	40	4.13
			DAÜ	34	4.06
			Toplam	351	3.99

Bu önermede de genel dağılım ve alt grupların yaklaşımları genel ortalamalardan anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Ancak deneklerde medya

mensuplarının insan hakları ihlalleriyle ilgili bir haberden ötürü baskı altında kalabileceği düşüncesi oldukça ağır basmaktadır. Genel olarak basın mensuplarının diğer meslek gruplarına göre ifadeye daha az katılır görünmesi ise beklenir bir durum olarak açıklanabilir. Üniversiteler arasında Selçuk Üniversitesi yine en düşük katılım oranını göstermiş bulunmaktadır.

Tablo X. "Güvenlik Güçleri Suçluların Ortaya Çıkarılabilmesi İçin Gerekirse İşkence Yapabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	2.45	Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.45
Öğr. Gör.	83	1.68	Muhabir	74	2.41
Öğrenci	268	2.20	K.Yazarı	30	2.57
Toplam	497	2.19	Toplam	146	2.45
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	1.59	Ege Ü.	40	1.85
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	1.79	İÜ	37	1.76
Toplam	83	1.68	AÜ	39	1.73
			Bilgi Ü.	40	3.03
			Kocaeli Ü.	40	2.00
			Marmara Ü.	41	1.46
			Selçuk Ü.	40	2.25
			Atatürk Ü.	40	2.23
			DAÜ	34	2.45
			Toplam	351	2.08

Bu önerme tüm katılımcılarca tam anlamıyla reddedilmiştir. İfadeye en keskin biçimde karşı çıkanlar ise öğretim elemanlarıdır.

Bilgi Üniversitesi öğrencileri ve öğretim görevlilerinin cevapları diğer tüm üniversitelerden gelen cevaplardan ayrışmakta: Bilgi Üniversitesi mensupları güvenlik güçlerinin suçluları ortaya çıkarmak amacıyla işkence yapmaları konusunda "kararsız" bir tavır sergilemektedirler. Bunun yanında, Selçuk, Atatürk ve Doğu Akdeniz Üniversiteleri'nin ifadeye katılım oranları da yüksek olarak değerlendirilebilir.

Tablo XI. "Medya Kuruluşlarının Ticari Çıkarları, İnsan Haklarına Yönelik Bazı İhlallerin Görmezden Gelinmesine Neden Olabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.51
Öğr. Gör.	83	4.06
Öğrenci	268	3.68
Toplam	497	3.70

Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	4.00
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	4.10
Toplam	83	4.06

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.45
Muhabir	74	3.49
K.Yazarı	30	3.63
Toplam	146	3.51

Üniversiteler		
Ege Ü.	40	3.90
İÜ	37	3.54
AÜ	39	4.00
Bilgi Ü.	40	3.45
Kocaeli Ü.	40	3.75
Marmara Ü.	41	3.73
Selçuk Ü.	40	3.95
Atatürk Ü.	40	4.10
DAÜ	34	3.47
Toplam	351	3.77

3 ana kitle ve alt grupların cevapları arasında istatistiksel anlamda bir farklılaşma yoktur. Basın mensuplarının bu önermeye katılım düzeyleri üniversite öğretim görevlilerine nazaran az da olsa düşüktür. Bunu, onların mesleklerinden

kaynaklı bir refleks olarak değerlendirmek çok da yanlış olmayacaktır. Özellikle öğretim görevlilerinin yüksek katılım oranı dikkati çekmektedir.

Tablo XII. "Bilirkişilik Kurumunun İşleyişini Güvenilir Buluyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	2.87	Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.81
Öğr. Gör.	83	2.68	Muhabir	74	2.79
Öğrenci	268	2.66	K.Yazarı	30	3.13
Toplam	497	2.73	Toplam	146	2.87
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.62	Ege Ü.	40	2.61
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.79	İÜ	37	2.46
Toplam	83	2.68	AÜ	39	2.18
			Bilgi Ü.	40	3.18
			Kocaeli Ü.	40	2.63
			Marmara Ü.	41	2.54
			Selçuk Ü.	40	2.54
			Atatürk Ü.	40	2.97
			DAÜ	34	2.94
			Toplam	351	2.66

Köşe yazarları ve Bilgi Üniversitesi mensupları bu konuda genele göre biraz daha "iyimser" denebilecek bir yaklaşıma sahip görünse de, bilirkişilik kurumunun işleyişi fazla güvenilir bulunmamaktadır. Atatürk ve Doğu Akdeniz Üniversitelerinin yüksek katılım oranları da dikkate değerdir.

Tablo XIII. "İletişim Fakültelerinde İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Yeterli Bilgilendirme Mevcuttur" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.01	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.07
Öğr. Gör.	83	2.67	Muhabir	74	2.92
Öğrenci	268	2.48	K.Yazarı	30	3.13
Toplam	497	2.67	Toplam	146	3.01
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.57	Ege Ü.	40	2.44
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.77	İÜ	37	2.24
Toplam	83	2.66	AÜ	39	2.73
			Bilgi Ü.	40	3.15
			Kocaeli Ü.	40	1.93
			Marmara Ü.	41	2.12
			Selçuk Ü.	40	2.35
			Atatürk Ü.	40	2.90
			DAÜ	34	2.91
			Toplam	351	2.52

İletişim fakültelerinin son sınıf öğrencileri, eğitim gördükleri insan hakları ihlalleriyle ilgili yeterli bilgilendirme yapılmadığını düşünmektedirler. Genel olarak basın mensupları, özelde de köşe yazarları gerek öğrencilere gerekse öğretim görevlilerine nazaran bu konuda bir parça daha iyimser düşünmekle birlikte ortaya çıkan ortalama skorlar böyle bir bilgilendirmenin mevcudiyetini en hafif deyimiyle muğlak kılmaktadır. Öğretim görevlilerinin ise ufak bir oranla da olsa ifadeye katılmıyor olmaları ise, mesleki refleksleri de göz önünde bulundurulduğunda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Bilgi Üniversitesi'nin yüksek denebilecek bir oranda ifadeye katılması ise, daha önceki ifadelere verilen yanıtlar da dikkate alındığında beklenmedik değildir.

Tablo XIV. "İnsan Haklarıyla İlgili Bilimsel Çalışmaların Yeterli Düzeyde Olduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.06	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.19
Öğr. Gör.	83	2.50	Muhabir	74	3.01
Öğrenci	268	2.43	K.Yazarı	30	3.00
Toplam	497	2.63	Toplam	146	3.06
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.41	Ege Ü.	40	2.33
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.62	İÜ	37	2.19
Toplam	83	2.50	AÜ	39	2.46
			Bilgi Ü.	40	3.13
			Kocaeli Ü.	40	2.15
			Marmara Ü.	41	2.22
			Selçuk Ü.	40	2.53
			Atatürk Ü.	40	2.40
			DAÜ	34	2.62
			Toplam	351	2.45

Basın mensupları, insan haklarıyla ilgili bilimsel çalışmaların yeterli düzeyde olduğuna tam ikna olmasalar da bu konuya öğrencilerden ve öğretim görevlilerinden daha pozitif yaklaşmaktadırlar.

Kocaeli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi öğrencileriyle öğretim görevlilerinin bu konudaki görüşleri hayli kötümserdir.

Tablo XV. "Medyada Cinsiyetçiliğin Etkili Olduğuna İnanıyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.83
Öğr. Gör.	83	4.06
Öğrenci	268	3.91
Toplam	497	3.91
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	4.20
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.87
Toplam	83	4.06

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	4.10
Muhabir	74	3.65
K.Yazarı	30	3.93
Toplam	146	3.83
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	3.98
İÜ	37	3.70
AÜ	39	4.27
Bilgi Ü.	40	3.98
Kocaeli Ü.	40	3.95
Marmara Ü.	41	4.12
Selçuk Ü.	40	3.60
Atatürk Ü.	40	4.08
DAÜ	34	3.76
Toplam	351	3.94

Yukarıdaki tabloya bakarak medyada cinsiyetçiliğin etkili olduğu inanışının hayli kuvvetli olduğundan bahsetmek mümkündür. Ne kurumlar ne de meslek grupları arasında katılım oranları özelinde çok ciddi bir farklılaşmadan söz etmek mümkün değildir. Yalnızca Ankara Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi arasındaki katılım oranı farkı yüksek olarak algılanabilse de, geçmiş ifadelere verilen yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda bu durum çok da şaşırtıcı değildir. Medyadaki cinsiyet ayrımcılığının genellikle kadınlara yönelik yapıldığı dikkate alınırsa, söz konusu katılım beklenmedik olarak değerlendirilmemelidir.

Tablo XVI. "Devletin Aleyhine İşlenen Suçlarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmaması Söz Konusu Olabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.10
Öğr. Gör.	83	2.57
Öğrenci	268	2.97
Toplam	497	2.95
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.44
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.73
Toplam	83	2.58

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.85
Muhabir	74	3.08
K.Yazarı	30	3.50
Toplam	146	3.10
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	3.00
İÜ	37	2.47
AÜ	39	2.75
Bilgi Ü.	40	2.97
Kocaeli Ü.	40	3.03
Marmara Ü.	41	2.38
Selçuk Ü.	40	2.95
Atatürk Ü.	40	2.97
DAÜ	34	3.44
Toplam	351	2.88

Bu konudaki genel kanı, tam olarak kararsız olarak nitelendirilebilir. Ancak köşe yazarlarının bu konudaki düşünceleri biraz daha devlete arka çıkar niteliktedir. Benzer bir tutumun Doğu Akdeniz Üniversitesi öğrencileri ve öğretim görevlilerinde de olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo XVII. "İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberlerin Yeteri Kadar İzlendiğini Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	2.99	Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.95
Öğr. Gör.	83	2.49	Muhabir	74	2.91
Öğrenci	268	2.55	K.Yazarı	30	3.27
Toplam	497	2.67	Toplam	146	2.99
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.40	Ege Ü.	40	2.63
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.64	İÜ	37	2.47
Toplam	83	2.49	AÜ	39	2.34
			Bilgi Ü.	40	3.00
			Kocaeli Ü.	40	2.25
			Marmara Ü.	41	2.22
			Selçuk Ü.	40	2.33
			Atatürk Ü.	40	2.78
			DAÜ	34	2.91
			Toplam	351	2.54

Köşe yazarlarının görüşü dışında bu konudaki kanının genel olarak olumsuz ve birbirine yakın olduğu söylenebilir.

İnsan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerin yeterince izlendiği düşüncesine en olumsuz yaklaşım Kocaeli ve Marmara üniversitelerinden gelmiştir. Bilgi Üniversitesi ise üniversiteler arasındaki en uzlaşmacı görüşü benimseyen üniversite olarak görülebilir.

Tablo XVIII. "İnsan Haklarıyla İlgili Konularda Haber Takip ve Devamlılığının Yeterli Derecede Yapıldığını Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	2.92	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.05
Öğr. Gör.	83	2.25	Muhabir	74	2.89
Öğrenci	268	2.39	K.Yazarı	30	2.83
Toplam	497	2.53	Toplam	146	2.92
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.33	Ege Ü.	40	2.40
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.21	İÜ	37	1.97
Toplam	83	2.25	AÜ	39	1.95
			Bilgi Ü.	40	2.90
			Kocaeli Ü.	40	2.18
			Marmara Ü.	41	2.20
			Selçuk Ü.	40	2.45
			Atatürk Ü.	40	2.40
			DAÜ	34	2.85
			Toplam	351	2.36

Medya mensupları da dâhil olmak üzere hiçbir grupta insan hakları konularıyla ilgili haber takibinin ve devamlılığının yeterli düzeyde yapıldığına dair güçlü bir inanış tespit edilememiştir. İstanbul ve Ankara üniversitelerinin ortalama skorlarının 2'in altında kalmış olması dikkate değerdir. Bunun yanında Kocaeli ve Marmara Üniversiteleri de oldukça düşük katılım oranına sahiptir. Bilgi Üniversitesi kitlesi ise neredeyse "kararsız"dır.

Tablo XIX. "İnsan Haklarıyla İlgili Haberlerde Kullanılan Fotoğrafların Uygun Olduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.00
Öğr. Gör.	83	2.33
Öğrenci	268	2.55
Toplam	497	2.65

Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.30
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.41
Toplam	83	2.35

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.83
Muhabir	74	3.01
K.Yazarı	30	3.20
Toplam	146	3.00

Üniversiteler		
Ege Ü.	40	2.33
İÜ	37	2.51
AÜ	39	1.78
Bilgi Ü.	40	2.98
Kocaeli Ü.	40	2.43
Marmara Ü.	41	2.29
Selçuk Ü.	40	2.65
Atatürk Ü.	40	2.73
DAÜ	34	2.91
Toplam	351	2.50

Fotoğrafların uygun olduğu düşüncesi görece basın mensupları arasında daha yüksektir. Doktor veya araştırma görevlisi ünvanlı öğretim görevlilerinin bu konudaki yaklaşımının ise oldukça olumsuz olduğu söylenebilir. Buna karşın Ankara Üniversitesi öğrenci ve öğretim görevlileri, bu konuda en karamsar tabloyu çizmektedirler.

Tablo XX. "Medya Mensupları İnsan Haklarıyla İlgili Haberlerde Oto Sansür Gereği Duyarlar" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.36	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.33
Öğr. Gör.	83	3.45	Muhabir	74	3.30
Öğrenci	268	3.17	K.Yazarı	30	3.55
Toplam	497	3.27	Toplam	146	3.36
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.48	Ege Ü.	40	3.30
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.41	İÜ	37	3.14
Toplam	83	3.45	AÜ	39	3.44
			Bilgi Ü.	40	3.30
			Kocaeli Ü.	40	3.08
			Marmara Ü.	41	2.98
			Selçuk Ü.	40	3.15
			Atatürk Ü.	40	3.43
			DAÜ	34	3.35
			Toplam	351	3.24

Medya mensuplarının insan haklarıyla ilgili haberlerde oto-sansüre ihtiyaç duydukları görüşü tam olarak olumlanmasa da ret de edilmemektedir. Her 3 ana kitle ve alt kırılımlarındaki cevaplar genel ortalamaya ve birbirlerine hayli yakındır.

Buna karşın Marmara Üniversitesi kitlesinin oldukça az katılım göstermiş olmasının sebebi, sermaye sahiplerinin ve medya patronların haberlere müdahale ihtimali ile açıklanabilir.

Tablo XXI. "İşkencenin Önlenmesi İçin Devletin Gerekeni Yaptığına İnanıyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	2.96
Öğr. Gör.	83	2.14
Öğrenci	268	2.33
Toplam	497	2.48

Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.05
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.28
Toplam	83	2.14

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.07
Muhabir	74	2.78
K.Yazarı	30	3.23
Toplam	146	2.96

Üniversiteler		
Ege Ü.	40	2.53
İÜ	37	2.16
AÜ	39	1.80
Bilgi Ü.	40	3.18
Kocaeli Ü.	40	2.08
Marmara Ü.	41	1.68
Selçuk Ü.	40	2.45
Atatürk Ü.	40	2.38
DAÜ	34	2.31
Toplam	351	2.28

Öğretim görevlileri ve öğrenciler işkencenin önlemesi için devletin gerekeni yaptığına inanmamaktadırlar. Basın mensuplarının bu konudaki düşünceleri ise olumluya biraz daha yakın ve neredeyse kararsızdır. Özellikle yazı işleri ve editör kitlesinin 3'ü bulan katılım oranı, ancak medya patronları ve iktidarın yaptırımlarına yönelik çekince ile açıklanabilir.

Üniversitelerde ise, Marmara ve Ankara üniversiteleri bu önermeyi neredeyse tamamen reddeden bir görünüm çizmektedirler.

Tablo XXII. "Medyada 'Aksi İspat Edilinceye Kadar Herkes Suçsuzdur' İlkesine Uyulduğunu Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.10
Öğr. Gör.	83	1.92
Öğrenci	268	2.38
Toplam	497	2.51

Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.07
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	1.77
Toplam	83	1.92

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.98
Muhabir	74	3.10
K.Yazarı	30	3.27
Toplam	146	3.10

Üniversiteler		
Ege Ü.	40	1.85
İÜ	37	2.30
AÜ	39	1.93
Bilgi Ü.	40	3.48
Kocaeli Ü.	40	2.03
Marmara Ü.	41	1.68
Selçuk Ü.	40	1.93
Atatürk Ü.	40	2.53
DAÜ	34	2.82
Toplam	351	2.27

Medyada "aksi ispat edilene kadar herkes suçsuzdur" ilkesine uyulduğunu net olarak vurgulanmış olmasalar da sadece basın mensuplarının düşündüğü görülmektedir. Rakamlardan da anlaşıldığı üzere öğretim görevlileri böyle bir inanca sahip değillerdir.

Ankara, Marmara, Selçuk ve Ege üniversitelerinin öğrenci ve öğretim görevlileri, bu konuda hayli olumsuz düşünürken Bilgi Üniversitesi oldukça açık bir farkla bu gruptan ayrılmaktadır.

Tablo XXIII. "Medyanın Kitleleri Yönlendirme Gücü İnsan Hakları İhlallerine Yol Açacak Şekilde Kullanılabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.49
Öğr. Gör.	83	3.54
Öğrenci	268	3.39
Toplam	497	3.44
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.50
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.54
Toplam	83	3.52

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.66
Muhabir	74	3.34
K.Yazarı	30	3.60
Toplam	146	3.49
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	3.43
İÜ	37	3.41
AÜ	39	2.93
Bilgi Ü.	40	3.93
Kocaeli Ü.	40	3.38
Marmara Ü.	41	3.39
Selçuk Ü.	40	3.23
Atatürk Ü.	40	3.58
DAÜ	34	3.59
Toplam	351	3.42

Medyanın kitleleri yönlendirme gücünün olumsuz kullanılabileceği fikri hemen tüm kesimlerden destek görmekte. Böylesine keskin ve ayırt edici bir ifadede öğretim görevlileri ve Bilgi Üniversitesi kitlesinin birbirine yakın bir noktada buluşmuş olması, ifadenin katılımcılar tarafından yanlış anlaşılmış olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Zira "medyanın kitleleri yönlendirme gücü insan hakları ihlallerine yol açacak şekilde kullanılabilir" cümlesi; "bu durumun meşru ve etik olduğu" anlamına geleceği gibi, "bu durumun zaman zaman gerçekleşiyor olduğu" şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo XXIV. "Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımında Gazete Sahibinin Etkisi Vardır" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.33
Öğr. Gör.	83	3.82
Öğrenci	268	3.94
Toplam	497	3.74
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.82
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.87
Toplam	83	3.84

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.29
Muhabir	74	3.37
K.Yazarı	30	3.30
Toplam	146	3.33
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	4.18
İÜ	37	3.92
AÜ	39	4.07
Bilgi Ü.	40	3.15
Kocaeli Ü.	40	4.00
Marmara Ü.	41	4.12
Selçuk Ü.	40	3.68
Atatürk Ü.	40	3.95
DAÜ	34	4.21
Toplam	351	3.91

Bu ifadeye katılımın en az oranda basın mensuplarından, en yüksek oranda ise öğrencilerden gelmiş olması esasen araştırmanın genel çıkarımını özetlemektedir. Neredeyse tüm kitlelerce ve alt gruplarınca benimsenmiş gözüken bir önermenin en az desteği basın mensuplarından ve de özellikle yönetime daha yakın olan kadrodan almış olması önemli bir göstergedir.

Bu konuda, Bilgi Üniversitesi dışındaki tüm üniversitelerin ifadeye katılıyor olması da kayda değer bir diğer noktadır.

Tablo XXV. "Medya Kuruluşlarında Adli Bilimler Editörünün İstihdam Edilmesi Gerekir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.54	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.71
Öğr. Gör.	83	3.81	Muhabir	74	3.44
Öğrenci	268	3.62	K.Yazarı	30	3.57
Toplam	497	3.63	Toplam	146	3.54
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.86	Ege Ü.	40	3.53
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.77	İÜ	37	3.69
Toplam	83	3.82	AÜ	39	3.61
			Bilgi Ü.	40	3.75
			Kodaly Ü.	40	3.71
			Marmara Ü.	41	3.59
			Selçuk Ü.	40	3.63
			Atatürk Ü.	40	3.85
			DAÜ	34	3.70
			Toplam	351	3.67

Medya kuruluşlarında böyle bir istihdamın gerekliliğine inanç olduğu görülmektedir. Ancak diğer taraftan, hiçbir alt grupta ve 3 ana kitlede, 4 veya üzerinde ortalamalar elde edilememişken, böyle bir istihdamın gerekliliği yönünde fazla da ısrarcı olunmayacağı izlenimi oluşmaktadır.

Tablo XXVI. "Dünya Basının İnsan Hakları İhlalleriyle İlgili Haberleri Yeterli Derecede Değerlendirdiğini Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.32	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.43
Öğr. Gör.	83	2.64	Muhabir	74	3.21
Öğrenci	268	2.90	K.Yazarı	30	3.47
Toplam	497	2.98	Toplam	146	3.32
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.68	Ege Ü.	40	2.60
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.59	İÜ	37	2.89
Toplam	83	2.64	AÜ	39	2.39
			Bilgi Ü.	40	3.35
			Kocaeli Ü.	40	2.88
			Marmara Ü.	41	2.46
			Selçuk Ü.	40	2.73
			Atatürk Ü.	40	2.72
			DAÜ	34	3.68
			Toplam	351	2.84

Katılımcılar arasında bu konudaki en olumlu yaklaşım basın mensuplarından gelmiştir. Doğu Akdeniz ve Bilgi Üniversitesi öğrenci ve öğretim görevlileri de bu konuda daha iyimser düşünmektedirler.

Tablo XXVII. "İnsan Hakları İhlalini Konu Alan Haberler Verilmeden Üzerinde Tartışıldığını Düşünüyorum" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.28
Öğr. Gör.	83	2.62
Öğrenci	268	2.81
Toplam	497	2.92

Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.66
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.59
Toplam	83	2.62

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.24
Muhabir	74	3.27
K.Yazarı	30	3.37
Toplam	146	3.28

Üniversiteler		
Ege Ü.	40	2.30
İÜ	37	3.00
AÜ	39	2.44
Bilgi Ü.	40	3.45
Kocaeli Ü.	40	2.46
Marmara Ü.	41	2.63
Selçuk Ü.	40	2.95
Atatürk Ü.	40	2.68
DAÜ	34	3.06
Toplam	351	2.77

İnsan hakları ihlalini konu alan haberlerin üzerinde yayınlanmadan önce tartışıldığı düşüncesinin öğretim görevlileri ve öğrenciler arasında pek destek bulduğunu söylemek olası değildir. Medya mensuplarının bu konudaki yaklaşımları ise daha olumludur.

Ankara Üniversitesi ile Ege Üniversitesi'nde elde edilen skorlar ise, tüm alt gruplar içinde en düşük olanlarıdır.

Tablo XXVIII. "Bireylerin Özel Hayat Hakkı Konusunda Gazetecilerin Genel Bilgisi Yeterlidir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.00
Öğr. Gör.	83	2.20
Öğrenci	268	2.40
Toplam	497	2.54
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	2.09
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	2.33
Toplam	83	2.20

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	2.79
Muhabir	74	2.92
K.Yazarı	30	3.50
Toplam	146	3.00
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	2.05
İÜ	37	2.32
AÜ	39	2.00
Bilgi Ü.	40	2.90
Kocaeli Ü.	40	2.13
Marmara Ü.	41	2.22
Selçuk Ü.	40	2.33
Atatürk Ü.	40	2.40
DAÜ	34	2.94
Toplam	351	2.35

Basın mensuplarının bu konudaki "ortada" duruşlarına karşın, öğretim görevlileri ve öğrenciler çok daha olumsuz bir yaklaşım göstermektedirler. Bu durum, tarafsızlık göz önüne alındığında daha iyi anlaşılabilmektedir.

Öğrenci ve öğretim görevlilerinin bu olumsuz yaklaşımları Ankara Üniversitesi ile Ege Üniversitesi'nde en yüksek noktadadır.

Tablo XXIX. ‘’Medyanın İnsan Hakları İhlallerine Dönük Haberlerde Irk Ayrımcılığı Uygulandığına İnanıyorum” İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.42	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.40
Öğr. Gör.	83	3.65	Muhabir	74	3.42
Öğrenci	268	3.46	K.Yazarı	30	3.43
Toplam	497	3.48	Toplam	146	3.42
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.75	Ege Ü.	40	3.25
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.51	İÜ	37	3.43
Toplam	83	3.65	AÜ	39	3.73
			Bilgi Ü.	40	3.73
			Kocaeli Ü.	40	3.15
			Marmara Ü.	41	3.93
			Selçuk Ü.	40	3.21
			Atatürk Ü.	40	3.30
			DAÜ	34	3.85
			Toplam	351	3.51

Medyanın insan hakları ihlallerine dönük haberlerde ırk ayrımcılığı uyguladığı önermesi medya mensupları da dâhil olmak üzere her kesimce olumlanmaktadır. En düşük katılım oranını, tüm gruplar içerisinde Selçuk Üniversitesi göstermiştir.

Tablo XXX. "Medyanın İnsan Hakları Konusundaki Duyarlılığı Yasalarla Sağlanabilir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım		
Basın Mens.	146	3.25
Öğr. Gör.	83	3.30
Öğrenci	268	3.63
Toplam	497	3.46
Öğretim elemanları		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	3.45
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.13
Toplam	83	3.30

Basın mensupları		
Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.40
Muhabir	74	3.25
K.Yazarı	30	3.03
Toplam	146	3.25
Üniversiteler		
Ege Ü.	40	3.40
İÜ	37	3.68
AÜ	39	3.58
Bilgi Ü.	40	3.33
Kocaeli Ü.	40	4.00
Marmara Ü.	41	3.59
Selçuk Ü.	40	3.36
Atatürk Ü.	40	3.43
DAÜ	34	3.62
Toplam	351	3.55

Bu konudaki görüşler de istatistiksel olarak birbirlerinden farklılaşmamaktadırlar. Katılımcıların büyük bölümü insan hakları konusundaki duyarlılığın yasalarla sağlanabileceği düşüncesine yakın durmaktadır. Bu noktada Kocaeli Üniversitesi kitlesi, 4.0'lık katılım oranıyla, en yüksek orana sahip görünmektedir.

Tablo XXXI. "Medya Kuruluşlarının Bir Bölümü Sistemli Olarak İnsan Hakları İhlallerini Görmezden Gelmektedir" İfadesine Katılımcıların Verdiği Cevaplar

Genel dağılım			Basın mensupları		
Basın Mens.	146	3.69	Y.İşleri Yön+Edtr	42	3.79
Öğr. Gör.	83	3.88	Muhabir	74	3.76
Öğrenci	268	3.77	K.Yazarı	30	3.40
Toplam	497	3.77	Toplam	146	3.69
Öğretim elemanları			**Üniversiteler**		
Dr./Araşt. / Öğr.Gör.	44	4.00	Ege Ü.	40	3.60
Prof./Doç/ Yrd. Doç.	39	3.72	İÜ	37	3.86
Toplam	83	3.87	AÜ	39	4.17
			Bilgi Ü.	40	3.88
			Kocaeli Ü.	40	3.70
			Marmara Ü.	41	3.73
			Selçuk Ü.	40	3.73
			Atatürk Ü.	40	3.73
			DAÜ	34	3.76
			Toplam	351	3.80

Bir bölüm medyanın insan hakları ihlallerini sistematik olarak görmezden geldiğine olan inancının kuvvetli olduğu söylenebilir. Doktor/araştırma görevlisi ünvanlı akademik personel ve bunlardan bir kısmını da bünyesinde barındıran Ankara Üniversitesi'nde bu görüşün hayli destek bulduğu görülmektedir. Basın mensupları da dâhil olmak üzere tüm gruplar görüşe katılma eğilimindedir.

4.2. Açık Uçlu Sorulara Ait Bulgular

Tablo XXXII. Katılımcıların İfadelere Verdikleri "İnsan Hakları" Kavramının Çağrıştırdığı Örgütler

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ANA KİTLELER				ÖĞRETİM GÖREVLİLERİ			BASIN MENSUPLARI			
	Öğr. Gör.	Öğrenci	Basın Mens.	TOPLAM	Prof./ Doç. /Yrd. Doç	Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör	TOPLAM	Muhabir	K. Yazarı	Y.İşleri Yön+Edtr	TOPLAM
Anket uygulanan kişi sayısı	***84***	***269***	***146***	***499***	***39***	***44***	***83***	***74***	***30***	***42***	***146***
İnsan Hakları Derneği/ İHD	54.8	28.6	66.4	**44.1**	46.2	61.4	**54.2**	66.2	70.0	64.3	**66.4**
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	40.5	44.6	39.7	**42.5**	38.5	43.2	**41.0**	43.2	30.0	40.5	**39.7**
Uluslararası Af Örgütü/ Amnesty International / AI/ Af Örgütü	32.1	4.1	32.9	**17.2**	30.8	31.8	**31.3**	35.1	20.0	38.1	**32.9**
Mazlum-Der	20.2	8.2	17.8	**13.0**	12.8	27.3	**20.5**	20.3	16.7	14.3	**17.8**
Mor Çatı	6.0	10.8	14.4	**11.0**	5.1	6.8	**6.0**	14.9	16.7	11.9	**14.4**
İnsan Hakları İzleme Örgütü/ Human Rights Watch	15.5	4.1	8.9	**7.4**	23.1	9.1	**15.7**	6.8	3.3	16.7	**8.9**
Türkiye İnsan Hakları Vakfı / TİHV/ İnsan Hakları Vakfı / İHV	11.9	4.1	8.9	**6.8**	17.9	6.8	**12.0**	12.2	6.7	4.8	**8.9**
UNICEF	1.2	9.3	4.8	**6.6**	0.0	2.3	**1.2**	2.7	6.7	7.1	**4.8**
BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği/UNHCR	7.1	5.6	4.8	**5.6**	7.7	6.8	**7.2**	6.8	3.3	2.4	**4.8**
İHH/ İnsani Yardım Vakfı	10.7	4.5	3.4	**5.2**	10.3	11.4	**10.8**	5.4	3.3	0.0	**3.4**
UNESCO	2.4	4.5	1.4	**3.2**	0.0	4.5	**2.4**	1.4	0.0	2.4	**1.4**
KADER/ Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği	6.0	1.5	3.4	**2.8**	2.6	9.1	**6.0**	5.4	0.0	2.4	**3.4**
Uçan Süpürge	4.8	2.2	0.7	**2.2**	10.3	0.0	**4.8**	0.0	0.0	2.4	**0.7**

Tablo XXXII. "İnsan Hakları" Kavramının Çağrıştırdığı Örgütler (DEVAMI)

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ÜNİVERSİTELER									
	İÜ	**AÜ**	**Bilgi Ü.**	**Kocaeli Ü.**	**Marmara Ü.**	**Selçuk Ü.**	**Atatürk Ü.**	**DAÜ.**	**Ege Ü.**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***37***	***41***	***40***	***40***	***41***	***40***	***40***	***34***	***40***	***353***
İnsan Hakları Derneği/ İHD	35.1	41.5	67.5	22.5	63.4	22.5	22.5	8.8	25.0	**34.8**
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	54.1	39.0	55.0	45.0	31.7	52.5	35.0	17.6	60.0	**43.6**
Uluslararası Af Örgütü/ Amnesty International / AI/ Af Örgütü	13.5	12.2	15.0	10.0	19.5	5.0	7.5	8.8	5.0	**10.8**
Mazlum-Der	21.6	19.5	2.5	7.5	24.4	5.0	7.5	0.0	10.0	**11.0**
Mor Çatı	2.7	2.4	22.5	5.0	46.3	0.0	0.0	0.0	5.0	**9.6**
İnsan Hakları İzleme Örgütü/ Human Rights Watch	18.9	12.2	0.0	7.5	9.8	2.5	2.5	5.9	2.5	**6.8**
Türkiye İnsan Hakları Vakfı / TİHV/ İnsan Hakları Vakfı / İHV	0.0	7.3	5.0	10.0	19.5	0.0	0.0	0.0	10.0	**5.9**
UNICEF	10.8	14.6	5.0	5.0	2.4	7.5	12.5	0.0	7.5	**7.4**
BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği/UNHCR	8.1	12.2	5.0	10.0	2.4	7.5	7.5	0.0	0.0	**5.9**
İHH/ İnsani Yardım Vakfı	2.7	4.9	2.5	7.5	2.4	12.5	17.5	0.0	2.5	**5.9**
UNESCO	13.5	0.0	0.0	2.5	4.9	10.0	2.5	0.0	2.5	**4.0**
KADER/ Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği	2.7	2.4	2.5	2.5	0.0	0.0	5.0	0.0	7.5	**2.5**
Uçan Süpürge	0.0	0.0	10.0	2.5	12.2	0.0	0.0	0.0	0.0	**2.8**

Tablo XXXIII. "İşkence" ve "Eziyet" Kavramları Arasındaki Farklar

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ANA KİTLELER				ÖĞRETİM GÖREVLİLERİ			BASIN MENSUPLARI			
	Öğr. Gör.	**Öğrenci**	**Basın Mens.**	**TOPLAM**	**Prof./ Doç. /Yrd. Doç**	**Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör**	**TOPLAM**	**Muhabir**	**K. Yazarı**	**Y.İşleri Yön+Edtr**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***84***	***269***	***146***	***499***	***39***	***44***	***83***	***74***	***30***	***42***	***146***
İşkence fizikidir, bedenseldir-biyolojiktir /vücuda uygulanır, daha katı ve serttir, acı verir; eziyet ise fiziksel temas ve acı içermeyebilir/ psikolojik olabilir, [eziyet] psikolojik işkencedir	25.0	33.1	32.9	**31.7**	23.1	27.3	**25.3**	31.1	43.3	28.6	**32.9**
Aralarında fark yoktur; ikisi de aynı kapıya çıkar, temelde aynıdırlar	22.6	27.9	28.8	**27.3**	33.3	13.6	**22.9**	33.8	20.0	26.2	**28.8**
İşkence sistematik/planlı/organize/ sürekli ve bilinçlidir. İşkencede plan ve kasıt vardır; eziyet ise bireyseldir/ her zaman farkındalıkla gerçekleştirilmez, gelişigüzeldir, program ve kontrol yoktur.	28.6	8.9	15.8	**14.2**	23.1	31.8	**27.7**	17.6	6.7	19.0	**15.8**
İşkenceyi kamu görevlileri, kolluk kuvetleri, devlet, polis yapar, karakolda uygulanır; eziyet bireyseldir, keyfidir, herkes yapabilir	8.3	3.0	5.5	**4.6**	2.6	13.6	**8.4**	4.1	3.3	9.5	**5.5**
İkisi de insanlık suçudur, insan hakkı ihlalidir, onur kırıcı ve ahlaki olmayan eylemlerdir.	1.2	4.8	2.7	**3.6**	0.0	2.3	**1.2**	1.4	3.3	4.8	**2.7**
İşkence eziyetin daha ağırlaştırılmış halidir/ işkence eziyetin daha aşırısıdır	4.8	3.7	2.1	**3.4**	5.1	4.5	**4.8**	1.4	0.0	4.8	**2.1**
Eziyet işkenceye göre daha katlanılabilir bir durumdur /eziyet işkencenin daha hafifidir	2.4	2.6	2.1	**2.4**	0.0	4.5	**2.4**	2.7	0.0	2.4	**2.1**
Fikri yok/ bilmiyor/ emin değil/ cevap yok	*10.7*	*13.0*	*3.4*	***9.8***	*12.8*	*9.1*	***10.8***	*2.7*	*6.7*	*2.4*	***3.4***

Tablo XXXIII. "İşkence" ve "Eziyet" Kavramları Arasındaki Farklar (DEVAMI)

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ÜNİVERSİTELER									
	İÜ	**AÜ**	**Bilgi Ü.**	**Kocaeli Ü.**	**Marmara Ü.**	**Selçuk Ü.**	**Atatürk Ü.**	**DAÜ.**	**Ege Ü.**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***37***	***41***	***40***	***40***	***41***	***40***	***40***	***34***	***40***	***353***
İşkence fizikidir,bedenseldir-biyolojiktir /vücuda uygulanır, daha katı ve serttir, acı verir; eziyet ise fiziksel temas ve acı içermeyebilir/ psikolojik olabilir, [eziyet] psikolojik işkencedir	29.7	34.1	22.5	27.5	36.6	37.5	30.0	17.6	42.5	**31.2**
Aralarında fark yoktur; ikisi de aynı kapıya çıkar, temelde aynıdırlar	32.4	36.6	27.5	27.5	17.1	20.0	27.5	23.5	27.5	**26.6**
İşkence sistematik/planlı/organize/ sürekli ve bilinçlidir. İşkencede plan ve kasıt vardır; eziyet ise bireyseldir/ her zaman farkındalıkla gerçekleştirilmez, gelişigüzeldir, program ve kontrol yoktur.	16.2	14.6	12.5	10.0	17.1	20.0	22.5	2.9	5.0	**13.6**
İşkenceyi kamu görevlileri, kolluk kuvetleri, devlet, polis yapar, karakolda uygulanır; eziyet bireyseldir, keyfidir, herkes yapabilir	2.7	4.9	0.0	2.5	9.8	5.0	5.0	0.0	7.5	**4.2**
İkisi de insanlık suçudur, insan hakkı ihlalidir, onur kırıcı ve ahlaki olmayan eylemlerdir.	5.4	2.4	0.0	12.5	2.4	0.0	5.0	2.9	5.0	**4.0**
İşkence eziyetin daha ağırlaştırılmış halidir/ işkence eziyetin daha aşırısıdır	2.7	2.4	0.0	7.5	2.4	10.0	2.5	2.9	5.0	**4.0**
Eziyet işkenceye göre daha katlanılabilir bir durumdur /eziyet işkencenin daha hafifidir	2.7	0.0	0.0	2.5	9.8	5.0	0.0	0.0	2.5	**2.5**
Fikri yok/ bilmiyor/ emin değil/ cevap yok	*0.0*	*4.9*	*27.5*	*10.0*	*2.4*	*7.5*	*12.5*	*47.1*	*5.0*	***12.5***

Tablo XXXIV. Türkiye'nin AİHM ile İlişkisi Hakkında Bilinenler

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ANA KİTLELER				ÖĞRETİM GÖREVLİLERİ			BASIN MENSUPLARI			
	Öğr. Gör.	**Öğrenci**	**Basın Mens.**	**TOPLAM**	**Prof./ Doç. /Yrd. Doç**	**Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör**	**TOPLAM**	**Muhabir**	**K. Yazarı**	**Y.İşleri Yön+Edtr**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***84***	***269***	***146***	***499***	***39***	***44***	***83***	***74***	***30***	***42***	***146***
AİHM'den en çok ceza alan ülkelerin başında geliyoruz/ en çok mahkum edilen ülke/ insan hakları ihlalerinden bolca ceza yiyoruz	29.8	14.1	19.9	**18.4**	28.2	31.8	**30.1**	16.2	16.7	28.6	**19.9**
Bir bilgiye sahip değilim/ bilmiyorum/ fikrim yok	8.3	20.8	5.5	**14.2**	10.3	6.8	**8.4**	6.8	0.0	7.1	**5.5**
Türkiye'de çözüme ulaşmamış davalar AİHM'ne gider/ ulusal adalet sisteminde çözüm alınamayan her türlü dava AİHM'e gider	13.1	13.8	13.0	**13.4**	5.1	18.2	**12.0**	14.9	13.3	9.5	**13.0**
AİHM'de en çok dava açılan ülkeyiz /Türkiye aleyhine en çok başvuru yapılan yer/	6.0	5.6	12.3	**7.6**	10.3	2.3	**6.0**	13.5	13.3	9.5	**12.3**
İç hukuk yolları tüketilmeden AİHM'e başvuru hakkı doğmaz/ olmaz/yapılamaz/ İç hukuk yoluyla çözümlenememiş bir çok dava AİHM'e taşınmaktadır.	4.8	4.1	15.8	**7.6**	5.1	4.5	**4.8**	14.9	16.7	16.7	**15.8**
AİHM kararlarının Türkiye'yi bağladığını biliyorum / Hukuki olarak bağlayıcı bir mahkemedir	11.9	5.2	4.8	**6.2**	7.7	15.9	**12.0**	4.1	3.3	7.1	**4.8**

Türkiye AİHM ilişkileri oldukça sorunludur./ (AİHM) Karnesi pek iki değildir Türkiye'nin/ (İlişkilerin) sorunlu olduğu tahmininde bulunuyorum	8.3	3.3	3.4	**4.2**	7.7	9.1	**8.4**	2.7	0.0	7.1	**3.4**
Türkiye'nin AİHM kararlarını uyguladığını düşünmüyorum/ Türkiye'nin AİHM kararlarına saygı duymadığını düşünüyorum.	3.6	3.3	2.1	**3.0**	5.1	2.3	**3.6**	1.4	0.0	4.8	**2.1**
Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne imza atmış ülkeler arasındadır/ Türkiye'nin AİHM kararlarını tanıyacağına dair imzası vardır.	6.0	1.1	4.1	**2.8**	10.3	2.3	**6.0**	6.8	3.3	0.0	**4.1**
Cevap yok / boş	15.5	19.7	19.2	**18.8**	17.9	13.6	**15.7**	23.0	26.7	7.1	**19.2**

Tablo XXXIV. Türkiye'nin AİHM ile İlişkisi Hakkında Bilinenler (DEVAMI)

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ÜNİVERSİTELER									
	İÜ	**AÜ**	**Bilgi Ü.**	**Kocaeli Ü.**	**Marmara Ü.**	**Selçuk Ü.**	**Atatürk Ü.**	**DAÜ.**	**Ege Ü.**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***37***	***41***	***40***	***40***	***41***	***40***	***40***	***34***	***40***	***353***
AİHM'den en çok ceza alan ülkelerin başında geliyoruz/ en çok mahkum edilen ülke/ insan hakları ihlalerinden bolca ceza yiyoruz	16.2	31.7	7.5	10.0	31.7	22.5	15.0	8.8	15.0	**17.8**
Bir bilgiye sahip değilim/ bilmiyorum/ fikrim yok	24.3	9.8	2.5	37.5	12.2	30.0	10.0	8.8	25.0	**17.8**
Türkiye'de çözüme ulaşmamış davalar AİHM'ne gider/ ulusal adalet sisteminde çözüm alınamayan her türlü dava AİHM'e gider	8.1	17.1	15.0	7.5	29.3	0.0	25.0	8.8	10.0	**13.6**
AİHM'de en çok dava açılan ülkeyiz /Türkiye aleyhine en çok başvuru yapılan yer/	13.5	12.2	0.0	2.5	2.4	5.0	7.5	0.0	7.5	**5.7**
İç hukuk yolları tüketilmeden AİHM'e başvuru hakkı doğmaz/ olmaz/yapılamaz/ İç hukuk yoluyla çözümlenememiş bir çok dava AİHM'e taşınmaktadır.	2.7	0.0	15.0	7.5	7.3	2.5	2.5	0.0	0.0	**4.2**
AİHM kararlarının Türkiye'yi bağladığını biliyorum / Hukuki olarak bağlayıcı bir mahkemedir	5.4	12.2	0.0	10.0	9.8	10.0	5.0	2.9	5.0	**6.8**
Türkiye AİHM ilişkileri oldukça sorunludur./ (AİHM) Karnesi pek iki değildir Türkiye'nin/ (İlişkilerin) sorunlu olduğu tahmininde bulunuyorum	8.1	2.4	0.0	2.5	2.4	7.5	2.5	8.8	7.5	**4.5**
Türkiye'nin AİHM kararlarını uyguladığını düşünmüyorum/ Türkiye'nin AİHM kararlarına saygı duymadığını düşünüyorum.	5.4	2.4	0.0	7.5	2.4	0.0	2.5	0.0	10.0	**3.4**
Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne imza atmış ülkeler arasındadır/ Türkiye'nin AİHM kararlarını tanıyacağına dair imzası vardır.	5.4	0.0	0.0	2.5	7.3	2.5	0.0	0.0	2.5	**2.3**
Cevap yok / boş	*2.7*	*7.3*	*60.0*	*7.5*	*4.9*	*5.0*	*15.0*	*58.8*	*12.5*	***18.7***

Tablo XXXV. İnsan Hakları Örgütlerinin Yapısı ve Faaliyetleri İle İlgili Bilinenler

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ANA KİTLELER				ÖĞRETİM GÖREVLİLERİ			BASIN MENSUPLARI			
	Öğr. Gör.	Öğrenci	Basın Mens.	TOPLAM	Prof./ Doç. /Yrd. Doç	Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör	TOPLAM	Muhabir	K. Yazarı	Y.İşleri Yön+Edtr	TOPLAM
Anket uygulanan kişi sayısı	84	269	146	499	39	44	83	74	30	42	146
Bağımsız örgütlerdir/ özerk kuruluşlardır	2.4	2.2	14.4	5.8	2.6	2.3	2.4	9.5	23.3	16.7	14.4
İnsan hakları örgütleri mağdur kişilere destek sunmaktadır.	4.8	6.7	4.1	5.6	0.0	6.8	3.6	6.8	0.0	2.4	4.1
İnsanların daha özgür, yaşanabilir bir hayat sürmesi için çaba sarfeden gruplardır.	2.4	7.8	2.7	5.4	2.6	2.3	2.4	4.1	0.0	2.4	2.7
Fazla işlevsel olduklarını düşünmüyorum / Yaptırım güçleri kınamadan öteye geçmiyor	4.8	3.7	4.1	4.0	7.7	2.3	4.8	4.1	3.3	4.8	4.1
Bu örgütler temelde ideolojik temellere dayanmaktalar	0.0	1.9	4.8	2.4	0.0	0.0	0.0	2.7	3.3	9.5	4.8
İnsan Hakları Örgütlerinin Tarafsız olduklarını düşünmüyorum	4.8	0.7	4.1	2.4	7.7	2.3	4.8	1.4	6.7	7.1	4.1
İnsan hakları ihlalleriyle ilgili kamuoyu oluşturma ve dikkat çekme anlamında önemli işlevleri olduklarını düşünüyorum	6.0	1.9	1.4	2.4	5.1	6.8	6.0	1.4	0.0	2.4	1.4
[İnsan hakları örgütleri] İnsanları insan hakları konusunda bilinçlendirmek, haklarının neler olduğunun farkına varmalarını sağlamak için çalışırlar	0.0	3.7	0.7	2.2	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	0.0	0.7
Türkiye'de bu örgütlerin yetersiz olduğunu düşünüyorum	1.2	2.6	2.1	2.2	0.0	2.3	1.2	0.0	3.3	4.8	2.1
İnsan hakları örgütleri bir çeşit sivil toplum kuruluşudur	4.8	1.1	2.1	2.0	10.3	0.0	4.8	4.1	0.0	0.0	2.1
Bu örgütlerin raporları/ çeşitli yayınları olduğunu biliyorum	8.3	0.0	2.1	2.0	5.1	11.4	8.4	1.4	0.0	4.8	2.1
Bilgim yok/ Fikrim yok/ Bilmiyorum	27.4	30.5	7.5	23.2	28.2	27.3	27.7	5.4	3.3	14.3	7.5
Cevap yok / boş	23.8	28.6	33.6	29.3	25.6	22.7	24.1	40.5	40.0	16.7	33.6

Tablo XXXV. İnsan Hakları Örgütlerinin Yapısı ve Faaliyetleri İle İlgili Bilinenler (DEVAMI)

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ÜNİVERSİTELER									
	İÜ	**AÜ**	**Bilgi Ü.**	**Kocaeli Ü.**	**Marmara Ü.**	**Selçuk Ü.**	**Atatürk Ü.**	**DAÜ.**	**Ege Ü.**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***37***	***41***	***40***	***40***	***41***	***40***	***40***	***34***	***40***	***353***
Bağımsız örgütlerdir/ özerk kuruluşlardır	2.7	2.4	10.0	0.0	0.0	2.5	0.0	0.0	2.5	**2.3**
İnsan hakları örgütleri mağdur kişilere destek sunmaktadır.	8.1	2.4	5.0	0.0	14.6	2.5	10.0	2.9	10.0	**6.2**
İnsanların daha özgür, yaşanabilir bir hayat sürmesi için çaba sarfeden gruplardır.	8.1	2.4	2.5	5.0	19.5	2.5	15.0	0.0	2.5	**6.5**
Fazla işlevsel olduklarını düşünmüyorum / Yaptırım güçleri kınamadan öteye geçmiyor	2.7	4.9	0.0	2.5	4.9	7.5	5.0	0.0	7.5	**4.0**
Bu örgütler temelde ideolojik temellere dayanmaktalar	5.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	0.0	2.5	**1.4**
İnsan Hakları Örgütlerinin Tarafsız olduklarını düşünmüyorum	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	2.5	0.0	5.0	**1.7**
İnsan hakları ihlalleriyle ilgili kamuoyu oluşturma ve dikkat çekme anlamında önemli işlevleri olduklarını düşünüyorum	0.0	0.0	2.5	2.5	4.9	2.5	7.5	2.9	2.5	**2.8**
[İnsan hakları örgütleri] İnsanları insan hakları konusunda bilinçlendirmek, haklarının neler olduğunun farkına varmalarını sağlamak için çalışırlar	10.8	0.0	0.0	5.0	4.9	2.5	0.0	0.0	2.5	**2.8**
Türkiye'de bu örgütlerin yetersiz olduğunu düşünüyorum	5.4	0.0	0.0	7.5	4.9	2.5	0.0	0.0	0.0	**2.3**
İnsan hakları örgütleri bir çeşit sivil toplum kuruluşudur	2.7	2.4	0.0	5.0	2.4	0.0	2.5	0.0	2.5	**2.0**
Bu örgütlerin raporları/ çeşitli yayınları olduğunu biliyorum	2.7	7.3	0.0	2.5	0.0	5.0	0.0	0.0	0.0	**2.0**
Bilgim yok/ Fikrim yok/ Bilmiyorum	*40.5*	*31.7*	*2.5*	*47.5*	*29.3*	*55.0*	*7.5*	*14.7*	*37.5*	***29.7***
Cevap yok / boş	*5.4*	*26.8*	*67.5*	*20.0*	*9.8*	*7.5*	*30.0*	*70.6*	*15.0*	***27.5***

Tablo XXXVI. Konu İle İlgili Belirtilmek İstenen Konular

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ANA KİTLELER				ÖĞRETİM GÖREVLİLERİ			BASIN MENSUPLARI			
	Öğr. Gör.	**Öğrenci**	**Basın Mens.**	**TOPLAM**	**Prof./ Doç. /Yrd. Doç**	**Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör**	**TOPLAM**	**Muhabir**	**K. Yazarı**	**Y.İşleri Yön+Edtr**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***84***	***269***	***146***	***499***	***39***	***44***	***83***	***74***	***30***	***42***	***146***
Ekleyecek bir şey yok	76.2	82.5	91.1	**84.0**	71.8	79.5	**75.9**	93.2	90.0	88.1	**91.1**
Türkiye'de insan haklarının gelişmesi gerekiyor	1.2	3.0	0.0	**1.8**	2.6	0.0	**1.2**	0.0	0.0	0.0	**0.0**
Medyanın insan hakları ihlallerini yansıtma biçimi sorunludur	0.0	2.2	0.7	**1.4**	0.0	0.0	**0.0**	0.0	3.3	0.0	**0.7**
İnsan hakları örgütlerinin siyasileştiğini, ideolojilere hizmet ettiğini düşünüyorum	4.8	0.4	0.0	**1.0**	7.7	2.3	**4.8**	0.0	0.0	0.0	**0.0**
Bu konu anket uygulamasına uygun bir konu değil	2.4	0.7	0.0	**0.8**	0.0	4.5	**2.4**	0.0	0.0	0.0	**0.0**
İnsan hakları meselesi hem ülkemizde hem de dünyada sorunludur	0.0	0.7	0.7	**0.6**	0.0	0.0	**0.0**	0.0	3.3	0.0	**0.7**
İnsan hakları ile ilgili hassasiyetin öncelikle değerler bazında geliştirilmesi gereklidir	2.4	0.0	0.7	**0.6**	5.1	0.0	**2.4**	0.0	3.3	0.0	**0.7**
İnsan hakları ihlalleri kişisel/ toplumsal eğitim ve bilinçlenmeyle engellebilir	2.4	0.0	0.7	**0.6**	2.6	2.3	**2.4**	1.4	0.0	0.0	**0.7**

Tablo XXXVI. Konu İle İlgili Eklenmek / Belirtilmek İstenen Konular (DEVAMI)

Anket uygulanan kişilerin beşli ölçek üzerinden yüzdelik değerleri	ÜNİVERSİTELER									
	İÜ	**AÜ**	**Bilgi Ü.**	**Kocaeli Ü.**	**Marmara Ü.**	**Selçuk Ü.**	**Atatürk Ü.**	**DAÜ.**	**Ege Ü.**	**TOPLAM**
Anket uygulanan kişi sayısı	***37***	***41***	***40***	***40***	***41***	***40***	***40***	***34***	***40***	***353***
Ekleyecek bir şey yok	64.9	78.0	97.5	77.5	85.4	85.0	72.5	97.1	72.5	**81.0**
Türkiye'de insan haklarının gelişmesi gerekiyor	8.1	0.0	0.0	5.0	0.0	0.0	7.5	0.0	2.5	**2.5**
Medyanın insan hakları ihlallerini yansıtma biçimi sorunludur	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	0.0	7.5	0.0	5.0	**1.7**
İnsan hakları örgütlerinin siyasileştiğini, ideolojilere hizmet ettiğini düşünüyorum	5.4	0.0	0.0	0.0	2.4	2.5	0.0	0.0	2.5	**1.4**
Bu konu anket uygulamasına uygun bir konu değil	2.7	4.9	0.0	0.0	0.0	2.5	0.0	0.0	0.0	**1.1**
İnsan hakları meselesi hem ülkemizde hem de dünyada sorunludur	2.7	0.0	0.0	2.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	**0.6**
İnsan hakları ile ilgili hassasiyetin öncelikle değerler bazında geliştirilmesi gereklidir	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.5	2.5	0.0	0.0	**0.6**
İnsan hakları ihlalleri kişisel/ toplumsal eğitim ve bilinçlenmeyle engellebilir	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	**0.6**

5. Tartışma

Basın mensupları, iletişim fakültesi son sınıf öğrencileri ve öğretim görevlileri arasında uygulanan anket çalışması 497 kişinin katılımıyla gerçekleşmiş ve verilen yanıtlar arasında üniversiteler ve basın kuruluşları arasında hem farkındalık hem de yaklaşım boyutunda farklılıklar gözlemlenmiştir.

İnsan hakları ihlallerinin medyada yer alışı ve bunların öğrenci, öğretim elemanı ve basın mensupları arasındaki farkındalıkları arasındaki mesafe ciddi bir problemdir. İletişim fakültelerinde, meslek içi eğitim programlarında, seminerlerde ve atölye çalışmalarında bu noktadaki boşluğun giderilmesi adına çaba gösterilmesi işlenmesi gerekir.

Söz konusu duyarlılıkların öğrenme safhasından başlayarak arttırılması gerekir. Bunun da tutum ve davranışlardaki önemli etkisi yadsınamaz. Ancak günümüzde medyanın bazı tekel grupların elinde bulunması ve diğer ekonomik etkenlerle de bağlı olması bu konulardaki ihlallere dönük yanlı davranma eğilimini ortaya koymaktadır. Cangöz (2013)'ün çalışması, iletişim fakültesi öğrencilerinin insan hakları konusunda yeterli bilinç düzeyinin olmadığını ve bu konudaki görüşlerinin ana akım medya tarafından şekillendirildiğini ortaya koymuştur.

Okullarda muhtemelen öğrencilerin genel kavramlarla ilgili hazırlıksız olduğu görülmektedir. Müfredatın ve programın buna göre düzenlenmesinin ilerdeki meslek yaşamlarındaki davranışlarına olumlu yönde etki edeceğini düşünülmektedir.

Medya mensupları, iletişim fakültesi öğrenci ve öğretim üyelerinin insan hakları algısını değerlendirmeden önce bu konuda Türkiye'de insan hakları algısının ne şekilde

olduğunun belirlenmesine ihtiyaç vardır. Bu kapsamda Konda (2012) tarafından yürütülen İnsan Hakları Algısı başlıklı araştırma bulguları, Türkiye'de insan hakları kavramının büyük ölçüde benimsendiğini göstermektedir. Bununla beraber yine aynı çalışma sonuçlarına göre katılımcıların yaklaşık yarısı, haklarını televizyondaki tartışmalardan veya gazetelerden öğrendiğini belirtmektedir. Ancak insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi açısından güvenilen kurumlar içerisinde medya yer almamıştır. İnsan hakları ihlallerini kimin yaptığı konusunda ise katılımcıların yüzde 25'i medyayı işaret etmiştir. Bu sonuçlar, medyanın insan haklarının savunucusu olmak yerine, onu en fazla ihlal eden bir niteliğe büründüğü sonucunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Benzer bir şekilde Dağı ve Toprak (2003) tarafından İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü ile ilgili yürütülen proje kapsamında, yargı mensuplarına göre Türkiye'de insan haklarını en fazla ihlal eden kesim olarak yüzde 78 oranında medya mensuplarının yer alması da oldukça ilgi çekici bir tespit olmuştur. Bu nedenle insan hakları konusunda medyanın kullandığı ayrımcı dil ve eksiklikler büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Medyanın insan hakları ihlalleri içerisindeki payı, bu konuda meslek çalışanları, akademisyenler ve öğrencileri de kapsayan bir incelemenin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Temel inceleme alanımızı oluşturduğu üzere bu konuda yapılan uygulama, insan haklarının korunması konusunda öncelikli olarak belirli bir insan hakları algısının yerleşmesi gereğini ortaya koymaktadır. Medyanın toplumu bilgilendirme ve eğitime rolünü dikkate aldığımızda da, bu üç grubun insan hakları algısının hangi noktada bulunduğunun tespiti büyük öneme sahiptir.

Tez için gerçekleştirilen anket çalışmasında üniversitelere ve gazetelere yönelik çeşitliliğin fazla olmasının, ifadelere yönelik katılım oranlarında çok ciddi farklılıkların

oluşmasını engellediği söylenebilir. Özellikle siyasi açıdan ele alındığında yelpazenin genişliği, radikal farklılıkların açığa çıkmasını engellemiş durumdadır.

İfadelere verilen yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda, genellikle basın mensuplarının ifade özgürlüğüne ve insan hakları ihlallerine yönelik sorularda daha gizleyici bir pozisyonda olduğu; üniversite öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin ise adaletsizlikleri ve insan hakları ihlallerini daha öne çıkarıcı bir eğilim gösterdiği söylenmelidir. Bu durum, basın mensuplarının mesleki reflekslerle hareket ettiği fikri ile de yorumlanabildiği gibi, öğrenci ve öğretim üyelerinin, pozisyonları gereği daha sorgulayıcı bir yapıya sahip olması ile de açıklanabilir. Aslında beklenen, demokratik ve özgür basının var olduğu bir ülkede beklenen, muhabirlerin, yazı işleri müdürlerinin, editörlerin, köşe yazarlarının; kısacası tüm basın mensuplarının sorgulayıcı ve eleştirici olmasıdır. Toplumsal refah ve adalet için, iktidara sahip olan grupların, medya mensuplarını kendilerini eleştirme ihtimaline karşı baskı altına alması değil, basının eleştirel yapısından faydalanması daha geçerli bir koşuldur.

Kapalı uçlu sorular ya da ifadelere dair araştırmadaki veriler hakkında yukarıdaki bölümde birçok değerlendirme ve yoruma yer verildiğinden, aynı veri ve yorumlar üzerinde yeniden durmak gereksiz olacaktır. Buradan hareketle, değerlendirmenin bu kısmında açık uçlu sorular üzerine değerlendirmede bulunmak daha verimli ve gereklidir. Buna göre;

İnsan hakları denince akla ilk gelen örgüt konusunda, İnsan Hakları Derneği'nin en başta yer alması şaşırtıcı değildir. Zira adında doğrudan "İnsan Hakları" kavramını barındırmaktadır. Ancak burada dikkate alınması gereken en önemli nokta, Birleşmiş Milletler'in (BM) ve kendisine bağlı olan UNICEF ve UNESCO'nun, bireylerin zihninde geçerliliğini yitirmiş olmasıdır. BM, özellikle son yıllarda yaşanan etnik, dini

ya da siyasi birçok çatışmada müdahale etmekte çekince göstermesi ya da yanlı tutumlar sergilemiş olması sebebiyle kişilerin gözünde bir insan hakları örgütü olma özelliğini kaybetmiş görünmektedir.

İşkence ve eziyet ile ilintili ifadelerde genellikle farklı uçlardaki görüşler saptanmamakla beraber, işkenceyi devletin, polisin ya da kolluk kuvvetlerinin yaptığına yönelik en yaygın görüş Marmara Üniversitesi kitlesinden; doktor, araştırma görevlisi ve öğretim üyesi grubundan gelmiştir. Aynı grubun ve Marmara Üniversitesi kitlesinin, Türkiye'nin AİHM'de en çok mahkûm edilen ve cezaya çarptırılan ülke olduğuna yönelik ifadesi ise, daha önceki verilere göre birebir tutarlılık göstermektedir. İnsan hakları örgütlerinin görevleri ve iç yapılarına dair ifadelerde ise, hem meslek grupları bazında hem de üniversiteler bazında en çok katılım gösterilen yanıt; "fikrim yok/bilgim yok" ya da "yanıt yok" şeklinde olmuştur. Bu durum, ülke genelinde, meslek grubuna ya da öğretim gördüğü üniversiteye bakılmaksızın insan hakları örgütleri konusunda bilgi eksikliği olduğu şeklinde yorumlanmalıdır. Çalışmanın hedef kitlesi, insan hakları örgütlerinin yapısı konusunda henüz yeterli ve tatmin edici bilgi edinmemiş olarak görünmektedir. Zira ankette yer verilen kitle, ülkenin çoğunluğuna göre eğitim seviyesi daha yüksek olan bireylerden oluşmaktadır.

Ankette yer alan son ifadede, katılımcılara konuya dair eklemek istedikleri bir görüş olup olmadığı sorulmuştur. Yüzde 75 üzerinde seyreden "ekleyecek bir şey yok" yanıtı, durumun ne kadar kaygı verici olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bireyler, meslek grupları ya da öğrenciler, sorunun varlığına ya da yokluğuna dair olumlu/olumsuz birçok görüş bildirmiş ve durumdan haberdar olduğunu bir şekilde dile getirmiştir. Ancak iş çözüm noktasına gelince, hiçbir grup ya da kitle herhangi bir fikir öne süremememekte ve çözüm üretememektedir. Var olan problemin – örneğin AİHM

Türkiye ilişkileri konusunda – farkında olan kitle, soruna dair hiçbir öneri getirememektedir. Kısacası çalışmamızın bulguları, Türkiye toplumunun en ciddi problemlerinden biri olarak bu noktayı işaret etmektedir.

Çalışma sonucunda medya mensuplarının, iletişim fakültesi öğretim üyeleri ve öğrencilerinin bakış açısından insan hakları konusuna yönelik önceki çalışmaları incelediğimizde, özellikle öğrencilere yönelik değerlendirmelerde bizim çalışmamıza benzer sonuçların ortaya konulduğu da görülmektedir.

Sözen (2003) tarafından yürütülen çalışmada, Almanya'da yaşayan üniversiteli 3. kuşak Türk gençler ve Türkiye'de yaşayan üniversiteli gençlerin insan hakları konusundaki algıları karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Köln Üniversitesi'ndeki Türk katılımcılarının yüzde 72'si ve Türkiye'de iletişim fakültesinde öğrenim gören katılımcıların yüzde 63'ü insan haklarını 'insan onur ve haysiyetinin korunması" noktasında değerlendirmiştir. Köln Üniversitesi'nde okuyan Türk öğrencilerinin yüzde 55'i ve Türkiye'de iletişim fakültesi öğrencilerinin yüzde 67'si insan hakları alanını 'toplumsal düzeni ve barışı sağlayacak kurallar' olarak belirlemişlerdir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni Köln Üniversitesi'ndeki Türk öğrencilerinin yüzde 44'ü bir insan hakları metni ve kendileri için bir teminat olarak görürlerken, Türkiye'de iletişim fakültesi öğrencilerinin sadece yüzde 18'i sözleşmeyi bir insan hakları metni ve kendileri için bir teminat mercii olarak değerlendirmişlerdir (Sözen, 2003). Her üç gruba da Türkiye'de insan hakları sorulduğunda, iletişim fakültesi öğrencilerinin yüzde 44'ü Avrupa Birliği'ne giriş için ve uluslararası alanda kabul görmek için olduğunu ifade etmişlerdir (Sözen, 2003).

Okay ve Güçdemir (2010) tarafından iletişim fakültesi öğrencilerinin UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Sözleşmesi temel alınarak kültürel farklılıkların ön plana çıkarılmasında insan hakları, vatandaşlık ve sosyal bütünleşme konularındaki tutumlarına yönelik yürütülen çalışma ise öğrencilerin yüzde 85 oranında insan haklarının kültürel çeşitliliği korumanın güvencesi olarak değerlendirdiğini ortaya koymuştur.

Aynı araştırma bulgularına göre insan hakları söyleminde ise önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Buna göre öğrencilere hangi alanlarda insan hakları konusunun tartışıldığı sorulmuştur ve bu alanda 40 farklı alanda insan hakları söyleminin kullanıldığı belirtilmiştir. Kısacası, insan hakları konusu, giderek daha iyi anlaşılan ve kullanılan bir söylem olarak hayatımızda bir yer edinmiştir. Ayrıca insan hakları alanında aktif olarak faaliyet gösteren web siteleri konusunda da web sitesi adlarının çeşitliliği ve rakamları bakımından ilerleme kaydedildiği söylenebilecektir. Öğrencilere göre insan hakları alanında aktif olan siteler olarak bianet.org, Twitter, change.org siteleri ilk sırada belirtilmiştir. Bu sonuçlara göre Twitter'ın insan hakları alanında aktif bir web sitesi olarak belirtilmesi önemli bir sosyal algı olarak kabul edilebilecektir.

Türkiye, özellikle hem basındaki ifade özgürlüğü, hem de bireysel ifade özgürlüğü konusundaki değerlendirmelerde, dünyanın en zayıf ülkelerinden biri konumundadır. Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütünün her yıl yayınlandığı Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ne göre, Türkiye 2018'de bir önceki yıla göre iki basamak gerileyerek 180 ülke arasında 157'nci sırada yer almıştır. 2019 yılı için hazırlanan endekste de bu durum değişmemiştir. Özellikle son yıllarda eleştiriye dahi imkân tanımayan yaptırımlar, gazeteleri, dergileri, süreli yayınları ve sonuç olarak fakülteleri de olmak üzere tüm toplumu doğrudan baskı altına almaktadır. Çalışmada da söz

edildiği üzere Türkiye'de ifade özgürlüğünü ve basın özgürlüğünü kollayıcı kanunlar bulunmakla beraber, uygulanabilirlikleri tartışmalıdır.

Gelinen noktada gazetecilerin, iletişim fakültesi öğrencileri ve öğretim üyelerinin insan haklarını ne şekilde algıladıklarına dayalı ortaya konulan gerçekler, bu konuda eğitim ihtiyacının olduğunu göstermektedir. Çalışmada belirttiğimiz gibi öğretim üyeleri ve öğrenciler, medya meslek mensuplarına göre daha esnek olabilseler de bu konuda iletişim fakültelerinin insan hakları konusunda yeterli bilinci yarattığını söyleyebilmek de zordur.

Bizim çalışmamızda ve diğer çalışmalarda elde edilen bulgular, gazetecilik eğitiminde insan haklarına daha fazla yer verilmesinin bir zorunluluk olarak karşımıza çıktığını göstermektedir. Yıldırım (2016)'a göre iletişim fakültelerinde insan hakları bilincinin verilmemesi, müfredatta bu hakların içselleştirilmesine yönelik düzenlemelerin olmaması, toplumdaki insan hakları ihlallerinin medya aracılığı ile meşrulaştırılmasının önüne geçilmesi konusunda sadece birkaç derste konunun ele alınması, öğrencilerin, mesleğe adım attıklarında haber üretme sürecinde insan hakları ihlallerini meşrulaştırmasının önünü açmaktadır.

İnsan hakları bağlamında iletişim fakültelerinde bir diğer problem de akademisyenlerin insan hakları ve medya konusunda akademik metinler üretmelerine rağmen ders programı ve ders içerikleri konusunda öğrencilere insan hakları ve demokrasi bilinci verecek unsurların çok kısıtlı olmasıdır (Yıldırım, 2016).

İletişim ve gazetecilikte insan hakları eğitiminin önemi, hem gazeteciler hem de gazetecilik eğitimcileri tarafından son on yılda fark edilmiştir. Bu nedenle, meslek kuruluşları ve akademisyenlerin işbirliğine sahip sivil toplum kuruluşları, gazetecileri insan hakları konusunda eğitmeye başlamış; iletişim fakültelerinin de müfredatlarına

insan hakları derslerinin dâhil edilmesine başlanmıştır. İlk olarak 2004'te Kocaeli Üniversitesi'nin önerisiyle 12. İletişim Fakültesi Dekanlar Buluşması Toplantısı'nda önerilse de iletişim fakültelerinde insan hakları dersleri konusunda yeterli ilerleme kaydedilememiştir (Arcan, 2011).

Reilly (2018) de gazetecilikte insan hakları eğitimi ve medya mensuplarının insan haklarına yaklaşımı konusunda ciddi bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Buna göre ABD'deki araştırmalar, insan haklarının medyada yer almasındaki yetersizlikler, sık sık yanlış bir şekilde yer alması ve ABD'li gazetecilerin genellikle insan haklarını yalnızca uluslararası bir konu olarak çerçevelediklerini göstermektedir. Bu durumun nedenleri konusunda bir değerlendirme yapan Reilly, mezunların sayısına göre sıralanmış gazetecilik ana dalları içerisinde insan hakları dersleri olmaması ve insan haklarını öğreten okulların da büyük ölçüde yurtdışındaki olaylara ve ihlallere odaklanarak eğitim yapmasını göstermiştir.

Bu noktada İletişim Fakültelerinde insan hakları ile ilgili ders ya da derslerin müfredata girmesi hayati önemi haizdir.

Arcan (2011)'ın da belirttiği gibi herhangi bir mesleğin aksine, gazetecilik mesleğinin yerine getirilebilmesi için toplumda belli düzeyde insan hakları gelişiminin olması gereklidir. Öncelikli olarak ifade özgürlüğü olmadan, nitelikli bir gazetecilik uygulaması mümkün değildir; diğer yandan, medya ve gazeteciliği desteklemeden insan hakları yayılamaz, geliştirilemez ve korunamaz. Bu varoluşsal bağımlılık nedeniyle, nitelikli gazetecilik uygulaması, insan hakları kültüründen faydalanmak durumundadır. Ancak, insan hakları temelli bir yaklaşıma sahip olmadıkça, medya ve gazetecilik iki ucu keskin bir kılıçtır. Çünkü gazeteciler, insan haklarının koruyucusu olabileceği gibi, aynı zamanda insan haklarını ihlal de edebilir. Özellikle basının özel hayatlarını

ihlalinin birey üzerindeki etkisi başlığında ele alınan ikili etki göz önünde bulundurulduğunda, basın yoluyla özel hayat hakkını ihlalin toplumsal bazda da zararlara yol açtığı görülmektedir. (Doğan, 2005) Bu nedenle, gazetecilik eğitiminde insan haklarını öğretmeyi amaçlayan müfredatı yerleştirmek ve gazeteciliğe insan hakları yaklaşımını uygulamak gerekmektedir.

Medyanın devlet eylemleri nedeniyle ortaya çıkan insan hakları eylemlerine yönelik eleştirel bakış açısı ile aleniyet ilkesi gereği sıradan vatandaşların insan haklarını korumaya yardımcı olması konusunda genel bir kabul vardır. Ancak ticari medyanın yaygınlaşması neticesinde aleniyet prensibini dikkate almayan medyanın insan haklarının korunması konusundaki uğraşı zayıflamaktadır (Tosun, 2007).

Gazeteciler, insan hakları eğitiminden ve ihlallerin kaydedilmesinden sorumlu oldukları gibi insan hakları dilini kullanarak mevcut insan haklarının mevcut durumunu tartışmaya açarlar. Böylece, toplum insan hakları normlarını müzakere etme şansına sahip olabilir. Dolayısıyla medyanın insan hakları konusunda a) bilgilendirici b) kurucu c) insan hakları kültürünün oluşturulmasına katkıda bulunan dönüştürücü rol ve işlevlerin olduğu söylenebilir (Arcan, 2011).

Genel bir değerlendirme ile bizim çalışmamızdan ve diğer çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında insan hakları ve medya ilişkisi, geliştirilmesi gereken bir alan olarak dikkat çekmektedir. Bu alanda yapılan medya kapsama araştırmalarının da gösterdiği gibi medya insan haklarını ne ölçüde görünür kıldığının bilgisini verebilse de, bu görünürlüğün yetersiz olması bir yana, inşa edilmesindeki ideolojik tutum; medya çalışanlarının eğitiminde insan hakları kavramını daha iyi özümsemeleri gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ise iletişim fakültelerinde hak temelli gazeteciliğin doğru bir şekilde öğrencilere aktarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Gazeteciliğe insan hakları temelli yaklaşım, medyanın gelişim alanında, gazeteciliğin insan haklarını ilerletme konusunda temel işlev olması gerektiği ilkesine dayanan, nispeten yeni bir kavramdır (Rose, 2013). Gazeteciliğe hak temelli yaklaşım, haber yapma faaliyetinin haberin konusundan bağımsız olarak herhangi bir hakkı ihlal etmemesi gerektiği anlamına gelirken; gazeteciliğin, hakların ihlal edilmesini göz ardı etmemesi ve haber yaparken hakların ihlal edilmesine neden olmamasını içermektedir (Bostancı, 2017). Hak temelli gazetecilik, insan hakları gazeteciliği denilen yeni bir gazetecilik yaklaşımını da ortaya çıkarmıştır.

1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde tüm insanların yararlanması ve saygı göstermesi gereken ve daha sonra uluslararası konvansiyonlarda ayrıntılı olarak açıklanan insan hakları ilkelerine dayanan gazetecilik türü olarak insan hakları gazeteciliği, ana akım medyanın olumlu barış inşası potansiyeline ve insan haklarına odaklanmayı başaramaması sonucu ortaya çıkmıştır (Shaw, 2011).

6. Sonuçlar

Medyanın iktidarlarla ilişkisi, toplum üzerindeki etkisi, kültürel hayatla etkileşimi, sermaye yapısı gibi başlıklarda, basın yayın kuruluşlarına dönük eleştirilerin medya mensuplarınca değerlendirilmesindeki benzerlikler söz konusu tartışmanın sonuç alıcı olmasını engelleyen faktörler durumundadır.

Medya mensupları medyanın sorunlu sayılan yönleriyle ilgili temel savunmasını "toplumun aynası" metaforuyla kurmaktadır. Buna göre, magazin haberlerinin fazla yer almasından, popülist siyasi söylemlerin öne çıkarılması gibi, insan haklarıyla ilgili haberlere fazla özenilmemesi de toplumdaki genel eğilimin bir sonucudur. Tez çalışmasında bu savunmanın eksik kaldığı, insan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerin sorunlu ele alınması ve yansıtılmasında eğitimin, sansür baskısının yanı sıra insan haklarıyla ilişkili temel kavramların bilinmemesi, kabul edilmemesi ya da içselleştirilmemesinin etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. İletişim fakültelerinde gerçekleştirilen anket çalışmalarının medya kuruluşlarında gerçekleştirilen anket çalışmalarıyla arasında beliren farklılık; okulda sunulan ideal tutum önerilerinin sektör gerçekleri karşısında dayanıksız olduğunu göstermektedir.

Medyanın bağımsız ve özerk olmasının yanı sıra haberciliğin de evrensel kriterlere dayanmasının önemi bilinmektedir. Bu sonuç, öğrencilikten başlayarak medya çalışma alanlarında da konuyla ilgili farkındalığı arttırıcı derslerin ve eğitim programlarının yer almasının yararlı olacağını ortaya koymaktadır. Daha yoğun ve doğrudan İnsan Hakları ihlalleri, Medya Etiği ve Genel Etik gibi derslerin programa zorunlu olarak girmesi gerekmektedir.

Mezuniyet sonrasında da bu eğitimlerin düzenli alınabilmesi adına meslek birliklerinin konuyla ilgili farkındalığı arttırmak adına yazılı ve görsel çalışmalar gerçekleştirmesi gerekir. Medya içinde meseleyle ilgili kırmızı çizgiler olması da bu çalışmaların sürekliliği açısından önem arz etmektedir. Medya bakımından konunun çok ciddi bir yeri vardır. Toplumun farkındalığı kadar medya mensuplarının da farkındalığının arttırılmasının sorunun çözümünde ciddi katkı sağlayacağı açıktır. Medyanın özellikle tarihsel süreç içerisinde, farklı kuşaklar içerisinde haberleşme özgürlüğü ve ifade hürriyeti dışında sorumlulukları bulunmaktadır.

Kadın hakları, çocuk hakları, çevre hakları, ve engelli hakları bu sorumluluk çerçevesinde doğrudan ilgiyi hak etmektedir. Çevreye verilen zararlarda toplumun bilinçlendirilmesi ve haber almasının önündeki engellerin kaldırılması gerekir. Belli çıkar gruplarını kollayan yanlı habercilik hem topluma hem de bireye zarar verecektir. Bu yönüyle işkence, eziyet ve kötü muameleye maruz kalmanın görünürlüğünü arttırma ve haberleştirme adına medya ciddi bir destek sağlamış olacaktır. Hukuk yollarının yanı sıra bu durum halkın konuya bakışı ve itirazlarıyla ilgili yardımcı etkenlerden biridir. Örnek olarak karşımıza çıkan mülteci haberlerinde bu açıkça göze çarpmaktadır. Mültecilere izafe edilen suçların büyük bir bölümünün aslında bütün devletlerin sorumluluğu çerçevesinde olduğunu işlemeyen ya da işleyemeyen basın kuruluşları bilerek ya da bilerek sorunu derinleştirmekte, yol açtığı düşmanlaştırma ile mevcut olumsuzluğu büyütmektedir.

İnsan hakları kavramının ve kapsadığı olayların habercilik açısından suiistimale açık olduğu da hem araştırmaya katılanlardan, hem de geriye dönük arşiv taramasından açık şekilde görülmektedir. Başta Ortadoğu coğrafyasında yaşanan çatışmalar olmak üzere, dünyanın birçok noktasında hem devletler, hem de devlet dışı aktörler yanlış bilgi ve kurgu haberler ile kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu da insan hakları ihlalleriyle ilgili haberlere kuşkuyla bakılması sürecini hızlandırmış, yakın gelecekte bu tür haberlerin tümüne dönük güvensizlik tehlikesine kapı aralamıştır.

İnsan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerde bir diğer sorunlu tutum mevcut tüm evrensel gazetecilik kuralları ters yüz edercesine son yıllarda hızla yaygınlaşmaktadır. Meydana gelen bir hak ihlalini görmezden gelen medya kuruluşları, söz konusu olaya devlet yetkilileri tarafından bir açıklama getirildiğinde harekete geçmektedir. Böylece haberi meydana geldiği anda görmezden gelen, sonrasındaki gelişmelere bültenlerinde yer vermeyen basın yayın kuruluşları, haberin ilk halini vermeden ileri bir aşamada girişi yaparak izleyicilerin algılama sürecini dumura uğratmakta ve bunun karşılığında yetkililere zaman kazandırmaktadır. Hatta bu kategorideki birçok haber, resmi yetkililerin de açıklama yapmaması durumunda okurla ya da izleyenlerle hiç paylaşılmamıştır.

Elektronik medyada kısmen var olan özgür ifade ortamı sayesinde insan haklarına dönük ihlaller yukarıdaki türden olaylar vuku bulduğunda sınırlı da olsa paylaşılmaktadır. Fakat hem sosyal medya olarak adlandırılan bu platformların yeteri derecede güven telkin etmemesi, hem de bu mecralarda çalışmalarını sürdüren gazetecilerin akreditasyon eksiği nedeniyle resmi doğrulama yapamaması bu seçeneği zayıf kılmaktadır.

Hemen her basın kuruluşunda otomotivden, spora; ekonomiden at yarışına kadar birçok uzman tam ya da yarı zamanlı hizmet vermektedir. Oysa adli süreçlerle yakından ilişkili haberler için uzman istihdam edilmemektedir. İşkence, taciz, tecavüz, hürriyeti tehdit, konut dokunulmazlığı tehdit, uyuşturucu, intihar gibi dolaylı ya da doğrudan insan haklarını ilgilendiren başlıklarda ve son dönemlerde kamuya mal olmuş sembol davalarda adli bilimler uzmanlarıyla basın kuruluşlarının yakın işbirliği şarttır. İmkânlar dâhilinde ise her medya kuruluşunda tam zamanlı adli bilimler uzmanının çalışması özelde insan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerin manipülasyondan uzak ve etkili derecede yer almasına olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Medya halkın bilgilendirilmesi konusunda çok önemli roller üstlenmektedir. Gazeteci insan hakları ihlalleri ile ilgili edindiği bilgileri kamuoyu ile paylaşır ve bu ihlallerin önlenmesinde büyük rol üstlenir. Medya aynı zamanda insan hakları kuruluşları tarafından üretilen haberleri de aktarmaktadır. Dolayısıyla medyanın insan hakları hakkında bildiklerimiz ve bilmediklerimiz üzerinde oldukça güçlü bir etkisi vardır. Bununla beraber medyanın insan hakları konusundaki rolü üzerinde bazı eleştiriler de vardır. Bu eleştiriler kapsamında gazetecilerin insan hakları konusunda yetersiz bir anlayışa sahip olduğu; insan haklarının ne olduğu, nasıl yaratıldıkları, hükümetlerin sorumlulukları ve bunların nasıl tanıtıldığı, uygulandığı gibi konularda yetersiz kalabildikleri ileri sürülmektedir. Gazeteciler insan hakları meselelerini ele aldıklarında, onları hak meseleleri yerine suç veya siyaset hikâyeleri olarak sundukları gibi aile içi şiddet, ırk ayrımcılığı, göçmenler, çocuk istismarı, eğitim, sağlık, kültürel özgürlükler ve daha pek çok konuda uluslararası insan hakları standartlarının varlığını göz ardı edebilmektedir. Bu durum medyanın bekçi rolünü zayıflatmaktadır.

Çalışma sonucu elde edilen bulgular ve önceki çalışmalar ile ulaşılan sonuçlar, özellikle üniversite öğrencilerinin kavram konusunda bilgi eksikliği yaşadığını göstermektedir. Bu durum diğer çalışmalarda medyanın insan hakları ihlali yapan kuruluşlar haline gelmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla insan haklarını ortaya çıkarması beklenen basın kuruluşları, ticari medya olgusunun da etkisi ile ihlali yaratan bir hüviyete bürünmektedir.

Medya mensupları, akademisyenler ve öğrencilerin insan hakları konusundaki yaklaşımları konumları gereği birbirinden farklı olsa da, birçok uzmanın da belirttiği gibi iletişim fakültelerinde bu konuda eğitimlere insan hakları konusunun girmesi zorunluluğu ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda bazı fakültelerde müfredata dâhil olsa da, halen insan hakları kavramının tam olarak içselleştirilebilir olduğunu söylemek zordur. Üniversite öğrencilerinin insan hakları kuruluşu olarak futbol kulüplerinin taraftar topluluklarını belirtmesi; bu konuda çok ciddi çalışmaların yapılması gerektiğini ispatlamaktadır.

Tüm bunlarla beraber öğrenciler ve öğretim görevlileri, saptadıkları problemlere dair fikir alışverişinde bulunmalı ve geçerli çözüm alternatifleri üretmelidir. Basın mensupları ise, kendilerini bağımlı hissettikleri kurum ya da kişiler ile ilişkilerini gözden geçirmeli ve gerçeklere gözlerini kapayarak görev yapmaktan vazgeçmelidir. Devlet menfaatleri gerektirdiği için ya da toplum "öyle" istediği için temel insan haklarından nasıl vazgeçilemezse; aynı gerekçelere sığınılarak temel gazetecilik görevlerinin ihlali de kabul edilemez.

Bu bağlamda yasa koyucu da kısa vadede kendine avantaj sağlayan bu sorunlu tablonun uzun vadede topluma getireceği yıkımı görmeli, popülist yaklaşımlardan kaçınmalıdır. Ancak bu sayede herhangi bir hak ihlaline, sırf kendisine doğrudan etkisi

olmadığı için; gözünü kapayan geniş halk kitlelerinin evrensel standartlara yaklaşması mümkün görünmemektedir. Yapılan bu küçük araştırma dahi göstermektedir ki, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve insan hakları ihlalleri konusunda iletişim fakülteleri ve basın kuruluşlarıyla olduğu kadar, diğer tüm kurumlarıyla Türkiye'nin alması gereken oldukça uzun bir yol bulunmaktadır.

7. Kaynakça

Akdeniz Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.akdeniz.edu.tr/bolumler adresinden erişildi.

Anadolu Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.anadolu.edu.tr/akademik/fak_ilt/ adresinden erişildi.

Ankara Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://ilef.ankara.edu.tr/fakulte/bolum.php?bodb=895&alt=1 adresinden erişildi.

Arcan, H.E. (2011). Human rights education in journalism curriculum: construction of human rights education. AMCR-Istanbul.

Arel Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.arel.edu.tr/arel/akademik/fakulteler/iletisim/index.html adresinden erişildi.

Arsev, B. (2000). Kamuoyu, iletişim ve demokrasi. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Atatürk Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://fakulteler.atauni.edu.tr/iletisim/tarihce.php adresinden erişildi.

Aydın, N. (2008). İnsan hakları, demokrasi ve medya, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Bahçeşehir Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.bahcesehir.edu.tr/iletisim adresinden erişildi.

Balak, A.C. (2009). 5237 Sayılı TCK'da işkence ve eziyet suçu. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Başkent Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://ilf.baskent.edu.tr/kw/index.php adresinden erişildi.

Baysal, S. (2010). Siyasal iletişimde bir halkla ilişkiler e-ortamı olarak sosyal ağların kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Beykent Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde https://if.beykent.edu.tr/ adresinden erişildi.

Bıçak, V. (2002). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında ifade özgürlüğü. Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları.

Bilgi Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde https://www.bilgi.edu.tr/tr/akademik/iletisim-fakultesi/ adresinden erişildi.

Bostancı, M. (2017). Rights based approach to journalism in Turkey. Journalism and Mass Communication, 7 (5), 244-248.

Bülbül, A.R. (2002). İletişim ve etik. Ankara: Nobel Yayınları.

Cangöz, İ. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığı ve cinsiyetçi şiddetle ilgili görüşleri. İletişim, 19, 41-64.

Çevik, E. (2010). İç ve dış politikada medya ve siyaset ilişkisi Türkiye örneği. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Dağı, İ. ve Toprak, M. (2003). Türkiye'de insan hakları ve ifade özgürlüğü. İstanbul: LDT Yayını.

Doğan, Mazlum (2005) "Basın Yoluyla Gerçekleştirilen İhlallere Karşı Özel Hayat Hakkının Hukuksal Korunması", Doğu Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Doğu Akdeniz Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde https://www.emu.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/iletisim-fakultesi/705 adresinden erişildi.

Donnelly, J. (2003). Universal human rights in theory and practice. Londra: Cornell University Press.

Düzgün, M. (1995). Popüler ürünlerin oluşumunda medya ve kültürel rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ege Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.ege.edu.tr/detay.php?SayfaID=181 adresinden erişildi.

Ekici, A. (2006). Trafik kazası haberlerinin medyaya sunumunun cumhuriyet, hürriyet ve zaman gazetesi örneklerinde incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erciyes Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.erciyes.edu.tr/tarihce.asp adresinden erişildi.

Erdoğan, İ. ve Korkmaz, A. (1990). İletişim ve toplum: kitle iletişim kuramları tutucu ve değişimci yaklaşımlar. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Fendoğlu, H.T. (2001). Anayasa değişikliği bağlamında temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları.

Fırat Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://web.firat.edu.tr/iletisim/default.asp?sayfa=1 adresinden erişildi.

Fidan, M. (1995). Kitle iletişim araçları ve terör basında terörün incelenmesi ile ilgili uygulamalı bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Galatasaray Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.gsu.edu.tr/tr/genelbilgiler/ adresinden erişildi.

Gazi Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.ilet.gazi.edu.tr/index.php?tarihce adresinden erişildi.

Girgin, A. (2002). Haber yazmak. İstanbul: Der Yayınları.

Gökburun, İ. (2007). Türkiye'de insan hakları düşüncesinin tarihsel gelişimi ve ilköğretim ders kitaplarına yansıması. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Greame, B. (1995). Medya analizlerine giriş: görünenden fazlasi. Çev. Nevin Dinç, İstanbul: Alan Yayıncılık.

Güngörmez, B. (2002). Kitle iletişim araçları, siyaset ve propaganda. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (3), 1-12.

Güven, S. (2006). Meşruiyet kaynağı olarak insan hakları: Helsinki süreci. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güz, N. (2005). Haberde yönlendirme ve kamuoyu araştırmaları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Hacettepe Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.iletisim.hacettepe.edu.tr/tr/index.php?id=fakulte adresinden erişildi.

İnsan Hakları (2006). Ankara: Metus Basımevi.

İnsan Hakları Konseyi, (2006). Gazetecilik, medya ve insan hakları mücadelesi (Cilt 1). Ankara: BG Yayınları.

İrvan, S. (2002). Medya, kültür, siyaset. Ankara: Alp Yayınevi.

İrvan, S. (der.) (2002). Medya, kültür, siyaset. Ankara: Alp Yayınevi.

İstanbul Aydın Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.aydin.edu.tr/ adresinden erişildi.

İstanbul Ticaret Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.iticu.edu.tr/iletisim/default_iletisim.htm adresinden erişildi.

İzmir Ekonomi Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde https://fc.ieu.edu.tr/tr adresinden erişildi.

Kaboğlu, İ.Ö. (2006). İnsan hakları danışma kurulu raporları. İstanbul: İmge Yayınları.

Kadir Has Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.khas.edu.tr/genel-bilgiler/fakulte-hakkinda-4.html adresinden erişildi.

Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.ktu.edu.tr/iletisim adresinden erişildi.

Karakoç, E. (2007). Medya aracılığıyla popüler kültürün aktarılmasında toplumsal değişkenlerin rolü. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karamanlıoğlu, E.B. ve Göztaş, A. (2010). Politik gündem odağında halkla ilişkiler ve gündem yönetimi. Ankara: Nobel Yayınları.

Kasım, E.E. (2009). Uluslararası insan hakları düzenlemelerinin ulusal hukuka etkisi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve Türkiye. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Kayaaltı, Ö. (2006). Medyanın kamuoyu değiştirme stratejileri: Türk Ceza Kanunu değişikliği örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kocaeli Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://if.kocaeli.edu.tr/akademik/akademikbirimler.htm adresinden erişildi.

Konda (2012). İnsan hakları algısı. 12 Mayıs 2012 tarihinde https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/03/KONDA_1206_INSAN_HAKLARI_ALGISI.pdf adresinden erişildi.

Konukman, E.A. (2006). Medya ve kültür: son dönem televizyon dizilerinin yaşam tarzı üzerindeki imgeleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kurban, D. ve Sözeri, C. (2012). İktidarın çarkında medya: Türkiye'de medya bağımsızlığı ve özgürlüğü önündeki siyasi, yasal ve ekonomik engeller, İstanbul: TESEV Yayınları.

Maltepe Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisimnew.maltepe.edu.tr/fakulte/genelbilgi adresinden erişildi.

Marmara Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://iletisim.marmara.edu.tr/tarihce.php adresinden erişildi.

McQuail, D. (1994). Kitle iletişim kuramı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Mersin Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.mersin.edu.tr/fakulte.php?id=6&tip=1 adresinden erişildi.

Nuhoğlu, A. (1999). İşkence yasağı ve işkence suçu. İstanbul: İ.Ü.H.F. Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını.

Okay, A. ve Güçdemir, Y. (2010). Approach of faculty of communication, publicity and public relations department students to unesco cultural diversity universal agreement. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 6 (2), 151-157.

Özbey, Ö. (2008). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yöntemleri. Ankara: Adalet Yayınevi.

Özdemir, S. (2006). Türk medyasındaki gazetecilerin medya etiğine yaklaşımları: İstanbul örneği. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Reilly, J. E. (2018). Reporting without knowledge: the absence of human rights in us journalism education. Human Rights Review, 19, 249-271.

Rose, T. (2013). A human rights based approach to journalism. The Journal of International Communication, 19 (1), 85-106.

Salihpaşaoğlu, Y. (2007). Türkiye'de basın özgürlüğü. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Selçuk Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/index.php?sayfa=tarihce adresinden erişildi.

Shaw, I.S. (2011). Human rights journalism: a critical conceptual framework of a complementary strand of peace journalism. Expanding Peace Journalism: Comparative And Critical Approaches, Sydney: Sydney University Press.

Soyaslan, D. (2005). Ceza hukuku özel hükümler. Ankara: Yetkin Yayınları.

Sözen, E. (2003). Kültürlerarası iletişim ve bir merkez çevre ilişkisi olarak insan hakları. III. Uluslararası Mevlana Kongresi Bildiriler, 5-6 Mayıs, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Şenoğlu, F. (2005). Türk mevzuatında insan hakları ile ilgili düzenlemeler ve Avrupa insan hakları normu. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 22 Mart 2011 tarihinde http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm adresinden erişildi.

Tekinalp, Ş. (2003). Camera obscura'dan synopticon'a radyo ve televizyon. İstanbul: Der Yayınları.

Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2006). İletişim araştırma ve kuramları. İstanbul: Beta Yayınları.

Terkan, B. (1999). Kadının toplumsallaşmasında yazılı basının rolü ve yazılı basında kadın imajı, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Terkan, B. (2005). Gündem belirleme, Konya: Tablet Yayınları.

TESEV (2012). (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı). Piyasa iktidar ve sahiplik kıskacında medya: Türkiye'nin basın özgürlüğü sorunu. Basın Özeti Raporu, İstanbul.

Tezcan, D., Erdem, R., Sancakdar, O. ve Önok, R. Murat (2010). İnsan Hakları El Kitabı. Ankara: Seçkin Yayınları.

Tosun, G.E. (2007). İnsan hakları ve medya: insan hakları haberciliği. S. Alankuş (haz.), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayını.

Türk Hukuk Lugatı, Ankara, 1944.

Üzülmez, İ. (2003). Türk Ceza Hukukunda işkence suçu. Ankara: Turhan Kitabevi.

Yeditepe Üniversitesi, 1 Nisan 2019 tarihinde http://www.yeditepe.edu.tr/fakulteler/iletisim-fakultesi adresinden erişildi.

Yıldırım, B. (2016). İletişim/gazetecilik eğitiminde insan hakları, yamuk hakikat: ifade ve iletişim hakki üzerine. N. Yıldız Tahincioğlu (ed), Ankara: Ütopya Yayınevi.

Yüksel, E. (2001). Medyanın gündem belirleme gücü. Konya: Çizgi Kitabevi.

8. Ekler

Ek-1: Anket Formu

SORU FORMU

Değerli katılımcı,

Bu anket çalışması, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü doktora öğrencisi Barış Mutlu'nun "Medya Mensupları, İletişim Fakültesi Öğretim Üyeleri ve Öğrencilerinin İnsan Hakları İhlallerindeki Farkındalıkları ve Yaklaşımları" başlıklı doktora tezi kapsamında yürütülmektedir.

Anket formumuza vereceğiniz yanıtlar çalışmamız için değerli bir katkı oluşturacaktır. İletişim bilgilerinizi vermeniz halinde çalışmanın tamamlanmış hali tarafınıza ulaştırılacaktır.

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sermet Koç

Geniş bilgi için: Prof. Dr. Sermet Koç İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Cerrahpaşa-İstanbul 0 212 588 08 80

Anket no:		

Görüşmenin gerçekleştirildiği tarih **: ...../...../ 2019**

Kontrol tarihi **: ...../...../ 2019**

Şimdi size bazı ifadeler okuyacağım. Lütfen bu ifadelere katılım düzeyinizi aşağıdaki ölçeği kullanarak belirtiniz.

1= Hiç katılmam,
2= Katılmam
3= Kararsızım
4= Katılırım
5= Tamamen katılırım

İFADELER	**Katılım düzeyi**				
1) Mevcut yasalar medyanın insan haklarıyla ilgili haberleri tarafsız ve tam yansıtmasına engel teşkil etmektedir	1	2	3	4	5
2) Medyanın insan hakları ihlallerine yaklaşımında editöryel etki büyüktür	1	2	3	4	5
3) Muhabirin insan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerde etki gücü büyüktür	1	2	3	4	5
4) Medyanın insan hakları ihlalleriyle ilgili konulara yeterli ilgiyi gösterdiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
5)	1	2	3	4	5
6) Savcılıkların soruşturma sırasında gizliliğe önem verdiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
7) İnsan hakları ihlaliyle ilgili haberlerin işlenmesinde siyasi düşüncenin etkisi olur	1	2	3	4	5
8) Medya mensubu insan hakları ihlalleriyle ilgili bir haberden ötürü baskı altında kalabilir	1	2	3	4	5
9) Güvenlik güçleri suçluların ortaya çıkarılabilmesi için gerekirse işkence yapabilir	1	2	3	4	5
10) Medya kuruluşlarının ticari çıkarları, insan haklarına yönelik bazı ihlallerin görmezden gelinmesine neden olabilir	1	2	3	4	5
11) Bilirkişilik kurumunun işleyişini güvenilir buluyorum	1	2	3	4	5
12) İletişim fakültelerinde insan hakları ihlalleriyle ilgili yeterli bilgilendirme mevcuttur	1	2	3	4	5
13) İnsan haklarıyla ilgili bilimsel çalışmaların yeterli düzeyde olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
14) Medyada cinsiyetçiliğin etkili olduğuna inanıyorum	1	2	3	4	5
15) Devletin aleyhine işlenen suçlarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmaması söz konusu olabilir	1	2	3	4	5
16) İnsan hakları ihlalleriyle ilgili haberlerin yeteri kadar izlendiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
17) İnsan haklarıyla ilgili konularda haber takip ve devamlılığının yeterli derecede yapıldığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
18) İnsan haklarıyla ilgili haberlerde kullanılan fotoğrafların uygun olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5

(LÜTFEN İZLEYEN SAYFADAN DEVAM EDİN)

İFADELER	Katılım düzeyi				
19) Medya mensupları insan haklarıyla ilgili haberlerde oto sansür gereği duyarlar	1	2	3	4	5
20) İşkencenin önlenmesi için devletin gerekeni yaptığına inanıyorum	1	2	3	4	5
21) Medyada "Aksi ispat edilinceye kadar herkes suçsuzdur" ilkesine uyulduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
22) Medyanın kitleleri yönlendirme gücü insan hakları ihlallerine yol açacak şekilde kullanılabilir	1	2	3	4	5
23) Medyanın insan hakları ihlallerine yaklaşımında gazete sahibinin etkisi vardır	1	2	3	4	5
24) Medya kuruluşlarında adli bilimler editörünün istihdam edilmesi gerekir	1	2	3	4	5
25) Dünya basının insan hakları ihlalleriyle ilgili haberleri yeterli derecede değerlendirdiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
26) İnsan hakları ihlalini konu alan haberler verilmeden üzerinde tartışıldığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
27) Bireylerin özel hayat hakkı konusunda gazetecilerin genel bilgisi yeterlidir	1	2	3	4	5
28) Medyanın insan hakları ihlallerine dönük haberlerde ırk ayrımcılığı uygulandığına inanıyorum	1	2	3	4	5
29) Medyanın insan hakları konusundaki duyarlılığı yasalarla sağlanabilir	1	2	3	4	5
30) Medya kuruluşlarının bir bölümü sistemli olarak insan hakları ihlallerini görmezden gelmektedir	1	2	3	4	5

AÇIK UÇLU SORULAR:

S1. İnsan hakları denildiğinde aklınıza gelen nedir?

1)
2)
3)
4)
5)

S2. Sizce işkence ve eziyet arasındaki fark nedir?

S3. Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi- AİHM'le ilişkisi hakkında neler biliyorsunuz?

S4. İnsan hakları örgütlerinin yapısı ve faaliyetleriyle ilgili bilgileriniz nelerdir?

S5. Anket soruları dışında konuyla ilgili, ayrıca belirtmek istediğiniz konuları aşağıya yazınız.

Anket no:	

Görüşülen kişi / katılımcı bilgileri

Katılımcı ana kitlesi	KOD	Ünvanı/ mesleği/ görevi	KOD
İletişim fakültesi öğretim görevlisi	***(1)***	Prof./ Doç. /Yrd. Doç	(11)
		Dr. / Araşt. Gör./ Öğr. Gör.	(12)
İletşim fakültesi son sınıf öğrencisi	***(2)***		
Basın/medya mensubu	***(3)***	Muhabir	(31)
		Köşe yazarı	(32)
		Editör	(33)
		Yazı işleri yöneticisi	(34)

Katılımcının görevli olduğu/ öğrenim gördüğü/ çalıştığı üniversite/ gazete:

Katılımcının yaşı →	
Katılımcının mesleki tecrübesi →	
Katılımcının E-posta adresi → (isteğe bağlı)	

Özgeçmiş